

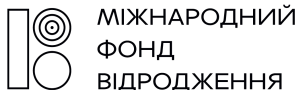
Інституційна архітектура макропрогнозування: досвід ЄС та імплікації для України

Дослідження було створено командами **KSE Institute** та **Центру економічної стратегії (ЦЕС)**.

Дослідження **KSE Institute** було здійснено по країнам Швеція, Німеччина та Польща, а також зведення документу та рекомендації. Ця публікація підготовлена в рамках проєкту «**Swedish Centre for European Future at KSE**», що здійснюється за фінансової підтримки Швеції. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам/авторкам та упорядникам/упорядницям цього видання і не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції. Відповідальність за вміст публікації несуть виключно автори/авторки та упорядники/упорядниці видання.

Дослідження **Центру економічної стратегії** було здійснено по країнам Хорватія, Нідерланди та Латвія. Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Вступаємо в ЄС разом». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

**Співфінансується
Європейським Союзом**

Автори висловлюють щире подяку представникам уряду, які підтримали реалізацію цього дослідження, а також усім респондентам, які погодилися поділитися своїм досвідом і знаннями щодо деталей інституційних процесів:

- **Per Englund**, Economic Department at Ministry of Finance of Sweden;
- **Aron Oskar Berg**, Economic Department at Ministry of Finance of Sweden;
- **Hwan Willén**, Economic Department at Ministry of Finance of Sweden;
- **Sara Schanberg**, Deputy Head of Forecasting at Ministry of Finance of Sweden;
- **Ylva Hedén Westerdahl**, Director of forecasting at the National Institute of Economic Research;
- **Belfrage Carl-Johan**, Economist at Macroanalysis division at Riksbank;
- **Strid Ingvar**, Advisor at the Monetary Department at Riksbank;
- **Sheikh Kvarfordt**, Economist at Macroanalysis division at Riksbank;
- **Dr. Sebastian.Schmitz**, Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, Germany;
- **Eva van der Wal**, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis;
- **Loes Verstagen**, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis;
- **Edgars Vītols**, Senior Expert of Fiscal Governance Division of Fiscal Policy Department, Latvia.

KSE Institute
www.kse.ua/ua/kse-department/kse-institute
kse_institute@kse.org.ua
(044) 492-7970
вул. Миколи Шпака, 3

Центр економічної стратегії (ЦЕС)
www.ces.org.ua
office@ces.org.ua
(044) 492-7970
вул. Жилянська 48,50А, бізнес-центр «Прайм»

Зміст

Вступ та загальна інформація	3
Ключові висновки дослідження	4
Питання 1: Формалізація та легітимація макропрогнозу	7
Питання 2: Частота перегляду прогнозу та публічність	15
Питання 3: Обов’язкові макропоказники для бюджету (річні та середньострокові)	20
Питання 4: Єдність чи розбіжність прогнозів (бюджет vs. фінплан)	33
Питання 5: Методологія показників з С/2024/3975 та фіскальний мультиплікатор	38
Питання 6: Припущення монетарної політики: хто формує і чи узгоджуються?	47
Питання 7: Джерела зовнішніх припущень та їх уніфікація	52
Питання 8: Альтернативні сценарії: практики і публічність	57
Питання 9: Потенційний vs фактичний ВВП — трактування і алгоритми	62
Питання 10: Інтеграція макропрогнозу в інші стратегії	67
Питання 11: Терміни подачі прогнозів до ЄК	72
Питання 12: Доступ до платформ (CeSaR, FENIX)	78
Питання 13: Припущення та еластичності податкових баз (приклад)	83
Питання 14: Оцінка впливу реформ та інвестицій (методи і приклади)	89
Питання 15: Висновки незалежних фіскальних установ	96

Вступ та загальна інформація

Мета дослідження вивчити й порівняти практики макроекономічного моделювання та використання макроекономічних прогнозів у шести країнах ЄС, щоб підвищити ефективність процесів підготовки державного бюджету та середньострокових фінансово-структурних документів у Міністерстві економіки України.

Методологічна основа дослідження є синтезом *desk-аналізу* практик шести країн ЄС у сфері макроекономічного прогнозування й бюджетного планування та *експертних оцінок і висновків* представників міністерств економіки та фінансів, незалежних фіскальних установ та інших релевантних інституцій.

Вибір країн для аналізу обумовлений їхньою релевантністю для України. *Німеччина* репрезентує найбільшу економіку ЄС із розвиненими інституційними механізмами прогнозування; *Швеція* – скандинавську модель прозорості та вагомій ролі незалежних фіскальних інститутів; *Польща та Латвія* приклади держав, що пройшли схожі трансформаційні процеси та успішно адаптували системи прогнозування до стандартів ЄС у процесі вступу. Це робить їхній досвід безпосередньо релевантним для України в контексті євроінтеграції та виконання вимог Chapter 17 Acquis communautaire (економічна та монетарна політика).

Для досягнення мети дослідження було сформовано низку **завдань**, які водночас визначають його **основні етапи**:

1. **Desk-аналіз** наявних макродокументів і стандартів, зокрема положень, переліків обов'язкових показників та практик їх оприлюднення.
2. **Розробка інструментарію** – підготовка сценарію інтерв'ю та письмового опитувальника.
3. **Експертні інтерв'ю та консультації** – проведення інтерв'ю та опитувань; розшифрування та тематичне кодування відповідей.
4. **Аналітичне узагальнення** – підготовка висновків на основі опрацьованих матеріалів.
5. **Фінальне узгодження** інтерпретацій та формування підсумкових рекомендацій.

Результат дослідження – практичні рекомендації для Міністерства економіки України та висновки щодо релевантності досвіду шести країн ЄС для України з урахуванням вимог євроінтеграції.

У межах дослідження було **проаналізовано**, як у різних країнах формалізуються та затверджуються макропрогнози, з якою частотою вони оновлюються та які обов'язкові показники подаються для складання проектів бюджету й середньострокового плану. Особливу увагу приділено співвідношенню прогнозів для середньострокових бюджетів та фінансово-структурних планів, методології розрахунків вибраних показників відповідно до стандартів ЄС, а також тому, як країни працюють з припущеннями монетарної політики, сценаріями ризиків і розрахунками потенційного та фактичного ВВП. Окремо досліджувалася інтеграція макропрогнозів у ширші стратегічні документи (енергетичні, кліматичні чи цифрові), а також строки подання прогнозів до Єврокомісії, технічні платформи обміну даними (CeSaR, FENIX), підходи до оцінки податкових баз, врахування впливу реформ та інвестицій і роль незалежних фіскальних установ у перевірці прогнозів.

Ключові висновки дослідження

1. Governance макропрогнозу: інституційна довіра замість персональної відповідальності

Важливою передумовою відповідності вимогам Розділу 17 є **інституційна архітектура**, яка забезпечує прозорість і захист від політичного тиску. Досвід країн ЄС, що ми розглянули в дослідженні, показує, що довіра до макропрогнозу формується через **чіткий процес**: хто готує прогноз, перевіряє, за нього відповідає і як саме фіксуються різниці.

Для України це означає необхідність формалізувати систему, де **урядовий прогноз** залишається основою для бюджету та середньострокового планування, але при цьому створюється в координації з **незалежною або квазі-незалежною установою** та згодом **верифікується** цією установою (або іншою). Така верифікація повинна враховуватися в прогноз, і у випадку незгоди нести за собою необхідність задокументовування. Верифікація забезпечуватиме публічну професійну оцінку припущень і ризиків та достатню прозорість. Така конструкція є функціонально сумісною з практиками ЄС.

В рамках дослідження також наголошувалась важливість деперсоналізації прогнозу. Він має бути продуктом інституції з фіксованими процедурами оновлення, документуванням припущень і архівуванням версій. Це додатково дозволяє уникнути політизації процесу й потенційно посилити точність прогнозу відповідно до закладених припущень і потенційно різних сценаріїв, через внутрішні процедури та, за наявності, залучення незалежних фіскальних або аналітичних інституцій у форматі консультаційної верифікації.

Детальніше див. **питання 1, 2, 15**.

2. Календар прогнозного циклу та публічність як якір довіри

Макропрогнозування в ЄС жорстко прив'язане до бюджетного та європейського календаря. Дослідження демонструє, що стандартом є **2-4 прогнозні раунди на рік**, іноді з додатковими оновленнями у разі значних шоків. Ключове це синхронізація з процесом ухвалення рішень.

Для України критично закріпити та оновити базовий прогнозний календар, який: (1) забезпечує оновлення прогнозу до ключових етапів формування бюджету; (2) дозволяє міжнародним партнерам (ЄК, МВФ) працювати з узгодженими числами; (3) залишає простір для обговорень з партнерами, експертами та стейкхолдерами задля верифікації прогнозу; (4) встановлює план дій у випадку затримок з публікацією через обставини непереборної сили.

Публічність прогнозу та його обговорення - це елемент якості. Опублікування не лише чисел, а й пояснювального тексту з припущеннями, ризиками та альтернативними сценаріями є стандартом у країнах ЄС і важливим сигналом зрілості інституцій, спроможності створювати та захищати власний прогноз аналітично.

Формалізація прогнозного календаря також є необхідною умовою своєчасного подання макроекономічних прогнозів до Європейської Комісії в рамках процедур економічного діалогу та європейського семестру.

Детальніше див. **питання 1, 2, 11**.

3. Єдиний набір макропоказників і узгоджені дефініції

Для зменшення фрагментації макроекономічних припущень між бюджетом, середньостроковими стратегіями, секторальними програмами та документами в рамках євроінтеграції варто інституційно закріпити обов'язкове ядро макроекономічних показників із чітко визначеними дефініціями, сумісними з ESA 2010. Це ядро має використовуватися як єдина макрооснова у всіх ключових стратегічних і бюджетних документах держави.

Рекомендація полягає у формалізації правил їх застосування. Будь-які відхилення від затвердженого ядра мають бути явно задокументовані, обґрунтовані та супроводжуватися поясненням причин перегляду порівняно з попередніми прогнозами.

Для Розділу 17 це важливо як ознака методологічної сумісності, а для міжнародних інституцій як гарантія того, що макропараметри, використані в програмі, не “пливуть” між різними документами.

Детальніше див. **питання 3, 8, 10.**

4. Узгодження прогнозів між бюджетом, СФСР і стратегічними документами

Дослідження фіксує проблему: один і той самий рік може мати кілька різних макропрогнозів, залежно від документа (Бюджетна декларація, Бюджет, Консенсус-прогноз) з різними цілями. У практиках ЄС це вирішується через принцип “single source of truth” і формалізовані правила відхилень, узгодженість між внутрішніми документами та тими, що використовуються ЄК.

Для України доцільно закріпити правило, за яким:

- існує одна офіційна макрооснова;
- усі інші документи або використовують її, або явно пояснюють відхилення.

Це не лише технічне питання, а питання управління очікуваннями і фінансової дисципліни, що напряму пов'язане з довірою з боку міжнародних партнерів та реалістичністю фінансових траєкторій.

Аналогічно з альтернативними сценаріями, де мають прописуватися різниця в припущеннях та відповідні різниці.

Детальніше див. **питання 4, 8, 10.**

5. Потенційний ВВП, output gap і сценарний аналіз

Дослідження визнає важливість оцінки потенційного ВВП і розриву випуску, але існують певні **ризики їх використання**, особливо в умовах війни та післявоєнної перебудови. Проблема полягає в нечіткості методології і відсутності документації, що було виявлено в рамках дослідження, у більшості країн.

Наведені ключові принципи розрахунку за **узгодженою методологією ЄС (CAM/EUCAM)** на основі виробничої функції типу Cobb–Douglas як комбінація трендових внесків **праці, капіталу та TFP**. Компонент капіталу оцінюється через **модель постійного інвентарю (PIM)** (накопичення інвестицій мінус амортизація), а праця через тренди участі, зайнятості, годин та оцінку структурного безробіття (NAIRU); TFP визначається як залишкова компонента та згладжується відповідно до спільних технічних процедур.

Водночас в контексті України концепція розриву та потенційного ВВП має значну специфіку, в умовах руйнування промислових потужностей та інших впливових військових факторів, обмеженості прогнозу інвестицій та ефекту реформ через високу невизначеність. Більше того, оцінка розриву ВВП несе певний політичний характер, враховуючи значну волатильність оцінки, а також різницю між ключовими прогнозними інституціями та експертами. Отже, для України ці індикатори варто залишати **аналітичними**, а не автоматично фінансовими, адже аргументація рішень буде автоматично слабшою.

Рекомендовано:

- використовувати потенційний ВВП як інструмент аналізу структури зростання, а не як “доказ” фінансового простору;
- уникати включення оптимістичних оцінок потенціалу у бюджетні розрахунки без достатніх підстав.

- робити сценарний аналіз на основі оцінок потенційного ВВП та, відповідно, розриву.

Це може бути принципово, адже неправильна оцінка розриву ВВП може спотворити оцінку циклічності, первинного балансу та боргової динаміки.

Детальніше див. **питання 5, 8, 9.**

6. Узгодження монетарних та зовнішніх припущень

Макропрогноз не може бути узгодженим без чіткої координації між фіскальними органами та центральним банком. Дослідження показує, що в країнах ЄС монетарні припущення зазвичай задаються централізовано або формалізовано узгоджуються (проте без прямого впливу, а в форматі документації відмінностей за потреби).. Водночас має бути забезпечена незалежність центрального банку від політичного впливу, що є критичним для довіри до прогнозу і політики.

Для України важливо інституціоналізувати процес:

- фіксації монетарних припущень (ставка, інфляція, курс);
- визначення, які з них є екзогенними для бюджетного прогнозу;
- документування змін між раундами.

Аналогічно мають бути зафіксовані зовнішні припущення: ціни, попит партнерів, фінансування. Це зменшує ризик неявних припущень і підвищує прозорість прогнозу для зовнішніх користувачів.

Детальніше див. **питання 6, 7.**

7. Доходи бюджету, еластичності та оцінка реформ

Практики ЄС показують, що якісне прогнозування доходів базується на **диференційованих еластичностях** і постійному оновленні параметрів на основі фактичних даних.

Для України ключовою рекомендацією є декомпозиція доходів та розділення на:

- механічний вплив макропараметрів на доходи;
- ефекти змін податкової політики;
- ефекти структурних реформ та інвестицій.

Особливо важливо, щоб **ефекти реформ не включалися в базовий сценарій**, доки вони не мають чіткої правової та фінансової реалізації. Такий підхід є стандартом для програм МВФ і очікуваним для ЄК.

Детальніше див. **питання 13, 14.**

8. CeSaR і FENIX

Розділ дослідження про CeSaR і FENIX описує технічну логіку цих інструментів, але потенційно недооцінює інституційну складність їх впровадження, адже розглянуті країни мають імplementовані системи на момент дослідження і через технічність системи недостатньо задокументовані дослідниками. Проте імplementація та підготовка до систем є важливим кроком для України..

Рекомендація полягає у створенні національної системи, яка:

- з самого початку будується з урахуванням майбутньої інтеграції з ЄС-інструментами;
- мінімізує дублювання звітності;
- має чітко визначених власників даних і відповідальність.

Детальніше див. **питання 12.**

Питання 1: Формалізація та легітимація макропрогнозу

Чи існує формалізація процедури розроблення макропрогнозу, в яких країнах. Чи існує формальне схвалення урядом макропрогнозу, в яких країнах і в якій формі (у формі простого переліку показників чи у формі документу із детальним описом, таблицями, графіками чи інші варіанти). Чи існують додаткові вимоги щодо деполітизації прогнозу крім вимог його розгляду незалежною фіскальною установою. Який суб'єкт розроблення макропрогнозу у різних країнах?

У досліджених країнах процедура розроблення та легітимації макропрогнозу є чітко визначеною, але реалізується різними інституційними моделями і включає різні комбінації етапів:

- Формалізація: у Німеччині та Латвії процес закріплено законом/процедурними актами (регулярні раунди прогнозу, обов'язкові погодження, визначений набір показників).
- Офіційне "схвалення": у Польщі та Хорватії макропрогноз оформлюється як урядовий документ, який затверджується урядом (при цьому соціальні партнери можуть брати участь у консультаціях/надавати висновки), тоді як у Нідерландах ключовий прогноз готує незалежний CPB і він не потребує окремого урядового рішення про затвердження.
- Форма продукту майже всюди виходить за межі простого переліку індикаторів: базовим стандартом є публічний документ із пояснювальним текстом, таблицями та (часто) графіками; у Швеції офіційний прогноз фактично легітимується через урядові бюджетні документи та звітність ЄС (MTP/APR), а паралельні прогнози незалежних органів формують "якір" для порівняння.
- Деполітизація зазвичай забезпечується комбінацією механізмів: незалежна інституція зі своєю версією прогнозу для бенчмаркінгу та/або незалежна верифікація прогнозу, а також зовнішні стандарти та бенчмаркінг ЄС; окремий "антиполітизаційний" закон трапляється рідко, натомість працюють інституційні запобіжники та репутаційний контроль.

Відтак роль суб'єкта розроблення відрізняється: від міністерства фінансів/економіки як автора офіційного прогнозу (Швеція, Латвія, Хорватія, Польща) до незалежного прогнозного органу, який забезпечує базовий сценарій для уряду (Нідерланди), при цьому в Німеччині додатковим "фільтром" виступає незалежна колегіальна перевірка та формалізовані міжвідомчі погодження.

Швеція

У Швеції система прогнозування інституціоналізована, але не регулюється єдиним незмінним законом: Міністерство фінансів готує офіційні фіскальні та макроекономічні прогнози, які використовуються при складанні законопроектів про бюджет; незалежні державні органи (NIER - Національний інститут економічних досліджень, Ріксбанк, Національне управління фінансового менеджменту та Рада з питань фіскальної політики) розробляють/порівнюють паралельні прогнози та оцінки; а звітність ЄС (середньостроковий план та щорічний *lägesrapport*) додає формальний, структурований рівень припущень та документації для нагляду ЄС.

1. Інституційний розподіл праці та правові засади.

Міністерство фінансів є автором офіційного макрофіскального прогнозу, який використовується у весняних та осінніх законопроектах про бюджет; цей прогноз є оперативною основою для прийняття урядом фіскальних рішень. Цей цикл прогнозування є регулярним (чотири раунди прогнозування на рік, причому весняний та осінній раунди пов'язані із законопроектами про бюджет).

Існують незалежні державні інституції, які проводять порівняльний аналіз та ретельну перевірку роботи міністерства: Національний інститут економічних досліджень (NIER) публікує власні

макроекономічні прогнози, які явно використовуються як орієнтир всередині уряду; Ріксбанк публікує монетарні та макроекономічні сценарії; Рада з питань фіскальної політики проводить ex post оцінку фіскальних результатів та прогнозів. Ці незалежні інституції є важливими механізмами для обмеження політизації.

Вимоги ЄС - регламент 2024/1263 та зобов'язання подавати національний середньостроковий фіскально-структурний план і щорічний *lagesrapport* - створюють формальний шаблон звітності (змінні, сценарії, документація), який уряд повинен подавати до Комісії; подання та подальші дії є формальними кроками в календарі нагляду ЄС.

2. Офіційне затвердження урядом та формат продукту.

Уряд приймає рішення та підписує документи, що містять офіційний прогноз: бюджетна пропозиція (весняні/осінні бюджетні документи) та національний середньостроковий план / *lagesrapport*, що надсилаються до Комісії, є офіційними урядовими документами (текст, таблиці, графіки). *Lagesrapport* описує макроекономічний сценарій та містить таблицю ключових змінних, що використовуються для *nettoutgiftsbana* (траєкторія чистих видатків).

Публічна форма - описовий текст, численні таблиці (попит/пропозиція, ціни, ринок праці, державні фінанси) та графічні додатки — а не просто перелік показників.

3. Заходи щодо запобігання політизації (що існує, чого бракує).

Активні заходи: незалежні прогнозисти (NIER, Riksbank), технічні шаблони ЄС та бенчмаркінг Комісії, а також публічна прозорість (опубліковані бюджетні законопроекти, *lagesrapport*) — у сукупності вони створюють сильні репутаційні та технічні обмеження для довільного політичного перегляду.

В інтерв'ю не було згадано жодного окремого закону про «антиполітизацію»: система покладається на інституційне розділення та колегіальний контроль, а не на єдиний правовий захист. Респонденти підкреслили, що політизація обмежується колегіальним бенчмаркінгом та повагою до незалежності центрального банку, але вони не вказали на окремий закон, який забороняє політикам намагатися впливати на цифри. Коротко кажучи — сильна інституційна практика, а не непорушна законодавча заборона.

4. Хто розробляє прогнози (практичні обов'язки).

- Міністерство фінансів: офіційні макроекономічні та фіскальні прогнози, що визначають бюджет.
- NIER: незалежні макроекономічні прогнози та DSGE / моделювання, що використовуються для порівняльного аналізу та глибшого аналізу сценаріїв.
- Ріксбанк: монетарна політика та макроекономічний прогноз, орієнтований на інфляцію/траєкторію процентних ставок; публікує власні сценарії та працює з моделями.
- Національне управління фінансового менеджменту (*Ekonomistyrningsverket*) та Національне управління державного боргу: надають спеціалізовані дані для фіскальних механізмів (еластичність податків, випуск боргових зобов'язань, умовні зобов'язання).

Швеція досягає фактичної деполітизації за допомогою (i) численних незалежних прогнозистів, (ii) публічної, табличної бюджетної документації та шаблонів звітності ЄС, а також (iii) регулярного порівняльного аналізу та публічної оцінки - а не за допомогою єдиного правового захисного бар'єру. Якщо Україна прагне досягти подібного результату, то політичним важелем є створення незалежного державного прогнозного потенціалу + офіційна публікація та зовнішній експертний огляд, а не лише законодавче регулювання процесу, який залишається під внутрішнім контролем.

Німеччина

Чи існує формалізація процедури розроблення макропрогнозу.

Так. Під керівництвом Федерального міністерства економіки та енергетики Німеччини федеральний уряд регулярно, тричі на рік, прогнозує загальний економічний розвиток країни відповідно до Закону про прогнозування (Vorausschätzungsgesetz).

Щорічний прогноз, який публікується в січні, є частиною річного економічного звіту федерального уряду. Весняні та осінні прогнози, які зазвичай публікуються в квітні та жовтні, слугують основою для оцінок податкових надходжень, підготовлених Робочою групою з прогнозування податкових надходжень (Arbeitskreis Steuerschätzungen).

Федеральний уряд, землі, муніципалітети та установи соціального забезпечення використовують ці прогнози для планування своїх бюджетів.

Ці економічні прогнози охоплюють коротко- та середньострокові зміни та оцінюють потенційний обсяг виробництва Німеччини. Цей аналіз є основою для розрахунку максимально допустимого чистого запозичення федерального уряду відповідно до правила про державний борг, визначеного в статтях 109 та 115 Основного закону.

Макроекономічні прогнози повинні відображати найімовірніший розвиток німецької економіки. У разі сумнівів перевага надається принципу обережності. Загальноекономічні прогнози будуються у тому ж форматі, що й офіційна національна статистика, у разі необхідності з альтернативними розрахунками. Усі міністерства підтримують Федеральне міністерство економіки та енергетики, надаючи необхідну інформацію зі сфери своєї компетенції.

Чи існує формальне схвалення урядом макропрогнозу, в яких країнах і в якій формі (у формі простого переліку показників чи у формі документу із детальним описом, таблицями, графіками чи інші варіанти).

Формальної процедури схвалення макропрогнозу урядом не існує. Утім, існує процедура схвалення макропрогнозу групою з 5 незалежних фіскальних установ (Gemeinschaftsdiagnose). Двічі на рік, вони спільно розробляють прогноз та надсилають його в Федеральне міністерство економіки та енергетики Німеччини. Впродовж 1 місяця після отримання спільного прогнозу від незалежних фіскальних установ, Федеральне міністерство економіки та енергетики Німеччини розробляє власний прогноз, консультуючись із незалежними фіскальними установами. Після розробки прогнозу міністерством, 5 незалежних фіскальних установ спільно перевіряють його та сертифікують, вказуючи чи прогноз є правдоподібним у своєму висновку (у формі описового документу на 2-4 ст.), що публікується на сайті Gemeinschaftsdiagnose. Така процедура діє для весняного та осіннього прогнозу. Щодо щорічного прогнозу, то його так само перевіряє та сертифікує група Gemeinschaftsdiagnose, але першочерговий прогноз від незалежних фіскальних установ у цьому випадку не складається. Група від незалежних фіскальних установ складає власний прогноз двічі на рік: весняний прогноз та осінній прогноз.

На основі закону про складання макроекономічних прогнозів федерального уряду (Vorausschätzungsgesetz), Федеральне міністерство економіки та енергетики складає макроекономічні прогнози федерального уряду за погодженням з Федеральною канцелярією, Федеральним міністерством фінансів, Федеральним міністерством праці та соціальних справ і Федеральним міністерством охорони здоров'я.

Основні показники загальних економічних прогнозів публікуються для річного прогнозу як частина річного економічного звіту федерального уряду, а в іншому випадку – Федеральним міністерством економіки та енергетики.

Чи існують додаткові вимоги щодо деполітизації прогнозу крім вимог його розгляду незалежною фіскальною установою.

Додаткових вимог щодо деполітизації прогнозу, окрім вимог щодо розгляду незалежною фіскальною установою, немає. Регламентом (ЄС) № 473/2013 передбачено, що макроекономічні прогнози, що лежать в основі бюджетного та фінансового планування федерального уряду, мають

бути перевірені незалежною установою з метою їх схвалення. Незалежна установа не підпорядковується вказівкам федерального уряду та інших державних або приватних установ. Федеральне міністерство економіки та енергетики уповноважене, за погодженням з Федеральним міністерством фінансів, шляхом прийняття нормативного акту визначити незалежну установу, яка має необхідні знання, досвід та засоби для перевірки прогнозів, а також, доступ незалежної установи до інформації, необхідної для перевірки загальних економічних прогнозів, процедуру перевірки та схвалення загальних економічних прогнозів незалежною установою, повноваження незалежної установи надавати публічні коментарі в рамках процедури схвалення, фінансування незалежної установи, а також повноваження незалежної установи приймати правила внутрішнього розпорядку. Проектна група економічних науково-дослідних інститутів «Спільна діагностика» (Gemeinschaftsdiagnose) вважається незалежною установою.

Який суб'єкт розроблення макропрогнозу у різних країнах.

Суб'єктом розроблення макропрогнозу в Німеччині є федеральний уряд, а саме Федеральне міністерство економіки та енергетики Німеччини, яке прогнозує загальний економічний розвиток країни відповідно до Закону про прогнозування (Vorausschätzungsgesetz). У процесі розробки макроекономічні прогнози федерального уряду погоджуються з Федеральною канцелярією, Федеральним міністерством фінансів, Федеральним міністерством праці та соціальних справ, Федеральним міністерством охорони здоров'я та групою незалежних фіскальних установ.

Польща

У Польщі процедура макроекономічного прогнозування формалізована законом та інтегрована в бюджетний процес. Щовесни Міністерство фінансів готує Wieloletnie założenia makroekonomiczne (довгострокові макроекономічні припущення) — сценарій економічного розвитку на середньостроковий період, який стане основою для бюджету наступного року.

Цей документ зазвичай затверджується урядом (Радою міністрів) у квітні. Зокрема, 29 квітня 2025 року уряд Польщі затвердив проект багаторічних макроекономічних припущень на 2025–2029 роки, підготовлений міністром фінансів. Документ містить детальний опис очікуваної економічної ситуації (ВВП, інфляція, зайнятість, заробітна плата тощо) і буде використаний для підготовки бюджету на 2026 рік.

До 30 квітня ці макроекономічні припущення подаються на розгляд Ради соціального діалогу (тристороннього органу, до складу якого входять профспілки та роботодавці) для обговорення та висновків. Таким чином, у Польщі макроекономічний прогноз офіційно оформлюється у вигляді окремого документа з поясненнями, таблицями та прогнозними показниками, який затверджується урядом і відкрито обговорюється із соціальними партнерами.

Польський макроекономічний сценарій представлений у вигляді тексту з аналізом факторів. Незважаючи на якісний аналіз, також наводяться кількісні показники: ВВП, споживання домогосподарств, інвестиції, експорт, імпорт, безробіття, середня номінальна заробітна плата.

Хорватія

У Хорватії офіційний макропрогноз є складовою бюджетного процесу та готується Міністерством фінансів. До кінця березня під керівництвом Міністерства фінансів міністерства та інші державні органи готують стратегічні плани на трирічний період. На основі цих стратегічних планів до кінця квітня міністерство, відповідальне за структурні реформи та координацію фондів Європейського Союзу, у співпраці з міністерствами, відповідальними за окремі структурні реформи, готує національну програму реформ, а Міністерство фінансів – програму конвергенції.

На основі стратегічних планів, Національної програми реформ та Програми конвергенції, а також конкретних рекомендацій Ради Європейського Союзу для Республіки Хорватія, Міністерство фінансів розробляє проекти економічної та фіскальної політики на трирічний період, які приймає

Уряд у липні. Макроекономічний та бюджетний прогнози підлягають також неупередженій та всебічній оцінці незалежним органом, відповідальним за оцінку фіскальної політики та повинні бути підтверджені ним.

Після того Міністерство фінансів (а саме Інститут макроекономічного аналізу та планування в складі Міністерства фінансів) готує прогноз на наступні два роки (прогноз фіналізується станом на жовтень) та проєкт бюджету на наступний бюджетний рік і подає їх Уряду до 15 листопада. Уряд затверджує ці документи в той же день та передає їх в Парламент, який, у свою чергу, приймає їх до початку наступного бюджетного року. Імовірно, розробка макропрогнозу Міністерством фінансів регламентується внутрішніми документами Міністерства, але також в загальних рисах відповідальність та підходи визначені в Законі про державні фінанси.

Прогноз висвітлено в Пояснювальній записці до державного бюджету – як таблиці з припущеннями та макропоказниками, так і текстовий опис поточних та очікуваних економічних тенденцій.

Латвія

В законодавстві Латвії існують норми, як у первинному законодавстві (Закон про фіскальну дисципліну), так і в процедурних/кабінетних нормативних актах та законодавстві про бюджетну базу, які визначають процедури розроблення макропрогнозу. Так, наприклад, Закон про державний бюджет/середньострокові бюджетні рамки визначає процедурні вимоги до підготовки державного бюджету та середньострокових фіскальних рамок, у безпосередньому взаємозв'язку з макропрогнозами.

Постанова Кабінету Міністрів Латвії («Порядок визначення максимально допустимого загального обсягу видатків державного бюджету у середньостроковій перспективі») від 17 січня 2023 року встановлює порядок визначення «базових витрат», частково спираючись на макроекономічні прогнози.

Згідно зі ст. 20 Закону “Про фіскальну дисципліну” середньострокові макроекономічні прогнози, включаючи прогнози темпів зростання валового внутрішнього продукту, прогнози дефлятора валового внутрішнього продукту та прогнози темпів зростання потенційного валового внутрішнього продукту, у Латвії розробляються Міністерством фінансів. Макроекономічні прогнози узгоджуються з Банком Латвії та Міністерством економіки.

Рада з питань фіскальної дисципліни є незалежним колегіальним органом, створеним для контролю за дотриманням правил фіскальної дисципліни. Саме до її завдань належить двічі на рік (лютому-березні та червні) затверджувати макроекономічні прогнози Міністерства фінансів – під час підготовки Програми стабільності, річного державного бюджету та під час підготовки середньострокової бюджетної програми. Її оцінка є якісною та полягає в порівнянні макропрогнозів із прогнозами інших установ та відстеженні останніх даних про результати.

Міністерство фінансів повинно забезпечити, щоб обсяг показників відповідав закріпленому статтею 20 Закону про фіскальну дисципліну (тобто тим показникам, які перевірятиме Рада). Воно також готує супровідну документацію: описову частину, методологічні нотатки, аналіз чутливості, оцінки ризиків, таблиці та діаграми, обґрунтування ключових припущень.

Таким чином, уряд не задіяний у схваленні прогнозів. Натомість, він схвалює програму стабільності, яка базується на підготовленому Міністерством фінансів макропрогнозі, який схвалила Рада. Потім Кабмін подає Програму на розгляд Сейму. Інших вимог щодо деполітизації макропрогнозу латвійське законодавство не містить.

Нідерланди

У Нідерландах питаннями макроекономічного прогнозування та загального «розпису» економіки займається Бюро економічного аналізу політики (Centraal Planbureau (CPB) - Bureau for Economic

Policy Analysis), незалежний орган у складі Міністерства економіки та кліматичної політики (the Ministry of Economic Affairs). CPB відповідає за підготовку макроекономічних прогнозів, які включають оцінку ключових секторів економіки, середньострокові перспективи та ризики, і ці прогнози використовуються урядом для підготовки державного бюджету та інших стратегічних документів. Консультативний відділ Державної ради Нідерландів контролює дотримання прогнозів відповідно до європейських бюджетних правил.

Щорічно CPB готує три основні макроекономічні прогнози, кожен із яких має своє призначення та часовий горизонт. Центральний економічний план (Central Economic Plan, CEP) публікується щороку у лютому і надає найбільш детальну аналітичну базу щодо стану економіки. Він включає оцінку поточного стану, середньостроковий прогноз на поточний рік і наступні чотири роки (для CEP 2025, наприклад, це 2024 та 2025-2028 роки), а також середньорічні показники на наступні 5 років (для CEP 2025, наприклад, це 2029-2033 роки) і аналіз ризиків та невизначеностей. CEP використовується Міністерством фінансів для підготовки Spring Memorandum, тобто першого проекту бюджету на наступний рік та оновлення бюджету поточного року.

Макроекономічний огляд (Macro Economic Outlook, MEV) є коротким аналітичним документом, який відображає поточну економічну та бюджетну ситуацію і обґрунтовує положення Бюджетного меморандуму на наступний рік. MEV публікується двічі: чернетка зазвичай виходить у серпні, хоча в роки виборів терміни можуть зміщуватися (у 2025 році – у липні), і використовується для обговорення бюджету та переговорів між міністерствами й політичними партіями. Остаточна версія MEV з'являється на початку вересня, інтегруючи останні макропоказники та закладаючись у фінальний бюджет, який публікується у третій вівторок вересня – так званий «Бюджетний день».

Форма макропрогнозу

Central Economic Plan (CEP) та Macro Economic Outlook (MEV) є повноцінними документами з загальним контекстом економічного розвитку, таблицями з макроекономічними індикаторами та обґрунтуванням. Хоча CEP є більш розгорнутим документом, який охоплює економічний розвиток на поточний та наступний рік, середньостроковий огляд та опис ризиків невизначеності (приклад - <https://www.cpb.nl/en/projections-february-2025-cep-2025>).

MEV, навпаки, представлений у вигляді короткого аналітичного брифа з оновленням бюджетної та економічної ситуації, яка відображає та обґрунтовує положення Бюджетного Меморандуму на наступний рік. До нього додаються таблиці із детальними макроекономічними показниками за весь період спостережень та прогноз на середньостроковий горизонт.

Тобто у MEV 2025 макропоказники охоплюють період 1970-2028 роки, а саме 1970-2023 фактичні показники і прогноз на поточний рік (2024) та на майбутні 4 роки (2025-2028). Проте, у МЕО 2026 охоплений період менший – 1970-2026. Така відмінність пов'язана з політичними циклами, які не завжди співпадають з бюджетними. Це необхідно з огляду на те, що з 1986 року CPB пропонує зацікавленим політичним партіям аналіз економічних наслідків їх політичних пропозицій, викладених у передвиборчих програмах. Плани партій-учасниць аналізуються однаково, що надає виборцям достовірний інструмент для порівняння партій (так званий *Keuzes in Kaart*), що сприяє прозорості виборчого процесу. Також це може відбуватись в тому випадку, коли CPB вважатиме за необхідне спиратись на більш довгу базову траєкторію з довшим горизонтом перспективи.

Важливо підкреслити, що обидва документи, CEP та MEV, є незалежними прогнозами CPB і не потребують затвердження урядом або Міністерством фінансів чи економіки. Вони використовуються урядом і міністерствами у бюджетному процесі та стратегічному плануванні, але остаточне рішення щодо бюджету приймає уряд, спираючись на ці прогнози як на надійні, публічні та методологічно обґрунтовані оцінки.

Зв'язок прогнозу із політичними циклами

На початку кожного виборчого періоду CPB публікує середньостроковий огляд (*Verkenning Middellange termijn*, MLT). Він включає прогноз на чотири роки та має допомагати політикам

формулювати їхню політику. Після виборів, цей огляд використовується в переговорах коаліцій. Також він оновлюється кожні 6 місяців.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №1
Швеція	Система інституціоналізована: офіційний прогноз робить Міністерство фінансів (4 раунди/рік). NIER, Riksbank і Фіскальна рада роблять паралельні прогнози/перевірки. Офіційні документи — текст, таблиці, графіки. Немає окремого «антиполітичного» закону; деполітизація через інституційний розподіл і публічний бенчмаркінг.
Німеччина	Формалізовано законом (Vorausschätzungsgesetz). Міністерство економіки готує офіційні прогнози (щорічно, весна/осінь); Gemeinschaftsdiagnose (п'ять інститутів) сертифікує/перевіряє. Прогнози публікуються як детальні звіти з таблицями. Деполітизація реалізована через законодавчо закріплену незалежну верифікацію.
Польща	Процедура формалізована: Міністерство фінансів готує Wieloletnie założenia, уряд затверджує (квітень). Документ детальний (текст, таблиці) та обговорюється з тристоронньою Радою. Деполітизація — через формальні процедури, урядове затвердження і консультації із соціальними партнерами.
Хорватія	Прогноз готується Міністерством фінансів в рамках бюджетного процесу та затверджується урядом
Латвія	Рада з питань фіскальної дисципліни є незалежним колегіальним органом, створеним для контролю за дотриманням правил фіскальної дисципліни. Саме до її завдань належить двічі на рік (лютому-березні та червні) затверджувати макроекономічні прогнози Міністерства фінансів.
Нідерланди	Макропрогноз готується тричі на рік Бюро економічного аналізу політики (CPB), яке є складовою частиною Міністерства економіки. Ці прогнози є основою для складання бюджету.

Питання 2: Частота перегляду прогнозу та публічність

Як часто переглядається макропрогноз протягом року, який закладений до бюджету. Чи існують жорсткі вимоги чи підстави для перегляду бюджету внаслідок перегляду прогнозу. Чи оприлюднюється прогноз чи інформація про прогноз і в якій формі (надати переклад 2-3 найбільш вдалих на думку експертів документів)?

У розглянутих країнах макроекономічні прогнози переглядаються 2-3 рази на рік, у рамках весняного та осіннього циклів європейського семестру та відповідно до національних бюджетних процедур. Така періодичність забезпечує регулярне оновлення макроекономічної бази без надмірної волатильності бюджетного процесу. Окремі країни (Швеція) застосовують більш часті прогнозні раунди, при цьому чітко розмежовуючи інформаційні оновлення та формальні бюджетні рішення за рівнем глибини/складності.

Роль макроекономічного прогнозу в бюджетному процесі суттєво відрізняється між країнами. В деяких країнах прогноз має нормативний характер і безпосередньо впливає на бюджетні параметри через правила прописані в законах. В інших країнах прогноз виконує передусім аналітичну та орієнтовну функцію: оновлення макропоказників не автоматично призводить до змін бюджету, а слугує підставою для дискреційних рішень уряду та парламенту у разі суттєвих ризиків для виконання затверджених фіскальних обмежень.

У всіх країнах зміни до бюджету, зумовлені переглядом макроекономічного прогнозу, реалізуються через повноцінну законодавчу процедуру, що передбачає ухвалення парламентських поправок, а не виключно адміністративні рішення уряду. Водночас окремі держави застосовують інструменти оперативного реагування у межах чинного законодавства (наприклад, тимчасове блокування видатків у Польщі) для управління короткостроковими фіскальними ризиками без негайного перегляду бюджету.

Принцип прозорості та публічності макроекономічного прогнозу є спільним для всіх розглянутих країн, однак реалізується у різних форматах. В одних випадках це розгорнуті макро-фіскальні звіти з детальним описом припущень, ризиків та часових рядів (Швеція, Німеччина, Нідерланди), в інших це стислий публічний макроекономічний огляд у складі бюджетних документів (Польща, Латвія, Хорватія). Попри відмінності у глибині та форматі, прогноз у всіх випадках є публічним і підзвітним парламенту.

Швеція

Міністерство фінансів проводить чотири раунди прогнозування на рік (весна, літо/червень, осінь, грудень), причому весняний та осінній раунди офіційно включені до бюджетних пропозицій, а інші раунди публікуються у скороченому форматі; внутрішні спеціальні оновлення відбуваються, але зовнішня публікація переглянутого прогнозу залишається за важливими подіями або регулярними раундами (COVID є яскравим прикладом, коли були опубліковані спеціальні публічні перегляди).

1. Регулярність та час оприлюднення прогнозу.

Чотири опубліковані раунди на рік. Весняні та осінні раунди є основою для повної бюджетної пропозиції (детальні таблиці, фіскальні прогнози). Раунди в червні/грудні є коротшими публічними оновленнями (презентації для преси, коротші таблиці). Бюджетний горизонт регулюється як бюджетний рік + два роки для статутного процесу, але середньостроковий період подовжується в конкретних продуктах (наприклад, національний середньостроковий план подовжується).

2. Підстави та суворість внутрішньорічних переглядів.

Не існує автоматичних правових механізмів, які змушують переглядати бюджет у разі зміни макроекономічного прогнозу; натомість уряд може пропонувати поправки до бюджету, коли це виправдано (Швеція використовувала багато поправок до бюджету під час криз, наприклад, фінансової кризи / COVID); спеціальні публічні перегляди прогнозів видаються у разі дуже великих потрясінь (приклад COVID). Внутрішнє міністерство частіше оновлює прогнози (для планування бюджету), але не публікує кожне внутрішнє оновлення.

3. Практика публічного розкриття інформації та приклади.

Прогнози публікуються в повному обсязі в бюджетній пропозиції (таблиці + текст + додатки). Lågesrapport та національний середньостроковий план є офіційними публічними документами, що подаються до Комісії та Риксдагену. Ці продукти є «успішними» прикладами: вони поєднують в собі описовий матеріал (припущення, ризики), табличні макроекономічні та фінансові ряди та графічні ілюстрації.

Німеччина

Як часто переглядається макропрогноз протягом року, який закладений до бюджету.

За Законом про прогнозування (Vorausschätzungsgesetz), макропрогноз переглядається тричі на рік – у січні (Jahresprojektion, що експортується до Jahreswirtschaftsbericht/Annual Economic Report), у квітні (Frühjahrsprojektion) і в жовтні (Herbstprojektion). Федеральний уряд, землі, муніципалітети та установи соціального забезпечення використовують ці прогнози для планування своїх бюджетів.

Чи існують жорсткі вимоги чи підстави для перегляду бюджету внаслідок перегляду прогнозу.

У Німеччині існують жорсткі вимоги та підстави для перегляду бюджету у випадку зміни економічних прогнозів, що зазначено в статтях 109 та 115 Основного закону. У випадках, коли економічний розвиток відхиляється від нормальних умов, наслідки для бюджету в періоди підйому та спаду повинні враховуватися симетрично. Тобто бюджет переглядається з урахуванням нових прогнозів, щоб уникнути дисбалансів.

Фактично, бюджет Федерального уряду, земель, муніципалітетів та установ соціального забезпечення базується на осінньому прогнозі. Якщо весняний прогноз передбачає більший ВВП-розрив (output gap) ніж попередній (осінній) прогноз, то бюджет змінюється відповідно.

Щоб уникнути надзвичайної ситуації в бюджеті, федеральний закон, що вимагає згоди Бундесрату, повинен передбачати постійний нагляд за управлінням бюджетом Федерації та земель спільним органом (Радою стабільності/Stabilitätsrat), умови та процедури для встановлення загрози надзвичайної ситуації в бюджеті, а також принципи створення та адміністрування програм для вирішення надзвичайних ситуацій у бюджеті.

З 2020 року на Раду стабільності покладається нагляд за дотриманням положень бюджетної дисципліни, викладених у правових актах, що ґрунтуються на Договорі про функціонування Європейського Союзу.

Чи оприлюднюється прогноз чи інформація про прогноз і в якій формі (надати переклад 2-3 найбільш вдалих на думку експертів документів)

Так. За Законом про прогнозування (Vorausschätzungsgesetz), щорічний прогноз (Jahresprojektion) публікується у складі щорічного економічного звіту (Jahreswirtschaftsbericht) у січні. Frühjahrs- і Herbstprojektion публікуються як звіти Федерального міністерства економіки та енергетики у квітні та жовтні відповідно.

Рішення Ради стабільності та супровідні документи також оприлюднюються, як і висновки групи незалежних фінансових установ.

Польща

Частота оновлення. Бюджетні макропрогнози зазвичай оновлюються двічі на рік (навесні та восени), хоча формально в бюджет закладається один сценарій. В середині року (квітень) країни ЄС подають Єврокомісії середньострокові плани (раніше – Програми стабільності/конвергенції) з актуальним прогнозом, а восени готують остаточний прогноз під бюджет. Протягом року уряд може коригувати прогноз, якщо економічні умови суттєво змінилися.

Підстави для перегляду бюджету. Польща не має «суворого» автоматичного юридичного зобов'язання негайно переглядати (вносити зміни) до бюджету виключно через оновлення макроекономічного прогнозу. Рішення про внесення змін до бюджету ухвалюється урядом, коли зміни в прогнозі суттєво впливають на виконання затверджених обмежень доходів/видатків або дефіциту. Закон передбачає інструменти (блокування видатків, внесення змін до закону про бюджет), але сам факт перегляду прогнозу не спричиняє внесення змін.

Що прямо передбачено законом. Бюджет – юридично обов'язкові ліміти. Закон передбачає, що Закон про бюджет є основою для фінансової діяльності протягом року і містить загальні суми доходів/видатків та запланований дефіцит. Для зміни цих обмежень необхідна нова редакція Закону про бюджет (звичайне рішення уряду та законодавча процедура), а не лише технічне оновлення прогнозу.

Якщо виконання бюджету перебуває під загрозою (через падіння доходів, шокові події тощо), міністр фінансів може заблокувати видатки на певний період часу як перший крок корекції без зміни закону (стаття 179 Закону про державні фінанси). Якщо цього недостатньо, готується проект поправки.

Коли бюджети переглядаються на практиці. При істотній зміні доходів/дефіциту внаслідок нових прогнозів уряд зазвичай подає поправку, щоб «легалізувати» нові обмеження. Наприклад, у 2024 році уряд офіційно пояснив необхідність змін потребою оновлення прогнозу доходів та коригування дефіциту після непередбачених подій.

3 липня 2024 року Польща перебуває під процедурою надмірного дефіциту; у січні 2025 року Рада ЄС встановила траєкторії чистих витрат. Це вимагає коригування параметрів у поточному/наступних бюджетах, і якщо оновлений прогноз показує ризик недотримання цих траєкторій, уряд зазвичай коригує бюджет (іноді шляхом внесення поправок). Немає прямого автоматичного зобов'язання «негайно переглянути», але траєкторії є юридично обов'язковими для бюджетних актів.

Хорватія

Прогноз може переглядатися та зумовлювати перегляд бюджету. Але в 2025 році перегляд бюджету був пов'язаний зі змінами в обсягах фінансування від ЄС, водночас супроводжувався маржинальним переглядом прогнозу (так, зростання реального ВВП було підвищено з 3,2% р/р у прогнозі в матеріалах бюджету-2025, який був затверджений у 2024 році, а під час подання бюджету на перегляд у вересні 2025 року зростання ВВП очікувалося на рівні 3,3% р/р). У профільних експертів не вдалося уточнити, про наявність інших непублічних переглядів прогнозу або меж, за яких вони обов'язково призводять до перегляду бюджету, через відсутність контакту з ними.

Водночас Законом про державні фінанси передбачено перегляд бюджетних документів (зокрема, бюджетних рамок на 3-річний період та програми конвергенції) у випадку «суттєвої зміни економічних обставин, відхилення від макроекономічної бази» і такі перегляди мають бути обґрунтовані.

Прогноз публікується на сайті Міністерства фінансів в Пояснювальній записці до державного бюджету – як таблиці з припущеннями та макропоказниками, так і текстовий опис поточних та

очікуваних економічних тенденцій. Представлення прогнозу та бюджету на наступний рік урядом супроводжується прес-конференцією Прем'єр-міністра, який оголошує основні цифри прогнозу.

Латвія

Жорсткої юридичної вимоги щодо частоти перегляду макропрогнозів протягом року, які вже було закладено до бюджету, в Латвії немає. Натомість зміни в макропрогнозі можуть бути підставою для перегляду державного бюджету, згідно національного законодавства (Закон про бюджет та фінансовий менеджмент).

Втім, існує певна загальноприйнята періодичність з якою відповідальні органи (Центральний банк, Мінфін) публікують свої прогнози. Беручи до уваги те, що Рада з питань фінансової дисципліни затверджує макропрогноз двічі на рік, то саме це і є тією періодичністю з якою він оновлюється (спочатку для Програми стабільності, а потім для державного бюджету).

Своєю чергою, Закон про фінансову дисципліну наголошує на включенні оновлених прогнозів до поточних процесів планування та виконання, з механізмами коригування, що запускаються значними відхиленнями, а не будь-якими змінами прогнозу.

Програма стабільності (документ, що узгоджується з середньостроковою бюджетною рамкою) щорічно оновлюється з урахуванням останніх макроекономічних подій, забезпечуючи рутинний механізм для врахування змін у прогнозах без необхідності внесення спеціальних змін до середньострокової рамки бюджетного планування (СРБП). Оновлення прогнозів відбувається лише у випадку суттєвих змін (наприклад, у випадку оновлених даних національних рахунків).

Втім, перегляд макропрогнозу сам по собі не зобов'язує уряд автоматично переглядати бюджет. Так, наприклад, у 2020 році через пандемію Комісія ухвалила Повідомлення про активацію загального положення про відхід від Пакту стабільності та зростання (general escape clause). Латвія була однією з тих держав-членів, які застосували національні виключення, щоб призупинити бюджетні обмеження, встановлені їхніми національними фінансовими правилами, як частину зусиль щодо врегулювання бюджетних наслідків спалаху. Це відображено й у [звіті](#) Ради з фінансової дисципліни щодо позачергового оновлення макропрогнозу Міністерством фінансів.

Прогноз є публічним і оприлюднюється на сайті Міністерства фінансів (під назвою Makroekonomiskās attīstības pārskats).

Нідерланди

CPB щорічно публікує два прогнози: на весні, в лютому – Central Economic Plan (CEP) і в липні-серпні драфт Macro Economic Outlook (MEV), а вже у вересні разом із бюджетом публікується остаточна версія MEV. Бюджет змінюється лише внаслідок остаточного прогнозу MEV.

Міністерства відповідальні за звітування по виконанню бюджету. Це звітування здійснюється через бюджетні меморандуми. Найважливішими є Весняний та Осінній Меморандуми. Весняний Меморандум описує статус бюджету поточного року, та через нього можуть вноситись зміни до цього бюджету.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №2
Швеція	Прогноз переглядається чотири рази на рік, не існує вимог і прямих механізмів перегляду прогнозу, проте дискреційні рішення активно використовуються під час криз (Ковід, фінансова криза). Прогнози мають повноцінну публікацію, є публічними.
Німеччина	Прогноз переглядається тричі на рік (січень, квітень, жовтень). Існують жорсткі конституційні вимоги до перегляду бюджету у разі відхилень економічного розвитку (симетричне коригування). Прогнози та звіти Ради стабільності є публічними.
Польща	Оновлення двічі на рік (весна/осінь). Прямого юридичного зобов'язання змінювати бюджет лише через прогноз немає. Зміни вносяться, якщо нові дані загрожують лімітам дефіциту (через блокування видатків або зміни до закону). Прогноз публічний.
Хорватія	Перегляд прогнозу можливий, але вимоги до перегляду бюджету у зв'язку зі зміною прогнозу не визначені. Прогноз публікується на сайті Міністерства фінансів в Пояснювальній записці до державного бюджету
Латвія	Національним законодавством (Закон про бюджет та фінансовий менеджмент) встановлено перелік підстав (зокрема зміни в макропрогнозі) для перегляду лише державного бюджету. Водночас, внесення змін до Програми стабільності можливе на підставі general escape clause, яка передбачена ст. 5(1), 6(3), та 10(3) Регламенту (ЄС) №1466/97 та ст. 3(5) та 5(2) Регламенту (ЄС) 1467/97. Прогноз публічний.
Нідерланди	CPB публікує прогноз тричі на рік – в лютому CER, в липні драфт MEV та разом із оголошенням бюджету у вересні представляється основний MEV.

Питання 3: Обов'язкові макропоказники для бюджету (річні та середньострокові)

Сформуувати повний перелік обов'язкових прогнозних макропоказників, які подаються для складання проекту бюджету на середньостроковий період та на рік. У разі, якщо він є вузьким і не включає ряд показників, які є необхідними для складання середньострокового фінансово-структурного плану, додати перелік цих показників із зазначенням, що вони є додатковими і вимагаються середньостроковим фінансово-структурним планом.

Обов'язкові прогнозні макропоказники для складання проекту бюджету (річного та середньострокового бюджетного планування) у практиці проаналізованих країн включають мінімальний набір:

- ВВП і ціни: реальний ВВП (рівень/температура), номінальний ВВП (рівень/температура), ВВП-дефлятор, ІСЦ та/або гармонізований ІСЦ.
- Компоненти попиту (реальні та/або номінальні): приватне споживання, державне споживання, валове нагромадження основного капіталу (інвестиції), зміна запасів, експорт, імпорт (за потреби — також дефлятори/ціни компонентів).
- Ринок праці та доходи: зайнятість (особи та/або години), рівень безробіття, фонд оплати праці/середня зарплата, продуктивність (за наявності).
- Фінансові припущення для вартості боргу: коротко- та/або довгострокові процентні ставки (або їхні проксі), за потреби — обмінний курс і базові зовнішні припущення (світовий/ЄС ріст, ціни на нафту).
- Фіскальні агрегати, прив'язані до макросценарію: податкові та неподаткові доходи (щонайменше ключові категорії), видатки (принаймні основні групи), баланс/чисте запозичення, витрати на обслуговування боргу та базові боргові агрегати (у національному визначенні та/або для загальнодержавного сектору, залежно від країни).

Додаткові показники й технічні таблиці, які є потрібними саме для середньострокового фіскально-структурного плану (MTFSP) і можуть бути відсутні або неповні в “бюджетному” переліку:

- Потенційний ВВП і цикл: потенційний ВВП/потенційний ріст, розрив випуску (output gap), параметри/методологія розрахунку (CAM/EUCAM), бюджетні напівеластичності та компоненти циклічного коригування.
- Структурні фіскальні показники: структурний баланс і структурний первинний баланс (у % ВВП/потенційного ВВП), циклічна складова, одноразові/тимчасові заходи.
- Траєкторія чистих видатків: багаторічний шлях первинних чистих видатків (національно фінансованих) та технічні припущення/коригування, які роблять його зіставним із рамкою ЄС.
- Борг і розклад боргової динаміки: валовий борг за Маастрихтом, декомпозиція зміни боргу (первинний баланс, “снігова куля”, інфляція, stock-flow adjustment), неявна ставка, а також довші боргові проєкції та сценарії стійкості (інколи зі стохастичними елементами).
- Ризики та метадані: таблиці чутливості (ставки/ріст/інфляція/курс), умовні зобов'язання та гарантії, методологічні нотатки, що забезпечують відтворюваність розрахунків і узгодження з технічною інформацією Комісії.

Таким чином, “бюджетний” макроперелік у більшості країн є ядром, достатнім для розрахунку доходів/видатків та параметрів боргу на короткому горизонті, тоді як MTFSP формально вимагає надбудову: потенціал/цикл за CAM/EUCAM, траєкторію чистих видатків, структурні баланси, боргову декомпозицію, ризики/сценарії та супровідну методологічну документацію.

Швеція

Бюджет і середньостроковий план використовують широкий, стандартний набір макроекономічних і фінансових показників. Національний середньостроковий план (i lägesrapport) прямо вимагає використання багатьох з них для звітності перед ЄС; бюджетна пропозиція міністерства доповнює їх більш деталізованими фінансовими таблицями.

Основні обов'язкові показники (використовуються на практиці і вимагаються для середньострокового плану / lägesrapport):

- Реальний ВВП (рівень та зростання), потенційний ВВП та розрив у ВВП.
- Дефлятор ВВП та ІСЦ / гармонізований ІСЦ (показники інфляції), дефлятори споживання та дефлятори інвестицій.
- Компоненти попиту: споживання домогосподарств, державне споживання, накопичення основного капіталу, запаси, експорт та імпорт (обсяги та ціни).
- Ринок праці: зайнятість (кількість зайнятих), відпрацьовані години, рівень безробіття, заробітна плата / витрати на заробітну плату.
- Зовнішні/фінансові змінні: короткострокові та довгострокові процентні ставки, обмінні курси, припущення щодо зростання ВВП у світі та ЄС, припущення щодо ціни на нафту (Brent), якщо це доречно.
- Агреговані показники державних фінансів: загальні доходи (за видами - прямі податки, непрямі податки, соціальні внески), загальні видатки (деталізовані функціональні/ESA категорії), чисте кредитування/фінансові заощадження, первинний баланс, циклічно скоригований (структурний) баланс, валовий борг (Маастрихт) та зміни у структурі боргу (снігова куля, первинний баланс, запаси-потоки).

Додаткові показники, необхідні для середньострокового фінансово-структурного плану (вони доповнюють бюджетний перелік):

- Вхідні дані щодо чистого зростання витрат: темпи зростання первинних чистих витрат, що фінансуються з національного бюджету (річні та кумулятивні), та базові припущення, що визначають траєкторію чистих витрат.
- Фінансова еластичність, методологія потенційного ВВП та технічні припущення, що використовуються для обчислення структурних сальдо (загальноприйнята методологія ЄС).
- Умовні зобов'язання, портфелі гарантій та розбивка державних інвестицій (фінансовані на національному рівні проти співфінансованих ЄС).

Середньостроковий план вимагає більш розширеного набору метаданих, ніж простий контрольний список бюджету: він вимагає документації методів (як обчислюються потенційний ВВП та структурні сальдо), таблиць для сценаріїв чутливості та прогнозів боргу до 2038 року, а також чіткого узгодження з технічною інформацією Комісії, де це доречно. Для України середньостроковий план є корисним шаблоном для отримання відтворюваного, прозорого переліку показників та методів їх обчислення.

Німеччина

Для планування бюджетів федерального уряду, земель, муніципалітетів та установ соціального забезпечення використовуються щорічний прогноз як частина річного економічного звіту федерального уряду (Jahreswirtschaftsbericht/Annual Economic Report, публікується в січні), а також весняний (публікується в квітні) та осінній (публікується в жовтні) прогнози, у яких оновлюються макропоказники.

Весняний (Frühjahrsprojektion) та осінній (Herbstprojektion) публікуються на сайті Федерального міністерства економіки та енергетики у формі таблиць з історичними даними за попередній рік та прогнозним горизонтом на поточний та наступний роки. Ці прогнози включають наступні секції:

- Утворення валового внутрішнього продукту (ВВП)
- Використання ВВП у поточних цінах (номінальний)
- Використання ВВП з урахуванням інфляції (реальний)
- Динаміка цін
- Розподіл валового національного продукту (ВНП)

Щорічний прогноз (Jahresprojektion), який міститься у річному економічному звіті федерального уряду, включає ті самі секції з даними за попередній рік та прогнозами на поточний рік. На [сайті](#) Федерального міністерства економіки та енергетики публікується таблиця з тими самими показниками за попередній рік та проекцією на поточний і наступний роки. Додатково річний економічний звіт федерального уряду включає *основні показники федерального бюджету* в окремій таблиці з плановими показниками за поточний та попередній роки, а також фактичними показниками за позаминулий рік.

Додатково до кожного весняного, осіннього та щорічного прогнозу прикріплюється документ "Загальний економічний виробничий потенціал та компоненти кон'юнктури. Дані та результати оцінок федерального уряду", у якому подаються таблиці з історичними даними починаючи з 1980 року та прогнозом на 5 років (поточний та 4 наступні), за винятком еластичності бюджету та компонентів кон'юнктури, що прогножуються на 5 років без внесення історичних даних. Тобто цей документ оновлюється тричі на рік. Він має наступну структуру:

- ВВП-розрив (Output gap), еластичність бюджету та компоненти кон'юнктури
- Потенціал виробництва та ВВП-розрив (Output gap)
- Внесок факторів виробництва та технологічного прогресу у потенційний ріст з урахуванням інфляції
- Валовий внутрішній продукт
- Населення та ринок праці
- Капітал та інвестиції
- Solow residuals та загальна продуктивність факторів виробництва
- Ціни та заробітна плата

Середньостроковий фінансово-структурний план, окрім показників, наведених у весняному, осінньому та щорічному прогнозах, а також документі про загальний виробничий потенціал, містить наступні показники:

- Зростання чистих загальнодержавних видатків, зміна в річному вимірі, %
- Державні інвестиції, що фінансуються з національного бюджету, % від ВВП
- Приріст національних чистих первинних видатків, темпи приросту
- Чисте кредитування/запозичення, % від ВВП
- Первинний баланс, % від ВВП
- Структурний баланс, % від ВВП
- Структурний первинний баланс, % від ВВП
- Валовий борг, % від ВВП
- Зміна валового боргу, % від ВВП
- Внесок у зміну валового боргу: Первинний баланс, % від ВВП
- Внесок у зміну валового боргу: Ефект снігової кулі, % від ВВП
- Внесок у зміну валового боргу: Витрати на відсотки, % від ВВП
- Внесок у зміну валового боргу: Зростання, % від ВВП
- Внесок у зміну валового боргу: Інфляція, % від ВВП
- Внесок у зміну валового боргу: Коригування запасів і потоків, % від ВВП
- Неявна процентна ставка за боргом
- Загальні видатки на оборону, у млрд євро та %ВВП
- Структурний первинний баланс, % від потенційного ВВП
- Циклічна складова, % від потенційного ВВП
- Одноразові заходи, % від ВВП
- Витрати на відсотки, % від ВВП
- Коригування запасів і потоків, % від ВВП

- Стохастична симуляція, ймовірність того, що борг у 2036 році буде нижче рівня на кінець періоду коригування (2031 рік), %
- Фіскальний мультиплікатор

У таблиці наведені основні макроекономічні показники з відповідних документів, коментарі до них та прогнозний горизонт (якщо в документі подається кілька прогнозних горизонтів одного й того самого показника, у таблиці вказаний довший).

Показники	Коментар	Прогнозний горизонт в документах			
		Весняний, осінній прогнози	Загальний економічний виробничий потенціал та компоненти кон'юнктури. Дані та результати оцінок федерального уряду	Щорічний звіт/річний прогноз	Середньостроковий фінансово-структурний план
УТВОРЕННЯ валового внутрішнього продукту (ВВП)					
ВВП (з урахуванням інфляції)	зміна в річному вимірі (%); у документі про виробничий потенціал додатково в млрд євро	2024-2026	1980-2029	2025-2029	2023-2041
Зайняті особи (в країні)		2024-2026	1980-2029		
ВВП на зайняту особу	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
ВВП на годину зайнятості	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Рівень безробіття у відсотках (за Європейською системою рахунків - ESA 2010)	Відносно всіх зайнятих осіб; визначення Федерального агентства з питань праці; зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Рівень безробіття у відсотках (за визначенням Федерального агентства з питань праці)	Відносно всіх зайнятих осіб; визначення Федерального агентства з питань праці; зміна в річному вимірі (%)	2024-2026	1980-2029	2024-2026	
ВИКОРИСТАННЯ ВВП у поточних цінах (номінальний)					
Споживчі витрати	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Приватні домогосподарства та приватні організації, що не мають на меті отримання прибутку	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Державні споживчі витрати	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Валові інвестиції в основні засоби	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Зміни запасів та чисте надбання цінностей (млрд. євро)	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Внутрішній попит	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Чистий експорт (млрд євро)	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Чистий експорт (у відсотках від ВВП)	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	

Валовий внутрішній продукт (номінальний)	зміна в річному вимірі (%); у документі про виробничий потенціал додатково в млрд євро	2024-2026		2025-2029	2023-2041
ВИКОРИСТАННЯ ВВП з урахуванням інфляції (реальний)					
Споживчі витрати	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Приватні домогосподарства та приватні організації, що не мають на меті отримання прибутку	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Державні споживчі витрати	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Валові інвестиції в основні засоби	зміна в річному вимірі (%), у документі про загальний виробничий потенціал додатково в млрд євро	2024-2026	1980-2029	2025-2029	
Обладнання	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Будівлі	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Інші основні засоби	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Зміни запасів і чисте надбання цінностей (внесок у темпи зростання ВВП)	Абсолютна зміна запасів у відсотках від ВВП попереднього року (= внесок у темпи зростання ВВП);	2024-2026		2024-2026	
Внутрішній попит	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Експорт	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Імпорт	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Чистий експорт (внесок у темпи зростання ВВП)	Абсолютна чистого експорту у відсотках від ВВП попереднього року (= внесок у темпи зростання ВВП);	2024-2026		2024-2026	
Динаміка цін (2020 = 100)					
Індекс споживчих цін	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Споживчі витрати домогосподарств	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Внутрішній попит	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Валовий внутрішній продукт	Витрати на оплату праці на одного працівника; зміна порівняно з попереднім роком	2024-2026		2024-2026	
РОЗПОДІЛ валового національного продукту (ВНП) (за принципом резидентності)					
Оплата праці найманих працівників	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Доходи підприємств і доходи від капіталу	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	

Національний дохід	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Валовий національний дохід	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Для довідки (за принципом резидентності):	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Наймані працівники	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Валові заробітні плати та оклади	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Валові заробітні плати та оклади на одного працівника	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Доступний дохід приватних домогосподарств	зміна в річному вимірі (%)	2024-2026		2024-2026	
Коефіцієнт заощаджень у відсотках	Заощадження у відсотках від наявного доходу домогосподарств, включаючи права на пенсійне забезпечення від роботодавця	2024-2026		2024-2026	
Основні показники федерального бюджету					
Витрати федерального уряду в млрд євро	Без бюджетного вирівнювання у щорічному звіті			2023-2025	2023-2025
Річна зміна витрату %	Без бюджетного вирівнювання у щорічному звіті			2023-2025	2023-2025
Частка інвестиційних витрат у %	Без бюджетного вирівнювання у щорічному звіті			2023-2025	2023-2025
Доходи федерального уряду в млрд євро	Без бюджетного вирівнювання у щорічному звіті			2023-2025	2023-2025
Податкові надходження в млрд євро	Без бюджетного вирівнювання у щорічному звіті			2023-2025	2023-2025
Чисті запозичення в млрд євро	Без бюджетного вирівнювання у щорічному звіті			2023-2025	2023-2025
Виробничий потенціал, ВВП-розрив, еластичність бюджету та компоненти кон'юнктури					
Виробничий потенціал з урахуванням інфляції	зміна в річному вимірі (%) та в млрд євро		1980-2029		
Номинальний виробничий потенціал	зміна в річному вимірі (%), у документі про загальний виробничий потенціал додатково в млрд євро		1980-2029		2023-2041
Еластичність бюджету			2025-2029		
Компоненти кон'юнктури	Компоненти кон'юнктури федерального бюджету для представлених років, розраховуються на основі результатів відповідного макроекономічного прогнозу. Остаточні значення, що використовуються для складання бюджету, наводяться у відповідних законах про		1980-2029		

	федеральний бюджет. У млрд євро.				
ВВП-розрив (Output gap) з урахуванням інфляції	зміна в річному вимірі (%) та в млрд євро		1980-2029		
Номинальний ВВП-розрив (Output gap), % від потенційного ВВП	У середньостроковому фінансово-структурному плані не вказано, чи йдеться про номинальний чи реальний показник. У ньому цей показник подається також у млрд євро.		1980-2029		2023-2029
Внесок факторів виробництва та технічного прогресу у потенційний ріст з урахуванням інфляції					
Внесок факторів виробництва та технічного прогресу у потенційний ріст з урахуванням інфляції: Загальна продуктивність факторів виробництва	% зміна порівняно з попереднім роком та %-пункти		1980-2029		
Внесок факторів виробництва та технічного прогресу у потенційний ріст з урахуванням інфляції: Праця	%-пункти		1980-2029		
Внесок факторів виробництва та технічного прогресу у потенційний ріст з урахуванням інфляції: Капітал	%-пункти		1980-2029		
Населення та робоча сила					
Робочий час на одного зайнятого, робочі години: Тренд	%		1980-2029		
Робочий час на одного зайнятого, робочі години: Фактично або прогнозовано	%		1980-2029		
Капітал та інвестиції, Solow residuals, ціни та заробітна плата					
Валові основні засоби з урахуванням інфляції	млрд євро та зміна в річному вимірі (%)		1980-2029		
Solow residuals	log		1980-2029		
Дефлятор ВВП	2020 = 100 та порівняно з попереднім роком у документі про загальний виробничий потенціал та зміна в річному вимірі (%)		1980-2029		
Дефлятор приватного споживання	2020 = 100 та зміна в річному вимірі (%)		1980-2029		
Виплати працівникам, внутрішні	млрд євро та зміна в річному вимірі (%)		1980-2029		
Видатки, борг					
Зростання чистих загальнодержавних видатків	зміна в річному вимірі (%)				2025-2029
Державні інвестиції, що фінансуються з національного бюджету	% від ВВП				2025-2029
Приріст національних чистих первинних видатків	Темпи приросту				2024-2029
Чисте кредитування/запозичення	% від ВВП				2023-2041

Первинний баланс	% від ВВП				2023-2029
Структурний баланс	% від ВВП				2023-2029
Структурний первинний баланс	% від ВВП				2023-2041
Валовий борг	% від ВВП				2023-2041
Зміна валового боргу	% від ВВП				2023-2029
Внесок у зміну валового боргу: Первинний баланс	% від ВВП				2023-2029
Внесок у зміну валового боргу: Ефект снігової кулі	% від ВВП				2023-2029
Внесок у зміну валового боргу: Витрати на відсотки	% від ВВП				2023-2029
Внесок у зміну валового боргу: Зростання	% від ВВП				2023-2029
Внесок у зміну валового боргу: Інфляція	% від ВВП				2023-2029
Внесок у зміну валового боргу: Коригування запасів і потоків	% від ВВП				2023-2029
Неявна процентна ставка за боргом	Опосередковано витратами на відсотки, поділеними на рівень боргу попереднього року.				2023-2041
Загальні видатки на оборону	у млрд євро та %ВВП				2023-2025
Структурний первинний баланс	% від потенційного ВВП				2023-2041
Циклічна складова	% від потенційного ВВП				2023-2041
Одноразові заходи	% від ВВП				2023-2041
Витрати на відсотки	% від ВВП				2023-2041
Коригування запасів і потоків	% від ВВП				2023-2041
Стохастична симуляція	Імовірність того, що борг у 2036 році буде нижче рівня на кінець періоду коригування (2031 рік), %				2036
Фіскальний мультиплікатор (для всіх років)					2023-2041

Польща

Обов'язкові макроекономічні показники для річного бюджету

Проект бюджету Польщі, який оприлюднюється щороку до 15 жовтня, повинен базуватися на чіткому та прозорому макроекономічному прогнозі. Основні показники включають:

- Реальний приріст ВВП: річне змінення валового внутрішнього продукту у відсотках.
- Номінальний приріст ВВП: валовий внутрішній продукт, виражений у поточних цінах.
- Рівень інфляції: прогнозоване змінення споживчих цін (гармонізований індекс споживчих цін, ГІСЦ) для оцінки купівельної спроможності громадян та впливу на державні видатки.
- Рівень безробіття: частка безробітної робочої сили.
- Середнє зростання заробітної плати: зростання номінальної, а іноді й реальної заробітної плати.
- Процентні ставки: очікувана динаміка процентних ставок, встановлених Національним банком Польщі, що впливає на витрати уряду на запозичення.
- Основні фінансові агрегати: Баланс загального державного сектору (% ВВП), Загальний державний борг (% ВВП)

Додаткові показники для середньострокових фінансово-структурних планів

Для свого середньострокового фінансового та структурного плану, який щорічно подається в рамках процесу Європейського семестру, Польща повинна надати більш детальний та перспективний набір даних. Система економічного управління ЄС, особливо після її перегляду в 2024 році, вимагає комплексного фінансового та структурного планування на чотири-сім років вперед. Ці додаткові обов'язкові показники включають:

- Потенційний ріст ВВП: оцінка максимального стійкого темпу зростання польської економіки, що має вирішальне значення для визначення структурного фінансового становища.
- Розрив у випуску: різниця між фактичним і потенційним ВВП, що допомагає оцінити циклічне становище економіки.
- Основні категорії витрат: розбивка запланованих державних витрат, включаючи деталі щодо: Витрат на відсотки, Витрат на програми ЄС та співфінансування, Циклічних елементів, таких як допомога по безробіттю
- Чистий шлях витрат: нова система ЄС вимагає багаторічного шляху для чистих витрат країни, який служить орієнтиром для фінансових коригувань.
- Конкретні заходи щодо доходів: оцінка змін доходів, що виникають внаслідок дискреційних змін податкових ставок або інших політичних рішень.
- Структурні та фінансові реформи: детальна інформація про заплановані реформи та інвестиції, зокрема ті, що пов'язані з рекомендаціями Ради ЄС для конкретної країни.
- Довгострокові прогнози: прогнози, що виходять за межі стандартного середньострокового періоду, включаючи прогнози щодо державного боргу та витрат, пов'язаних зі старінням населення.
- Ключові фінансові показники: Потреби державного фінансового сектору в запозиченнях, Плани фінансування державного бюджету, Зовнішній борг та резервні активи

Хорватія

Прогноз включає припущення на три роки щодо світових економічних та фінансових умов, зокрема: короткострокову процентну ставку, довгострокову процентну ставку, обмінний курс долар США/євро, темпи зростання світового ВВП без ЄС, темпи зростання ВВП ЄС, обсяг світового імпорту без ЄС, ціни на нафту.

Макропрогноз на три роки включає: ВВП та його компоненти (споживання, інвестиції, експорт, імпорт); показники ринку праці (робоча сила (15+), рівень безробіття, кількість працівників, продуктивність праці, витрати на оплату праці на одиницю продукції, середня заробітна плата на одного працівника, фонд оплати праці в юридичних особах); цінові показники, зокрема, дефлятор ВВП та його компонент та ІСЦ.

Додатково до цих показників середньостроковий фінансово-структурний план включає прогноз темпів зміни потенційного ВВП, а також бюджетні показники у % до ВВП – темпи зростання

видатків бюджету, сальдо бюджету, структурне сальдо бюджету, первинне сальдо бюджету, державний борг та зміна державного боргу.

Всі показники в макропрогнозі подаються на трирічний прогнозний період, у той час як в середньостроковому фінансово-структурному плані – на чотирирічний.

Латвія

Згідно зі ст. 20 Закону про фінансову дисципліну Макроекономічні прогноз, середньострокові макроекономічні прогнози, включаючи прогнози темпів зростання валового внутрішнього продукту, прогнози дефлятора валового внутрішнього продукту та прогнози темпів зростання потенційного валового внутрішнього продукту, розробляються Міністерством фінансів. Макроекономічні прогнози узгоджуються з Банком Латвії та Міністерством економіки.

У рамковому законі для кожного (середньострокової бюджетної рамки на 3 роки) встановлюються такі показники:

- прогнозований валовий внутрішній продукт у постійних та поточних цінах;
- прогнозований потенційний валовий внутрішній продукт, прогнозовані темпи зростання валового внутрішнього продукту та прогнозовані темпи зростання потенційного валового внутрішнього продукту на два роки після третього року періоду;
- заплановане структурне сальдо бюджету загального державного управління, виражене у відсотках від валового внутрішнього продукту та встановлене відповідно до статті 10 цього Закону.

Термін «структурне сальдо бюджету загального державного управління» в цьому Законі використовується в тому ж значенні, що й термін «структурне сальдо» в Регламенті (ЄС) № 1175/2011 Європейського Парламенту та Ради від 16 листопада 2011 року;

- запланований загальний дефіцит або профіцит бюджетів установ, що входять до сектору загальнодержавного управління (далі – сальдо бюджету загальнодержавного управління), у відсотках від валового внутрішнього продукту;
- прогнозовані доходи державного бюджету;
- збалансовані витрати, що включають:
 - загальні збалансовані витрати відповідного року;
 - збалансовані витрати на структурні фонди та Фонд згуртування Європейського Союзу протягом усього планового періоду та кожного року дії рамкового закону,
 - збалансовані витрати на Спільну сільськогосподарську політику та Спільну політику в галузі рибальства на весь плановий період та кожен рік періоду дії рамкового закону,
 - збалансовані витрати на обслуговування державного боргу, пов'язані з витратами на обслуговування тієї частини державного боргу, яка належить до компетенції Казначейства;
- скориговані гранично допустимі витрати державного бюджету;
- резерв фінансової безпеки (Розділ 17);
- Інші показники, визначені Законом «Про бюджет та фінансове управління».

Цей перелік не включає таких показників, які є обов'язковими для СФСР, як: траєкторія чистих витрат, динаміка державного боргу та боргової траєкторії, різниця між фактичним і потенційним ВВП, оцінка макрофінансових ризиків і сценарії чутливості, таблиця впливу реформ, показники соціально-економічного впливу (зайнятість, продуктивність тощо), сценарії боргової стійкості тощо.

Нідерланди

Обидва головних документа із макроекономічним прогнозом, який враховується у бюджеті, включають широкий ряд показників, основними є: (якщо не зазначено інше, зміна за рік)

1) Міжнародної економіки:

- Відносні світові обсяги торгівлі товарами та послугами
- Конкурентні ціни
- Ціни на нафту (у доларах США за барель)
- Обмінний курс (у доларах США за євро)
- Довгостркова процентна ставка у Нідерландах (у %)

2) ВВП та видатки

- ВВП
- Споживання домогосподарств
- Споживання державного сектора
- Інвестиції (включно з запасами)
- Експорт товарів та послуг
- Імпорт товарів та послуг

3) Ціни, зарплат, купівельна спроможність та бідність

- Дефлятор ВВП
- Експортні ціни на товари та послуги
- Імпортні ціни на товари та послуги
- Інфляція, національний ІСЦ
- Інфляція, гармонізований ІСЦ
- Рівень зарплат в приватному секторі (за годину)
- Рівень контрактних зарплат в приватному секторі
- Річна зміна реальної купівельної спроможності середнього домогосподарства
- Бідність (у %)

4) Ринок праці

- Робоча сила
- Працездатне населення (Working population)
- Незайнята робоча сила (тисячі осіб)
- Незайнята робоча сила (у % від всієї робочої сили)
- Зайнятість (у годинах)

5) Інші показники

- Частка доходів від праці у приватному секторі (у %)
- Продуктивність праці у приватному секторі (за годину)
- Частка особистих заощаджень (у % від наявного доходу домогосподарств)
- Баланс поточного рахунку (у % від ВВП)

6) Держаний сектор (у % від ВВП)

- Баланс бюджетусектору загальнодержавного управління (СЗДУ), (EMU balance)
- Борг бюджету СЗДУ (на кінець року)
- Навантаження на публічні фінанси
- Валові видатки СЗДУ

Окрім основних макроіндикаторів, обидва прогнози включають в себе деталізовані індикатори, які згруповані по наступним категоріям (якщо не зазначено інше, то період показників охоплює 1970-2029 р.):

- валові фіксовані інвестиції та експорт;
- ціни;
- головні індикатори світової економіки;
- головні засоби і витрати приватного та державного сектору;

- споживання, доходи і збереження домогосподарств;
- міжнародна торгівля Нідерландів;
- індекси цін, зарплати та соціальні стандарти;
- показники ринку праці;
- структура видатків державного бюджету, дефіцит і борг; податкові та інші надходження;
- фінансові обмеження (2018-2029 р.);
- соціальний захист (навантаження на соціальну систему, вимірюється у співвідношенні неактивних до активних осіб); ставки податку на доходи та соціальний захист (2001-2029 р.);
- наявний дохід (Disposable income, 2025 та 2026 р.); купівельна спроможність, соціальні відрахування та внесок на соціальне страхування.

Що для MEV, який закладається в бюджет, що для СЕР часова рамка показників охоплює період з 1970 по поточний рік і плюс 4 наступні роки.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №3
Швеція	Обов'язково: реальний/номінальний ВВП, потенційний ВВП, output gap, ВВП-дефлятор, CPI/HICP, компоненти попиту, зайнятість/безробіття/зарплати, ставки/курс, податкові доходи, видатки, первинний і структурний баланс, валовий борг. Додатково для МТР: nettoutgiftsbana, еластичності, умовні зобов'язання, методологія потенціалу.
Німеччина	Обов'язково: реальний/номінальний ВВП, використання ВВП (споживання, інвестиції, експорт/імпорт), ціни, зайнятість, потенційний ВВП і output gap, бюджетні агрегати. Для середньострокового плану додають: зростання чистих видатків, держінвестиції %ВВП, первинний/структурний баланс, декомпозиція боргу, стохастичні сценарії.
Польща	Річний набір: реальний/номінальний ВВП, інфляція (HICP), безробіття, середня зарплата, процентні ставки, основні фіскальні агрегати (баланс, борг %ВВП). Для МТР додатково: потенційний ріст, output gap, детальна розбивка видатків, багаторічний чистий шлях витрат, оцінки реформ і довгострокові боргові проєкції.
Хорватія	ВВП та його компоненти, ринок праці, ціновий розвиток.
Латвія	Перелік прогнозних макропоказників, що використовується для складання проєкту бюджету на середньостроковий період і на рік, є вужчим і не охоплює всіх показників, обов'язкових для середньострокового фіскально-структурного плану, оскільки останній, на відміну від національної бюджетної рамки, додатково включає показники, пов'язані з оцінкою боргової стійкості, чистими видатками, макрофіскальними ризиками, впливом реформ і інвестицій та інше.
Нідерланди	Обидва макропрогнози включають широкий ряд показників – міжнародну економіку, ВВП та видатки внутрішні, ціни, ринок праці, показники ринку праці та інші. Обидва документи (MEV та CEP) прогнозують показники станом на поточний та майбутні чотири роки.

Питання 4: Єдність чи розбіжність прогнозів (бюджет vs. фінплан)

Прогноз для середньострокового бюджету і прогноз, який використовується для складання середньострокового фінансово-структурного плану, — один і той самий чи різні.

У більшості проаналізованих країн (Нідерланди, Польща, Латвія, частково Хорватія) простежується прагнення до уніфікації макроекономічної бази: макропрогноз, що лежить в основі національного бюджету та середньострокового бюджетного планування, використовується і для середньострокового фінансово-структурного плану (MTFSP), який подається до ЄС. Відмінності між цими документами зазвичай мають техніко-методологічний характер і стосуються розширення горизонту планування (типово 3 роки для бюджету проти 4 років для MTFSP) та додаткових припущень для віддалених періодів і побудови траєкторії чистих витрат у форматі, сумісному з вимогами Європейської Комісії.

Водночас у низці країн відмінності є не лише технічними, а й концептуальними, оскільки MTFSP виконує функцію демонстрації відповідності правилам ЄС і може спиратися на стандартизовану методологію для структурних змінних (потенційний ВВП, структурні баланси, дозволене зростання чистих витрат). Зокрема, у Швеції середньострокова траєкторія чистих витрат навмисно формується як “сценарій відповідності”, а не як найбільш імовірний бюджетний прогноз, що потребує прозорого узгодження двох підходів у комунікаціях і документації.

Окремим випадком є Німеччина, де бюджет базується на офіційному урядовому прогнозі, тоді як MTFSP формується на основі базового сценарію Європейської Комісії з подальшими коригуваннями з урахуванням національних рішень та оцінок уряду й інших інституцій. Це відображає практичну потребу поєднати європейську “стартову” траєкторію з національно специфічними політичними параметрами для побудови реалістичного шляху чистих видатків.

Практичним висновком для країн, що прагнуть уніфікації макрооснови між бюджетом і MTFSP, є необхідність вести чітку документацію методологічних відмінностей та таблиці узгодження, які “перекладають” бюджетний прогноз у формат, сумісний з вимогами ЄС, навіть якщо вихідні макроприпущення є спільними.

Швеція

Вони пов'язані між собою, але не є механічно ідентичними: бюджетний прогноз (оперативний прогноз міністерства, що використовується в бюджетних пропозиціях) є найкращою оцінкою уряду щодо майбутніх макрофіскальних результатів; середньостроковий план нетто-витрат — це обмежений сценарій (верхня межа національно фінансуваних первинних чистих витрат), який побудований для демонстрації сумісності з правилами ЄС щодо фіскальної стійкості — це навмисно сценарій, а не суто «найбільш ймовірний» бюджетний прогноз. Отже, відмінності виникають як через вибір методології (загальна для ЄС методологія для структурних змінних), так і через мету (операційний бюджет проти пакету заходів для дотримання вимог ЄС).

Деталі та наслідки:

- У середньостроковому плані використовується загальна методологія ЄС для оцінки потенційного ВВП, структурних балансів та дозволеного зростання чистих видатків; у бюджетному проекті використовуються методи прогнозування Міністерства (близькі, але не ідентичні). У плані чітко зазначається, що *nettoutgiftsbana* «не є ані прогнозом, ані рекомендованим шляхом для державних фінансів, а є оцінкою межі, передбаченої рамками ЄС». Це розмежування пояснює спостережувані систематичні розбіжності (різне трактування потенційного ВВП, різні базові припущення, різні вибори горизонту).

- Практично уряд повинен узгодити ці два документи в комунікаціях: бюджет використовує прогноз міністерства для визначення політики, але середньостроковий план / *lägesrapport* повинен демонструвати, як обраний бюджетний шлях пов'язаний з бюджетом ЄС (і пояснювати будь-які відхилення). *Lägesrapport* є офіційним інструментом для такого узгодження.

Для міністерства, яке прагне як оперативного прогнозування, так і офіційної звітності про відповідність вимогам ЄС, необхідно вести (а) чітку документацію про методологічні відмінності та (б) таблиці узгодження, що перекладають один набір припущень в інший (шведські документи є хорошим зразком).

Німеччина

Прогноз для середньострокового бюджету та прогноз, який використовується для складання середньострокового фінансово-структурного плану різні. Бюджет базується на офіційному макроекономічному прогнозі федерального уряду. Середньостроковий фінансово-структурний план базується на синтезі прогнозів, в основі якого — базовий сценарій Європейської Комісії, який уточнюються з використанням оцінок міжнародних інституцій та федерального уряду. Тобто в кінцевому підсумку Федеральне міністерство фінансів розробляє власний прогноз для середньострокового фіскального планування на основі зазначених джерел.

Відповідно до Закону про прогнозування (*Vorausschätzungsgesetz*), загальноєкономічні прогнози федерального уряду (що складаються тричі на рік) слугують основою для бюджетного та фінансового планування федерації. Ці офіційні урядові прогнози є обов'язковими лише для бюджетного та фінансового планування федерації.

Середньостроковий фінансово-структурний план (*medium-term fiscal-structural plans/MTFSP*) вимагається від держав-членів для представлення своєї фіскальної та

економічної політики відповідно до реформованого Пакту стабільності та зростання (*Stability and Growth Pact*) ЄС, що набув чинності 30 квітня 2024 року. Завдання середньострокового фінансово-структурного плану — показати траєкторію чистих видатків, оцінити боргову стійкість і представити структурні реформи та інвестиції.

Середньостроковий фіскально-структурний план на 2025–2029 роки базується на весняному прогнозі Європейської комісії від 19 травня 2025 року, який визначає орієнтовну траєкторію для забезпечення відповідності кількісним вимогам щодо стійкості боргу та дефіциту. Ця орієнтовна траєкторія, отримана на основі аналізу стійкості боргу, проведеного Європейською комісією, слугує відправною точкою для визначення траєкторії чистих видатків загального державного бюджету (*Net Expenditure Path/NEP*).

Однак прогноз Комісії ще не враховував наслідки пакету фіскальних заходів федерального уряду та інших заходів, передбачених коаліційною угодою. За поточними оцінками, зокрема Європейської комісії, провідних економічних дослідницьких інститутів та Німецької ради економічних експертів (*SVR*), врахування цих заходів призведе до значно вищих темпів зростання ВВП і, з часом, до вищого потенційного обсягу виробництва.

Водночас в орієнтовній траєкторії не було враховано введення національного обмеження видатків (*National Expenditure Ceiling*) та зобов'язання уряду збільшити видатки на оборону з 2,1 % ВВП у 2024 році до 3,5 % у 2029 році. З цих причин, а також з огляду на економічні припущення, що лежать в основі траєкторії Комісії, було внесено корективи для отримання чистої траєкторії видатків (*NEP*), яка реалістично відображає оновлену фіскальну структуру.

На практиці це означає, що прогнози в середньостроковому фінансово-структурному плані є результатом комбінованого підходу: вони базуються на базовому сценарії Комісії, але уточнюються

з використанням оцінок міжнародних інституцій, незалежних німецьких науково-дослідних інститутів та федерального уряду, що в кінцевому підсумку призводить до створення моделі, розробленої та затвердженої Міністерством фінансів для середньострокового фінансового планування. Варто зазначити, що відхилення від орієнтовної траєкторії Європейської комісії дозволяються, проте держава-член повинна обґрунтувати кожне таке відхилення.

Польща

У Польщі середньостроковий прогноз, що лежить в основі бюджету (через WPFP та «Велотетичні макроекономічні припущення», WZM), також використовується для середньострокового фінансового структурного плану (MTFSP). Єдина можлива відмінність пов'язана з кінцевими датами та технічними припущеннями для віддалених років з метою дотримання вимог ЄС — і це чітко зазначено в документах.

Приклади з офіційних документів

Щодо MTFSP: у щорічному звіті про виконання Плану (квітень 2025 р.) чітко зазначено: «Представлений макроекономічний сценарій відповідає «Багаторічним макроекономічним припущенням на 2025–2029 роки» (тобто WZM, який є основою для бюджету). У тому ж документі вказано кінцеву дату прогнозу та зовнішні припущення.

Щодо «основи» бюджету: на сторінці Міністерства фінансів, присвяченій WPFP, чітко зазначено, що WPFP містить початкову (середньострокову) макроекономічну прогнозну базу і є основою для підготовки проекту бюджету; сам WZM опублікований у вигляді окремих таблиць (базова, оновлена).

У матеріалах, що супроводжують сам План, зазначено, що сценарій на 2024–2025 роки відповідає сценарію проекту бюджету на 2025 рік, а для 2026–2028 років додано технічні припущення, щоб узгодити їх з базовою траєкторією Європейської комісії.

Хорватія

Прогноз для середньострокового бюджету та прогноз, що використовується для складання середньострокового фінансово-структурного плану, частково збігаються, проте між ними є відмінності. Середньостроковий фінансово-структурний план охоплює прогноз на чотири роки, тоді як макропрогноз під бюджет формується на три роки. На момент підготовки огляду не вдалося уточнити, чи існують додаткові розбіжності у методології та припущеннях прогнозів через відсутність можливості зв'язатися з відповідними експертами.

Латвія

Для бюджету та середньострокового плану застосовується однаковий прогноз: макроекономічні проєкції, підготовлені Міністерством фінансів та затверджені Радою з фінансової дисципліни, використовуються як для щорічного бюджету (наприклад, для Закону про державний бюджет 2025), так і для середньострокової бюджетної рамки та ФСП.

Водночас макроекономічний прогноз, який лежить в основі середньострокового бюджетного планування, охоплює період на три роки. Макропрогноз для середньострокового фінансово-структурного плану включає додаткові показники і охоплює період чотири роки.

Нідерланди

Макроекономічні показники, які використовуються у середньостроковому фінансово-структурному плані базуються на прогнозі CPB Macro Economic Outlook (MEV) та використовують основні економічні показники.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №4
Швеція	Пов'язані, але різні: бюджетний прогноз – оперативна «найімовірніша» оцінка для політики; середньостроковий nettoutgiftsbana — сценарна верхня межа чистих видатків для сумісності з правилами ЄС. Потрібна документоване узгодження та пояснення відмінностей.
Німеччина	Бюджет базується на офіційному урядовому прогнозі. MTFSP базується на комбінованій моделі: за основу береться сценарій Єврокомісії, який коригується Мінфіном враховуючи оцінки інших установ та міжнародних організацій для визначення траєкторії чистих видатків.
Польща	Середньостроковий прогноз для бюджету (WZM) є основою для MTFSP. Відмінності суто технічні: для MTFSP додаються припущення на віддалені роки (2026–2028) для узгодження з траєкторією Єврокомісії, оскільки бюджетний прогноз має коротший горизонт.
Хорватія	Ймовірно, що прогнози співпадають, хоч їх горизонт і різниться.
Латвія	Макропрогнози що лежать в основі національних бюджетів та СФСП відрізняються як за набором показників, так і за часовими проміжками на які їх складено, так і за цілями.
Нідерланди	Макроекономічні показники, які використовуються у середньостроковому фінансово-структурному плані базуються на прогнозі CPB Macro Economic Outlook (MEV) та використовують основні економічні показники.

Питання 5: Методологія показників з C/2024/3975 та фінансовий мультиплікатор

Методологія розрахунку/прогнозу показників 20,21,22,23,24, наведених в Таблиці 2 Макроекономічний сценарій ПОВІДОМЛЕННЯ (C/2024/3975) "Керівництво для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та для щорічних звітів про хід виконання" (C/2024/3975), а також надати формулу для розрахунку фінансового мультиплікатора з Таблиці 7с Прогнози боргу та загального сальдо й основні припущення (за базовим сценарієм «без змін у фінансовій політиці»)

Досвід держав-членів ЄС свідчить, що ключовою вимогою до середньострокових фінансово-структурних планів є не уніфікація макромоделей, а відтворюваність і методологічна визначеність розрахунків у термінах ESA 2010 та технічних вимог Європейської Комісії. Для показників 20–24 із Таблиці 2 C/2024/3975 відправною точкою слугують національні рахунки та супутні рахунки праці: відпрацьовані години та зайнятість (hours/employment), реальний ВВП ($B1^*g$ у постійних цінах), а також оплата праці найманих працівників (D.1). Частина індикаторів є похідними комбінаціями агрегатів (наприклад, продуктивність праці як відношення реального ВВП до зайнятості або відпрацьованих годин; компенсація на одного зайнятого як відношення D.1 до employment), що робить критично важливими узгоджені дефініції та джерела даних.

Паралельно, для компонентів MTFSP, які пов'язані з оцінкою циклу та траєкторії чистих видатків, країни широко застосовують стандартизовану методологію Комісії (зокрема, підходи до оцінки потенційного випуску та output gap), або забезпечують прозоре узгодження національних оцінок із європейськими. Практика демонструє істотну різницю в рівні публічної деталізації: у частині країн методологія та джерела даних описані розгорнуто (наприклад, через детальні посилання на статистичні служби та ESA-дефініції), тоді як в інших випадках відкрита інформація може бути недостатньою для повного відтворення алгоритмів по окремих показниках.

Щодо фінансового мультиплікатора в контексті Таблиці 7с ("baseline без змін у фінансовій політиці"), практика ЄС показує, що мультиплікатор зазвичай використовується як технічне припущення/параметр сценарного аналізу, а не як показник, що "обчислюється" з таблиці за явною формулою. У процедурах Європейської Комісії часто застосовується стандартне репрезентативне значення (на кшталт 0.75) для цілей порівняльності та DSA, тоді як держави-члени можуть використовувати власні оцінки мультиплікаторів для аналізу окремих політик або інвестицій, за умови належного обґрунтування. Для України практичним висновком є потреба формалізувати джерела, дефініції та похідні формули для показників 20–24 у термінах ESA 2010, а також чітко фіксувати припущення щодо мультиплікатора в MTFSP (узгоджено з технічними припущеннями Комісії або з прозорим обґрунтуванням відхилень), доповнюючи це незалежною професійною верифікацією методологічних припущень.

Досвід держав-членів ЄС показує, що у вимогах C/2024/3975 ключовим є не уніфікація макромоделей, а відтворюваність розрахунків у термінах ESA 2010 та прозоре документування дефініцій, джерел і похідних перетворень. Для показників 20–24 із Таблиці 2 "Макроекономічний сценарій" відправною базою виступають національні рахунки та таблиці стосовно праці: реальний ВВП у постійних цінах ($B1^*g$), зайнятість, відпрацьовані години, а також оплата праці найманих працівників (D.1). Власне індикатори 20–24 у більшості країн є похідними комбінаціями цих агрегатів, тому їх відтворюваність забезпечується насамперед чіткою фіксацією того, які саме ряди використовуються і як вони поєднуються між собою.

Показник 20 (середня річна кількість годин на одного зайнятого) отримують як відношення загальної кількості відпрацьованих годин до чисельності зайнятих осіб у національних рахунках; ключовим є те, що години мають враховувати календарні, інституційні та циклічні коригування

(відпустки, лікарняні, short-time work, понаднормові тощо), а зайнятість формується через інтеграцію LFS та адміністративних джерел у рамках рахунків праці.

Показники 21 і 22 (продуктивність праці) будуються як частка реального ВВП у постійних цінах, поділеного відповідно на зайнятість (для “на одного зайнятого”) або на відпрацьовані години (для “на годину”). Це означає, що методологічно “важкими” є не самі похідні індикатори, а забезпечення узгоджених рядів: реальний ВВП має бути отриманий через стандартне розділення змін вартості на цінову та об’ємну складові (з типовими ESA-підходами на кшталт дефляції/подвійної дефляції), тоді як зайнятість і години повинні відповідати одному й тому самому обліковому периметру (domestic concept).

Показник 23 (оплата праці найманих працівників) відтворюється за дефініціями ESA як сукупність виплат у грошовій і натуральній формі плюс внески роботодавців (фактичні та розрахункові).

Показник 24 (оплата праці на одного зайнятого) є нормуванням загальної оплати праці на чисельність зайнятих; у документах окремих країн він може посилатися на конкретний номер рядка зайнятості в таблиці, однак по суті це той самий показник “D.1 на одного зайнятого” в узгодженій національно-рахунковій дефініції.

Для виконання вимог C/2024/3975 принципово важливо, щоб у плані були прямо зазначені точні назви/коди рядів (B1*g, D.1, employment, hours), одиниці виміру (рівні/індекси/темпи зростання), джерела (статслужба/рахунки праці/публікації), а також короткий опис того, як побудовані похідні індикатори (який ряд на що ділиться).

Щодо фіскального мультиплікатора в контексті Таблиці 7с (“baseline без змін у фіскальній політиці”), практики ЄС свідчать, що мультиплікатор зазвичай задається як технічне припущення для сценарного аналізу і перевірок чутливості, а не як величина, що обчислюється із самої таблиці. У таких підходах мультиплікатор інтерпретується як міра того, наскільки змінюється реальний випуск у відповідь на зміну фіскального імпульсу (видатків або доходів), причому для порівнянності Комісія часто застосовує репрезентативні параметри (0.75), а держави-члени можуть обґрунтовувати національні оцінки для окремих типів політик або інвестицій. Практичний висновок для України полягає в тому, що в MTFSP доцільно не “виводити” мультиплікатор з таблиць, а формалізувати: яке значення/діапазон використано, до якого типу шоку і горизонту воно застосовується, та на які джерела (технічні припущення Комісії або національні дослідження) спирається припущення, доповнивши це незалежною професійною верифікацією ключових методологічних допущень.

Швеція

MTFSP та звітність Швеції відповідають загальній методології ЄС щодо циклічного коригування та побудови траєкторії чистих видатків: потенційний випуск та output gap оцінюються з використанням підходу, затвердженого Комісією (модель виробничої функції/факторів виробництва, реалізована в інструменті EUCAM або еквівалентному), а номінальні агрегати перетворюються на оперативну ціль «чистих видатків» шляхом віднімання відсотків та застосування визначених технічних коригувань (фонди ЄС, заходи щодо циклічного безробіття, одноразові виплати). У плані Швеції чітко зазначено, що ці технічні коригування та розрахунок верхньої межі чистих видатків відповідають технічній інформації Комісії та визначенням Регламенту.

Щодо фіскальних мультиплікаторів: у шведському національному законодавстві не передбачено єдиного універсального мультиплікатора – для нагляду за ЄС та DSA Комісія використовує стандартні припущення щодо мультиплікаторів (у деяких аналізах DSA Комісії використовувався репрезентативний короткостроковий мультиплікатор близько 0.75, тоді як довгострокові/секторальні мультиплікатори відрізняються). Держави-члени зазвичай представляють власні перевірки чутливості та можуть використовувати національні оцінки мультиплікаторів для оцінки витрат і вигод або оцінки проектів, але коли Комісія оцінює траєкторію чистих витрат і DSA, вона застосовує свої технічні припущення щодо мультиплікаторів та аналіз

чутливості, якщо вона явно не приймає докази, що стосуються конкретної країни. Простіше кажучи: Швеція розраховує мультиплікатори для конкретних проектів і політик на національному рівні (або цитує літературу), але мультиплікатори DSA/методології Комісії мають значення для оцінки ЄС. Представники Міністерства Фінансів зазначили у інтерв'ю, що використовується близько 6 різних типів мультиплікаторів для розрахунків різних задач, причому всі вони не сильно різняться за амплітудою.

Німеччина

У Повідомленні C/2024/3975 “Вказівки для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та щорічних звітів про хід виконання” подається наступна таблиця:

		T-1	T-1	T	T+1	...	T+4
		bn NAC	growth rate	growth rate	growth rate		growth rate
GDP	ESA Code						
1 Real GDP	B.1*g		XX.X%	XX.X%	XX.X%	...	XX.X%
2 GDP deflator			XX.X%	XX.X%	XX.X%	...	XX.X%
3 Nominal GDP	B.1*g	XX.X	calculated	calculated	calculated	...	calculated
Components of real GDP	ESA Code	bn NAC	growth rate	growth rate	growth rate		growth rate
4 Private consumption expenditure	P.3		XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
5 Government consumption expenditure	P.3		XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
6 Gross fixed capital formation	P.51		XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
7 Changes in inventories and net acquisition of valuables (% of GDP)	P.52 + P.53		optional	optional	optional	...	optional
8 Exports of goods and services	P.6		XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
9 Imports of goods and services	P.7		XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
Contribution to real GDP growth							
10 Final domestic demand			XX.X	XX.X	optional	...	optional
11 Changes in inventories and net acquisition of value	P.52 + P.53		XX.X	XX.X	optional	...	optional
12 External balance of goods and services	B.11		XX.X	XX.X	optional	...	optional
Deflators and HICP			growth rate	growth rate	growth rate		growth rate
13 Private consumption deflator			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
14 p.m. HICP			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
15 Government consumption deflator			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
16 Investment deflator			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
17 Export price deflator (goods and services)			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
18 Import price deflator (goods and services)			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
Labour market	ESA Code	level	growth rate	growth rate	growth rate		growth rate
19 Domestic employment (1000 persons, national accounts)		XX.X	XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
20 Average annual hours worked per person employed		XX.X	XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
21 Real GDP per person employed			calculated	calculated	calculated	...	calculated
22 Real GDP per hour worked			calculated	calculated	calculated	...	calculated
23 Compensation of employees (bn NAC)	D.1	XX.X	XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
24 Compensation per employee (= 23 / 19)		calculated	calculated	calculated	calculated	...	calculated
			%	%	%		%
25 Unemployment rate (%)			XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
Potential GDP and components			growth rate	growth rate	growth rate		growth rate
26 Potential GDP			XX.X%	XX.X%	XX.X%	...	XX.X%
Contribution to potential growth							
27 Labour			XX.X	XX.X	optional	...	optional
28 Capital			XX.X	XX.X	optional	...	optional
29 Total factor productivity			XX.X	XX.X	optional	...	optional
			% pot. GDP	% pot. GDP	% pot. GDP		% pot. GDP
30 Output gap			XX.X%	XX.X%	XX.X%	...	XX.X%

Джерело: Повідомлення C/2024/3975 “Вказівки для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та щорічних звітів про хід виконання”.

Саме Повідомлення C/2024/3975 не містить вказівок щодо методології розрахунку показників.

Показник 20: Average annual hours worked per person employed

Міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 78.

Employment, hours worked per person employed. National accounts definition, y-o-y.

Федеральне статистичне управління Німеччини, на дефініцію якого посилаються в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029, подає наступну методологію розрахунку. Квартальні та річні дані про зайнятих осіб за статусом зайнятості та галуззю економічної діяльності національних рахунків є основою для розрахунку обсягу праці.

При розрахунку середньої кількості фактично відпрацьованих годин враховуються календарні показники, інституційні фактори (тижнева тривалість робочого часу, відпустки), циклічні ефекти (скорочений робочий час, оплачувані понаднормові години, залишки на рахунках робочого часу), компоненти, пов'язані з людьми (відсутність через хворобу, неповна зайнятість, включаючи маргіальну зайнятість, відпустка по догляду за дитиною та часткова пенсія), а також інші ефекти (трудові спори, додаткова робота тощо).

Окрім адміністративної статистики Федерального агентства з питань зайнятості, для розрахунку середньої кількості відпрацьованих годин використовуються статистичні дані Федерального статистичного управління, такі як результати мікроперепису або індекс узгоджених заробітних плат, інформація з Tarifarchiv (центрального інформаційного підрозділу) Інституту економічних і соціальних досліджень – WSI, статистика відсутності через хворобу Федерального міністерства охорони здоров'я та опитування, проведені Інститутом досліджень зайнятості. Загальна кількість відпрацьованих годин (обсяг праці) отримується шляхом множення кількості зайнятих осіб на кількість відпрацьованих годин на одну зайняту особу.

Показник 21: Real GDP per person employed

Міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 78.

Labour productivity, persons. Real GDP per person employed (domestic); 2015=100. y-o-y.

Розраховується як Real GDP (міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 77; подаються темпи приросту, ESA code B1*g), поділений на Employment (Occupied population, domestic concept, national accounts definition, міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 78; в тисячах).

В ESA 2010 (8.89) не подається пряма методологія розрахунку реального ВВП. Він розраховується в кілька кроків, а за основу береться номінальний ВВП Gross domestic product at market prices (GDP) (B1*g), значення якого розділяється на значення цін та обсягів.

В ESA 2010 подається наступна методологія розрахунку номінального ВВП. Валовий внутрішній продукт за ринковими цінами є кінцевим результатом виробничої діяльності резидентних виробничих одиниць. Його можна визначити трьома способами:

- виробничий підхід: ВВП є сумою валової доданої вартості різних інституційних секторів або різних галузей промисловості плюс податки і мінус субсидії на продукцію (які не розподіляються між секторами та галузями промисловості). Він також є балансуючою статтею в рахунку загального виробництва економіки;
- за витратами: ВВП є сумою кінцевого використання товарів і послуг резидентними інституційними одиницями (кінцеве споживання та валове накопичення капіталу), плюс експорт і мінус імпорт товарів і послуг;
- підхід за доходами: ВВП є сумою використання доходів в загальному економічному рахунку (оплата праці найманих працівників, податки на виробництво та імпорт за вирахуванням субсидій, валовий операційний надлишок та змішаний дохід загальної економіки).

Саме виробничий підхід важливий для подальшого розрахунку реального ВВП. Відповідно до ESA 2010, реальний ВВП (ВВП в об'ємному вираженні) розраховується шляхом оцінки обсягу виробництва та проміжного споживання за постійними цінами, щоб усунути вплив інфляції.

Принцип полягає в тому, що зміни вартості виробництва можна розділити на цінову складову та об'ємну (кількісну) складову. Реальний ВВП виділяє лише об'ємну складову (ESA 2010, 10.01–10.04, 10.09).

Рекомендований метод – подвійна дефляція: виробництво переоцінюється за цінами базового року (або попереднього року), а проміжне споживання також переоцінюється за цінами базового року.

Реальна додана вартість потім отримується як різниця між цими двома величинами. Реальний ВВП – це сума реальної доданої вартості у всіх галузях промисловості плюс податки мінус субсидії на продукцію, все за постійними цінами (ESA 2010, 10.31–10.34).

Федеральне статистичне управління Німеччини, на дефініцію якого посилаються в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029, подає наступну методологію розрахунку кількості зайнятих осіб. Розрахунки зайнятості здійснюються в кілька етапів. Перший етап включає перші попередні експрес-оцінки загальної кількості зайнятих осіб у Німеччині за попередній місяць. Попередні оцінки щомісячної зайнятості проводяться окремо для різних категорій зайнятих осіб: працівників, які сплачують повні соціальні внески, працівників з низькою заробітною платою, працівників з короткостроковими контрактами, осіб, які працюють на субсидованих робочих місцях, державних службовців, військовослужбовців, осіб, які займаються оплачуваною добровільною військовою або соціальною службою, самозайнятих осіб та неоплачуваних сімейних працівників. На другому етапі розрахунку зайнятості всі щомісячні, квартальні та річні результати, як правило, базуються на детальних розрахунках за галузями для кожної категорії зайнятості.

Наразі для розрахунків на різних етапах оцінюється близько 60 окремих статистичних джерел, отриманих через різні канали звітності. Більшість з них – це федеральні статистичні дані за різними підсекторами економіки (сільське та лісове господарство, рибальство, промисловість, послуги) або інша галузева інформація про зайнятість, що подається установами, підприємствами та їхніми підрозділами (наприклад, у сфері поштового зв'язку/телекомунікацій, залізничного транспорту або фінансової системи). Поточні щомісячні, щоквартальні або щорічні джерела даних для приватного сектора доповнюються щорічними даними про персонал державної служби, щомісячними звітами Міністерства оборони про чисельність персоналу збройних сил та інформацією про осіб, які займаються добровільною військовою або соціальною службою. Важливими джерелами міжгалузевих економічних даних є мікроперепис населення, інтегроване в нього дослідження робочої сили (Labour Force Survey/LFS), реєстр підприємств, квартальні опитування про доходи та, зокрема, статистика реєстру зайнятості Федерального агентства з питань зайнятості (BA), яка базується на процедурах звітності до державних соціальних страхових фондів.

Якість та узгодженість джерел даних про зайнятість, що підлягають інтеграції в рахунки зайнятості, постійно перевіряються. Крім того, результати оцінок зайнятості перевіряються на відповідність іншим агрегованим показникам (зокрема, ВВП за методом виробництва та розрахунку винагороди працівникам).

Показник 22: Real GDP per hours worked

Міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 78.

Labour productivity, hours worked. Real GDP per hour worked; 2015=100. y-o-y.

Розраховується як реальний ВВП (методологія пояснена вище в контексті показника 21), розділений на відпрацьовані години. Федеральне статистичне управління Німеччини вказує, що загальна кількість відпрацьованих годин (обсяг праці) отримується шляхом множення кількості зайнятих осіб на кількість відпрацьованих годин на одну зайняту особу. Методологія розрахунку кількості відпрацьованих годин на одну зайняту особу за дефініцією Федерального статистичного управління Німеччини, на яку опираються в попередніх показниках, пояснена в контексті показника 20 вище.

Показник 23: Compensation of employees (bn NAC)

Міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 78.

Compensation of employees (domestic, ESA code D.1), €bn, y-o-y.

Відповідно до ESA 2010 (4.04), оплата праці найманих працівників визначається як загальна винагорода, у грошовій або натуральній формі, що виплачується роботодавцем працівникові за виконану ним роботу протягом звітності періоду. Виплати працівникам складаються з таких компонентів:

- заробітна плата:
 - заробітна плата у грошовій формі,
 - заробітна плата у натуральній формі;
- соціальні внески роботодавців:
 - фактичні соціальні внески роботодавців:
 - фактичні пенсійні внески роботодавців;
 - фактичні внески роботодавців, не пов'язані з пенсійним забезпеченням;
 - розрахункові соціальні внески роботодавців:
 - розрахункові внески роботодавців на пенсійне забезпечення;
 - розрахункові внески роботодавців, не пов'язані з пенсійним забезпеченням.

Показник 24: Compensation per employee (=23/19)

Міститься в середньостроковому фінансово-структурному плані 2025-2029: Таблиця A2 на сторінці 78.

Compensation per employee (€ thousand, domestic), y-o-y.

Розраховується як оплата праці найманих працівників (показник 23), розділений на загальну зайнятість (кількість зайнятих осіб, domestic concept). Розрахунок кількості зайнятих працівників пояснений в контексті показника 21 відповідно до методології Федерального статистичного управління Німеччини.

Фіскальний мультиплікатор

У німецькому середньостроковому фінансово-структурному плані подається лише значення фіскального мультиплікатора (0.75). Німеччина не має окремої моделі для розрахунку фіскального мультиплікатора. Більшість держав-членів використовують значення фіскального мультиплікатора 0.75, оскільки таке значення подається в Debt sustainability monitor 2023 Європейської комісії, і його використовує Європейська комісія у всіх орієнтовних траєкторіях для держав-членів. Виняток становлять лише деякі держави-члени, які використовують менший фіскальний мультиплікатор після обґрунтування перед Європейською комісією. Фіскальний мультиплікатор має бути одним і тим самим для всього прогнозованого періоду.

Польща

Керівництво Європейської Комісії (C/2024/3975) є ключовим інструктивним документом, що визначає інформаційні вимоги до польського Середньострокового фінансово-структурного плану (МТР) на період 2025–2028 років. Цей документ необхідний для забезпечення того, щоб Польща, яка перебуває під Процедурою надмірного дефіциту, подала технічно достовірну та прозору стратегію виходу з EDP.

Формула для Розрахунку Фіскального Мультиплікатора (Таблиця 7с)

Таблиця 7с, яка в польському МТР відповідає Таблиці 20 Додатку, вимагає надання "Прогнозів боргу та загального сальдо й основних припущень (за базовим сценарієм "без змін у фіскальній політиці")". Важливо відзначити, що сама таблиця не містить формули для розрахунку фіскального мультиплікатора. Натомість, вона відображає результат складного макроекономічного моделювання, яке використовує мультиплікатор як ключовий параметр. Мультиплікатор є показником, який кількісно визначає зміну реального ВВП (випуску) у відповідь на зміну фіскального інструменту (наприклад, податків або витрат).

У базовому сценарії “без змін у фінансовій політиці” (WEM) мультиплікатор відіграє роль у моделюванні номінального зростання ВВП, яке, своєю чергою, є ключовим елементом рівняння динаміки боргу, що використовується для прогнозів боргу в Таблиці 7с.

Основні Припущення Сценарію “Без Змін у Фінансовій Політиці” (WEM) для Польщі

Базовий сценарій WEM, представлений у Таблиці 7с, є контрфактичним прогнозом, який показує, як би виглядали траєкторії боргу та дефіциту, якби фінансова політика залишилася незмінною відносно чинного законодавства. Це є ключовим орієнтиром, проти якого вимірюються заплановані фінансові зусилля Польщі.

Згідно з польським МТР, основні припущення для цього сценарію, необхідні для прогнозування боргу, включають:

- Траєкторію Дефіциту: Базовий сценарій підтверджує необхідність консолідації, оскільки він передбачає, що без нових заходів номінальний дефіцит Польщі становитиме понад 5% ВВП.
- Зростання ВВП: Прогноз потенційного зростання ВВП Польщі показує уповільнення з 3.3% у 2025 році до 1.6% у 2028 році. Це структурне уповільнення номінального зростання ускладнює зниження боргового навантаження.

Використання Фінансового Мультиплікатора у Сценарії Коригування (Не Таблиця 7с):

Хоча мультиплікатор безпосередньо не входить до Таблиці 7с, Польща використовує його для моделювання ефекту запланованих заходів консолідації (що відображено в іншій таблиці МТР). Польща припускає, що фінансовий мультиплікатор консолідації становитиме приблизно 0.75 у 2025–2026 роках, коли економіка циклічно відновлюється. Це значення використовується для оцінки того, як фінансове коригування вплине на реальне зростання ВВП, що, своєю чергою, вплине на стабілізацію боргу.

Однак, слід зазначити, що повні технічні деталі макроекономічних припущень для базового сценарію WEM (наприклад, прогнози неявної процентної ставки по боргу та інфляції), які вимагає Керівництво С/2024/3975 для перевірки, не були доступні у відкритих основних документах польського МТР, що може ускладнити оцінку Комісією.

Хорватія

Під час дослідження не вдалося отримати від експертів підтверджену інформацію щодо методології розрахунку та прогнозування показників 2020–2024 років, наведених у Таблиці 2 макроекономічного сценарію С/2024/3975, а також щодо формули фінансового мультиплікатора з Таблиці 7с та основних припущень за базовим сценарієм «без змін у фінансовій політиці».

Латвія

При підготовці прогнозу Міністерство фінансів може використовувати будь-які припущення, які вважатиме за потрібне. І лише Незалежна фінансова рада може дати цим припущенням та прогнозу оцінку.

У Латвії прогноз реального ВВП здійснюється за витратним методом із використанням власних припущень Мінфіну. Потенційний ВВП та розрив випуску, які формують основу для показників 20-22 (реальний/потенційний ВВП, структурний компонент), визначаються на базі виробничої функції типу Cobb–Douglas, що включає NAWRU. Отримані таким чином дані, а також більш детальна інформація про демографічні зміни, участь у робочій силі та інші параметри, узгоджені з методологією слугують двома головними змінними для обчислення інфляції. Отже, особливої моделі для такого обчислення не існує, натомість завжди є можливість звернутись за експертною думкою щодо перспективних рівнів інфляції.

Своєю чергою, фінансові показники (доходи, видатки, первинне сальдо), прогножуються через комбінацію мікроданих податкової служби та показників еластичності, що з рештою має забезпечити відповідність прогнозу загальноприйнятим підходам у ЄС. Усі ці елементи формують узгоджений технічний прогноз, на основі якого країна подає середньостроковий фінансово-структурний план.

Нідерланди

На момент підготовки цього огляду відкриті джерела не дозволяють однозначно відтворити детальну методологію розрахунку макрпоказників 2020–2024 рр., наведених у Таблиці 2 макроекономічного сценарію Повідомлення С/2024/3975 (“Керівництво для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та для щорічних звітів про хід виконання”). У доступних матеріалах відсутні публічні технічні специфікації, які дозволяли б точно відтворити алгоритм прогнозування кожного показника в розрізі років.

Аналогічно, прямі формули розрахунку фінансового мультиплікатора (згідно з Таблицею 7с “Прогнози боргу та загального сальдо”) у відкритих джерелах не представлені.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №5
Швеція	Єдиного національного фіскального мультиплікатора не застосовується: для оцінок ЄС Комісія використовує власні стандартні припущення (зокрема близько 0.75), тоді як на національному рівні Швеція використовує кілька близьких за величиною мультиплікаторів залежно від цілей аналізу.
Німеччина	Методологія ґрунтується на національних рахунках ESA 2010 та детальному використанні адміністративних і вибірових статистичних джерел. Показники зайнятості, відпрацьованих годин і продуктивності праці розраховуються з урахуванням інституційних, циклічних і демографічних факторів, із регулярною перевіркою узгодженості з ВВП. Фіскальний мультиплікатор застосовується як стандартний параметр ЄК (0.75) без окремої національної моделі.
Польща	Середньостроковий фіскально-структурний план формується відповідно до керівництва ЄК. Фіскальний мультиплікатор застосовується в межах макроекономічного моделювання для оцінки впливу фіскальної консолідації, з чітким розмежуванням базового сценарію “без змін у фіскальній політиці” та сценарію коригування, хоча не всі технічні припущення публічно деталізовані.
Хорватія	Під час дослідження не вдалося отримати від експертів підтверджену інформацію щодо методології розрахунку та прогнозування відповідних показників.
Латвія	Потенційний ВВП та розрив випуску визначаються на базі виробничої функції типу Cobb–Douglas, що включає NAWRU. Розраховані таким чином дані, а також детальна демографічна інформація слугує підґрунтям для визначення інфляції. Фіскальні показники (доходи, видатки, первинне сальдо), прогнозуються через комбінацію мікроданих податкової служби та показників еластичності, що з рештою має забезпечити відповідність прогнозу загальноприйнятим підходам у ЄС.
Нідерланди	При підготовці цього документу не вдалося знайти інформації, яка б дозволила однозначно відтворити детальну методологію розрахунку макропоказників.

Питання 6: Припущення монетарної політики: хто формує і чи узгоджуються?

Таблиця 3 Зовнішні припущення ПОВІДОМЛЕННЯ (С/2024/3975) "Керівництво для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та для щорічних звітів про хід виконання" містить припущення монетарної політики. Чи орган, який формує макропрогноз, має самостійно їх формувати, чи ці припущення формуються Центробанком? Чи загалом допускаються розбіжності в цих припущеннях між позицією установи, яка формує макропрогнози, і позицією Центробанку.

Досвід держав-членів ЄС свідчить, що припущення щодо монетарних умов у межах Таблиці 3 С/2024/3975 мають технічний, а не політичний характер і формуються органом, відповідальним за макроекономічний та фінансовий прогноз. Центральні банки не встановлюють і не затверджують ці припущення для бюджетного планування, оскільки це суперечило б принципу їх операційної незалежності. Водночас вони публікують власні сценарії та прогнози, які можуть використовуватися як інформаційний орієнтир.

У всіх розглянутих країнах фінансові органи формують власні траєкторії процентних ставок і монетарних умов, спираючись на ринкові очікування, оприлюднені рішення та прогнози центральних банків, а також, за потреби, на технічні припущення Європейської Комісії. Повної ідентичності між фінансовими припущеннями та позицією центрального банку не вимагається, а розбіжності є допустимими за умови, що вони є прозорими, методологічно обґрунтованими та супроводжуються аналізом чутливості.

Регуляторна рамка ЄС не зобов'язує держави-члени відтворювати прогнози центральних банків у фінансових документах, але вимагає, щоб використані припущення були поміркованими, внутрішньо узгодженими та сумісними з макрофінансовою логікою плану. У разі відхилень від технічних припущень Комісії або від сценаріїв центрального банку, держави-члени повинні надавати пояснення та кількісну оцінку фінансових наслідків альтернативних траєкторій.

Таким чином, ефективна практика полягає не в інституційному "узгодженні прогнозів", а у чіткій фіксації джерел монетарних припущень, документуванні відмінностей та застосуванні стандартних інструментів аналізу чутливості. Саме ця модель дозволяє одночасно зберігати незалежність центрального банку, автономність фінансового прогнозу та відповідність вимогам Європейського Союзу.

В Україні варто формалізувати протокол координації Мінфіну й Нацбанку. Наприклад меморандум про обмін офіційними технічними траєкторіями на визначених етапах циклу (весна/осінь), з обов'язковою публікацією: (i) базової траєкторії, (ii) відхилень центрального банку і (iii) інструментованої таблиці чутливості (фінансовий ефект + діапазони додаткових витрат при коливанні важливих показників). Одночасно варто передбачити, що значні розбіжності супроводжуються письмовим обґрунтуванням і незалежною перевіркою (фінансова рада або зовнішній рев'юер).

Швеція

Монетарні припущення, що використовуються у фінансових/макроекономічних прогнозах, встановлюються прагматично: групи прогнозистів формують власні траєкторії, використовуючи поєднання (i) ринкових сигналів, (ii) опублікованої політики та сценаріїв Riksbank, а також (iii) експертних оцінок. Міністерство свідомо уникає представлення монетарних припущень, які могли б

бути сприйняті як рекомендації для центрального банку — на практиці шлях Міністерства залишається близьким до шляху Ріксбанку, але формулюється незалежно; можливі значні розбіжності.

Детальне обґрунтування:

- На інтерв'ю опитані пояснили, що міністерство, як правило, «дотримується» оголошеного курсу Riksbank та ринкових очікувань щодо короткострокових ставок; у довгостроковій перспективі міністерство використовує власні суб'єктивні припущення (наприклад, не притримується повернення до 2% інфляції з часом, як робить Національний Банк), але уникає конфлікту з незалежністю Riksbank. Riksbank публікує власні сценарії та прогнози, які розробляються незалежно.
- Технічні рекомендації ЄС (для середньострокового плану) вимагають від країн документувати зовнішні та політичні припущення, включаючи процентні ставки; для цілей звітності ЄС Комісія може обчислювати альтернативні технічні дані— знову ж таки, технічна інформація Комісії є орієнтиром, але не замінює прогнози центрального банку. Швеція запитує технічну інформацію у Комісії, але все одно документує власні монетарні припущення для розрахунку nettoutgiftsbana.

Практична порада для України: потрібно дозволити центральному банку опублікувати власний план операційної політики; а для фіскального прогнозу чітко вказати, який монетарний план використовується (і чому), щоб можна було відстежувати розбіжності та публічно обговорювати їх — це збереже незалежність і водночас дасть змогу досягти узгодження через публічне обговорення з експертами.

Німеччина

Урядовий прогноз

Для урядового прогнозу в Німеччині припущення монетарної політики, які включають коротко- та довгострокові відсоткові ставки, формуються Федеральним міністерством економіки та енергетики у процесі розроблення офіційного макроекономічного прогнозу. Ці припущення є технічними, тобто не відображають позицію грошово-кредитної політики Європейського центрального банку (ЄЦБ) чи Німецького Бундесбанку, а лише закладають узгоджений базовий сценарій для прогнозних розрахунків.

ЄЦБ і Бундесбанк не втручаються у формування цих припущень, але мають власні аналітичні прогнози грошово-кредитних умов. Водночас між Міністерством економіки та енергетики, Міністерством фінансів, Бундесбанком і Федеральним статистичним управлінням проводиться координаційна зустріч перед публікацією кожного прогнозу. На ній обговорюються макроекономічні параметри, зокрема рівень відсоткових ставок, валютний курс та зовнішні припущення. Усі сторони повинні погодитись із тим, що закладені параметри є обґрунтованими та не суперечать офіційним даним ЄЦБ.

Невеликі розбіжності припущень урядового прогнозу з з позицією Центробанку можливі, оскільки ціллю прогнозу Міністерства економіки та енергетики є забезпечення узгодженості із бюджетним процесом. Проте такі відмінності не повинні бути значними, а суттєві розбіжності повинні зазначатися з поясненнями в технічних примітках прогнозу. На практиці, і Міністерство економіки та енергетики, і Бундесбанк користуються одними джерелами ринкових очікувань, тому реальні розбіжності між їхніми припущеннями є мінімальними і несуттєвими.

Прогноз середньострокового фінансово-структурного плану

Відповідно до Вказівок для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фіскально-структурних планів та щорічних звітів про хід виконання (C/2024/3975), середньостроковий план повинен містити інформацію про прогнози та припущення щодо ключових

макроекономічних змінних, які необхідні для оцінки дотримання законодавчих вимог щодо стійкості боргу та запобіжних заходів. Сюди входять прогнози щодо потенційного зростання ВВП, а також припущення щодо дефлятора ВВП та процентних ставок.

План повинен також містити центральний і правдоподібний сценарій зростання ВВП (реального та номінального) і, за можливості, може додатково надавати детальну інформацію про структуру прогнозів ВВП. Центральний і правдоподібний сценарій повинен відповідати припущенням плану (зазначеним вище), економічній та фінансовій стратегії, описаній у плані, і, зокрема, фінансовому коригуванню, передбаченому планом щодо чистих видатків. Надання додаткових деталей щодо очікуваної композиції прогнозованого ВВП є необов'язковим і має лише орієнтовний характер, оскільки розподіл зростання за компонентами залежатиме від детального визначення заходів, які можуть бути невідомі в повному обсязі для всіх років плану.

Макроекономічні припущення, зокрема щодо зростання ВВП, інфляції та процентних ставок, повинні бути поміркованими. Реальне та номінальне зростання ВВП повинно відображати взаємодію між фінансовою корекцією та економічним зростанням, а також усунення розриву між фактичним та потенційним рівнем виробництва. У разі відхилень від припущень, використаних в орієнтовній траєкторії Комісії, слід надати докази або обґрунтовані пояснення. Зокрема, якщо держави-члени використовують більш актуальні або інші дані для визначення своїх припущень щодо процентних ставок та інфляції, це слід робити послідовно для всіх змінних у плані.

Для складання середньострокового фінансово-структурного плану держави-члени отримують від Європейської Комісії спільний набір припущень (common assumptions), який містить коротко- і довгострокові процентні ставки, курс долара США до євро, світовий ВВП, ціни на нафту тощо. Ці припущення не є обов'язковими для використання дослівно та можуть містити розбіжності із позицією Бундесбанку, але вони служать еталонною відправною точкою для складання прогнозів середньострокового фінансово-структурного плану. Якщо держава використовує більш оптимістичні (сприятливі) припущення, вона повинна пояснити і обґрунтувати відмінності у своєму плані. Єврокомісія перевіряє узгодженість та правдоподібність припущень під час оцінки середньострокових фінансово-структурних планів.

Польща

Визначення того, хто формулює припущення щодо монетарної політики для фінансового планування, визначається розподілом повноважень між фінансовим органом та Центральним банком.

Фінансовий орган (Міністерство фінансів – МФ): МФ та Рада міністрів мають законодавчо закріплені повноваження формулювати офіційний макроекономічний прогноз та всі базові припущення для середньострокової фінансової стратегії (Програма конвергенції/Середньостроковий фінансово-структурний план – СФСП). Цей прогноз є основою для фінансової звітності ЄС та державного бюджету країни, як це передбачено Законом про державні фінанси.

Центральний банк (Narodowy Bank Polski – НБП): Конституція Республіки Польща надає НБП «виключне право емітувати валюту та формувати і реалізовувати монетарну політику» з основною метою підтримки цінової стабільності.

Висновок щодо формулювання: Орган, що формулює макроекономічний прогноз (Мінфін), повинен формулювати власні незалежні припущення щодо монетарної політики (наприклад, траєкторії процентних ставок). Вимога до Центрального банку (НБП) офіційно встановлювати ці припущення порушувала б його оперативну незалежність і суперечила б його основному мандату щодо цінової стабільності, що вимагає незалежного прогнозування. НБП формулює власні внутрішні прогнози спеціально для інформування рішень Ради з монетарної політики.

Розбіжності між фіскальними припущеннями Мінфіну та політичною позицією НБП є загалом допустимими в рамках ЄС та польської системи управління, за умови, що вони управляються прозоро.

Регуляторна толерантність ЄС: Кодекс поведінки Пакту стабільності та зростання (ПСЗ) ЄС дозволяє державам-членам використовувати прогнози, засновані на національних розрахунках, які можуть відрізнятися від загальних припущень. Ця система вимагає проведення аналізу чутливості, зокрема, вимагає від фіскального органу кількісно оцінити, як на стан бюджету та боргу вплинуть «різні припущення щодо процентних ставок». Цей регуляторний механізм функціонально управляє ризиком, пов'язаним з інституційними розбіжностями або розбіжностями у прогнозах, вимагаючи від уряду кількісно оцінити фіскальні витрати в умовах потенційно вищих процентних ставок.

Інституційне управління в Польщі: Офіційний механізм міжінституційного перегляду має обмежену коригувальну силу. Відповідно до Закону про НБП (стаття 23), голова НБП подає офіційну думку щодо проекту закону про бюджет до Ради міністрів та Міністерства фінансів. Рада з питань монетарної політики (РМП) використовує цю думку, щоб приділити особливу увагу макроекономічним припущенням Мінфіну та очікуваному впливу фіскальної політики на економіку.

Висновок щодо розбіжностей: розбіжності є допустимими і часто трапляються через таку інституційну структуру. Міжнародні оцінки зазначають, що макроекономічні прогнози Мінфіну «не оцінюються належним чином», що дозволяє зберігати невідповідності між плановими припущеннями уряду та політикою Центрального банку.

Хорватія

У Хорватії припущення щодо монетарної політики встановлюються переважно Центральним банком, тобто Хорватським національним банком (ХНБ). ХНБ відповідає за визначення монетарної політики, включаючи рішення щодо процентних ставок, цільові показники інфляції та управління ліквідністю, незалежно від уряду.

Водночас джерело прогнозу цінових показників в макропрогнозі під середньострокову бюджетну рамку - Міністерство фінансів. Оскільки хорватський національний банк працює незалежно, його припущення та прогнози не обов'язково повинні збігатися з макроекономічними припущеннями уряду. Отже, на практиці можуть існувати розбіжності між фіскальними прогнозами уряду та монетарними припущеннями Центрального банку.

Через відсутність контакту з експертами неможливо підтвердити, як відбувається узгодження припущень монетарної політики між Хорватським національним банком і Міністерством фінансів.

Латвія

Макропрогноз готує Мінфін (затверджує НФУ). Усі припущення, що в ньому використовуються, зокрема щодо монетарної політики, Мінфін формує незалежно власноруч (з проведенням консультацій з центральним банком), за винятком тих, що надає ЄК.є

Нідерланди

СРВ формує макроекономічний прогноз, включно з окремими монетарними показниками, зокрема припущеннями щодо відсоткових ставок. При цьому СРВ використовує виключно власні дані та не спирається на прогнози або статистику Центрального банку Нідерландів; взаємодія з ЦБ обмежується консультаціями методологічного та теоретичного характеру. Завдяки високим стандартам методології та якості, як СРВ, так і ЦБ формують максимально реалістичні оцінки макроекономічного розвитку. Відмінності між їхніми прогнозами можуть існувати через різні вихідні припущення, проте суттєвих розбіжностей зазвичай не спостерігається.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №6
Швеція	Міністерство формує власні траєкторії, спираючись на ринкові сигнали, Riksbank і експертні оцінки; шлях близький до Riksbank, але незалежно сформульований; можливі розбіжності, що документуються, щоб зберегти незалежність центробанку.
Німеччина	Федеральне міністерство економіки визначає технічні ставки для урядового прогнозу; відбувається координація з Мінфіном та Центральним банком. Розбіжності з центробанком можливі, але мають бути невеликі та пояснені у технічних примітках.
Польща	Мінфін формує офіційні монетарні припущення; NBP зберігає незалежні прогнози. Розбіжності допустимі за умови прозорості; потрібно проводити аналіз чутливості щодо різних траєкторій процентних ставок.
Хорватія	У Хорватії припущення щодо монетарної політики встановлюються переважно Центральним банком, тобто Хорватським національним банком (ХНБ). Водночас джерело прогнозу цінових показників в макропрогнозі під середньострокову бюджетну рамку - Міністерство фінансів.
Латвія	Припущення щодо монетарної політики Мінфін формує власноруч незалежно, хоч і проводить консультації з центральним банком.
Нідерланди	CPB власноруч формує припущення щодо монетарної політики.

Питання 7: Джерела зовнішніх припущень та їх уніфікація

При формуванні прогнозу під бюджет чи прогнозу для складання середньострокового фінансово-структурного плану використовується ряд зовнішніх припущень, зокрема прогноз ВВП світу та ЄС, прогноз ціни на нафту. Чи існує вимога використовувати єдине для всіх країн джерело цих зовнішніх припущень. Якщо так, то яке?

Для підготовки прогнозу під річний бюджет у державах-членах ЄС немає вимоги використовувати єдине “загальноєвропейське” джерело зовнішніх припущень: країни застосовують власні національні макросценарії та набір зовнішніх параметрів, компільований з міжнародних прогнозів і ринкових індикаторів, за умови внутрішньої логічної узгодженості.

Натомість для середньострокових фінансово-структурних планів (MTFSP) регуляторна практика ЄС передбачає спільні зовнішні припущення Комісії (common assumptions / technical information), які Комісія доводить до держав-членів і які виконують роль єдиної відправної точки для порівнянності сценаріїв між країнами (зокрема щодо світового/європейського зростання, ціни на нафту, ставок та валютного курсу). Це не є “монополією” на припущення: держави можуть використовувати відмінні припущення, але повинні прозоро задокументувати їх у MTP Table 3 і обґрунтувати відхилення, особливо якщо вони є сильно відмінними від еталону Комісії.

Швеція

Для звітності ЄС існує чітка перевага щодо «технічної інформації» на рівні ЄС та прогнозів Комісії (прогноз Комісії та спільна методологія ЄС є еталоном). Як зазначено в процесі інтерв'ю, для роботи з внутрішнім бюджетом Швеція використовує комбінацію джерел даних (i) сигналів ЄЦБ / Ріксбанку, (ii) ринкових даних (структура ставок) та інших наборів мікро-даних, (iii) дані міжнародних інституцій (МВФ, ОЕСР) та (iv) великого ренжу власних оцінок, але при розробці середньострокового плану Швеція узгоджує свій сценарій з технічною інформацією Комісії та документує розбіжності. Отже, на практиці не існує єдиного глобального монопольного джерела, але система звітності ЄС вимагає використання єдиної, спільної методології для структурних розрахунків.

Якщо мета – сумісність з ЄС, варто використовувати технічні дані Комісії для середньострокової звітності, зберігаючи прозорий внутрішній прогноз, що містить альтернативні зовнішні дані та пояснює відхилення.

Німеччина

Проект бюджету на 2025 рік включає наступні технічні припущення:

- Короткострокова відсоткова ставка (середньорічна, %)
- Довгострокова відсоткова ставка (середньорічна, %)
- Курс обміну долара США до євро (середньорічний)
- Темпи зростання світового ВВП (без ЄС)
- Темпи зростання ВВП ЄС
- Темпи зростання світового імпорту (без ЄС)
- Ціна на нафту (Brent, доларів США за барель)
- Номінальний ефективний обмінний курс (Nominal effective exchange rate)
- Зростання німецьких ринків збуту (% зміна в річному вимірі, на основі річного прогнозу)

Середньостроковий фінансово-структурний план Німеччини 2025-2029 включає ті самі показники за винятком номінального ефективного обмінного курсу та зростання німецьких ринків збуту.

Значення показників технічних припущень в проєкті бюджету та середньостроковому фінансово-структурному плані дещо різняться. Для бюджету використовується урядовий макропрогноз, розроблений Федеральним міністерством економіки та енергетики з власними зовнішніми припущеннями. Цей урядовий макропрогноз розробляється із власними зовнішніми припущеннями, узгодженими з Федеральним міністерством фінансів, Німецьким федеральним банком (Bundesbank) та Федеральним статистичним відомством. Значні відхилення від позиції Центробанку не заборонені, але мають бути обґрунтовані. Немає конкретної вимоги ЄК щодо використання єдиного джерела зовнішніх припущень для бюджетного планування країн-членів. Кожна країна може використовувати власні національні макроекономічні прогнози для свого внутрішнього бюджету (як це, власне, і роблять в Німеччині). Бюджетне планування має ґрунтуватися на найбільш ймовірному макроекономічному сценарії або на більш обережному сценарії. Важливо, що макроекономічні прогнози для бюджетного планування та технічні припущення, на яких вони базуються, мають бути послідовними та логічно узгоджуватися з прогнозами та технічними припущеннями середньострокового фінансово-структурного плану. Тобто показники в обох документах не мають бути ідентичними, проте вони не повинні суперечити одні одним (припущення в бюджеті орієнтується на внутрішні потреби бюджетного процесу, а головним орієнтиром середньострокового фінансово-структурного плану є net expenditure path).

Вимоги щодо єдиного джерела зовнішніх припущень середньострокових фінансово-структурних планів:

Відповідно до Повідомлення C/2024/3975 “Вказівки для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та щорічних звітів про хід виконання”, у середньостроковому фінансово-структурному плані повинні бути зазначені зовнішні припущення, на яких ґрунтуються макроекономічні та бюджетні прогнози. Йдеться про припущення, представлені у таблиці “MTP Table 3”:

			T-1	T	T+1	...	T+4
1	Short-term interest rate	(%, annual average)	XX.X%	XX.X%	XX.X%	...	XX.X%
2	Long-term interest rate	(%, annual average)	XX.X%	XX.X%	XX.X%	...	XX.X%
3	USD/EUR exchange rate	(annual average)	XX.X	XX.X	optional	...	optional
4	NAC/EUR exchange rate (only for non-EA Member States)	(annual average)	XX.X	XX.X	optional	...	optional
5	World real GDP (excluding EU)	(growth rate)	XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
6	EU real GDP	(growth rate)	XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
7	World import volumes, excluding EU	(growth rate)	XX.X%	XX.X%	optional	...	optional
8	Oil prices	(Brent, USD/barrel)	XX.X	XX.X	optional	...	optional

Відповідно до Статті 9 Регламенту (ЄС) 2024/1263 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 29 квітня 2024 року про ефективну координацію економічної політики та багатосторонній бюджетний нагляд і скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1466/97, Комісія надсилає свої загальні припущення (серед них і зовнішні припущення) всім державам-членам – як частину своїх попередніх рекомендацій. Саме вони використовуються в середньострокових фінансово-структурних планах. Ці припущення базуються, зокрема, на прогнозах МВФ та ринкових ф’ючерсах (наприклад, для ціни на нафту чи процентних ставок). Країни-члени можуть використовувати незначно відмінні припущення, але будь-які відхилення мають бути обґрунтовані.

Варто зазначити, що якщо базові припущення держави-члена є більш сприятливими, ніж загальні припущення, держави-члени повинні надати більш детальний опис своїх базових макроекономічних припущень.

Таким чином, спільні зовнішні припущення ЄК є відправною точкою та обов’язковим орієнтиром для всіх країн, а будь-які відхилення від них у середньострокових фінансово-структурних планах мають бути чітко пояснені та обґрунтовані. ЄК перевіряє правдоподібність використаних макроекономічних і фіскальних припущень у національних планах.

Додаткова інформація:

Стаття 9 Регламенту (ЄС) 2024/1263 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 29 квітня 2024 року про ефективну координацію економічної політики та багатосторонній бюджетний нагляд і

скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1466/97 стосується вищезазначених попередніх рекомендацій Комісії.

Відповідно до неї, до 15 січня року, в якому держави-члени мають подати свої національні середньострокові фінансово-структурні плани, або протягом трьох тижнів з моменту отримання запиту від держави-члена про подання переглянутого плану, Комісія надсилає відповідний державі-члену та Економічному і фінансовому комітету:

- основоположні рамки та результати середньострокового прогнозування державного боргу;
- свої макроекономічні прогнози та припущення;
- орієнтовну траєкторію, якщо це вимагається відповідно до статті 5, або технічну інформацію, якщо про це просить держава-член відповідно до пункту 3 цієї статті, та відповідний структурний первинний баланс, включаючи шаблони електронних таблиць та іншу відповідну інформацію, необхідну для забезпечення його повної відтворюваності.

Відповідно до Статті 13 Регламенту (ЄС) 2024/1263 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 29 квітня 2024 року про ефективну координацію економічної політики та багатосторонній бюджетний нагляд і скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1466/97, національний середньостроковий фінансово-структурний план повинен містити траєкторію чистих витрат, а також базові макроекономічні припущення. Середньостроковий фінансово-структурний план також повинен включати передану Комісією орієнтовну траєкторію (для країн-членів, де державний борг перевищує 60% ВВП або загальний державний дефіцит перевищує 3 % ВВП) або технічну інформацію (надається на запит держави-члена, якщо загальний дефіцит державного бюджету не перевищує 3% ВВП, а загальний державний борг не перевищує 60% ВВП).

Якщо національний середньостроковий фінансово-структурний план передбачає вищі чисті видатки, ніж орієнтовна траєкторія, надіслана Комісією, відповідна держава-член повинна надати у своєму плані обґрунтовані та підкріплені даними економічні аргументи, що пояснюють цю різницю.

Польща

Польща не має національних вимог щодо використання «єдиного джерела для всіх країн» для зовнішніх припущень (глобальний/ЄС ВВП, ціни на нафту тощо). Для документів, що підпадають під дію нових правил ЄС (MTFSP/APR), необхідно прозоро цитувати власні зовнішні припущення, але не прив'язуватися до єдиного загальноєвропейського джерела. Це видно з польських документів, де джерелом, зазначеним у таблицях «Зовнішні припущення», є Міністерство фінансів (а не Європейська комісія).

Офіційні рекомендації ЄК щодо середньострокових фінансових і структурних планів чітко вимагають, щоб план «вказував зовнішні припущення», і містять окрему таблицю, МТР Таблиця 3 «Зовнішні припущення». Водночас документ не встановлює єдиного джерела для цих припущень: країни можуть використовувати власні, за умови, що вони чітко задокументовані та узгоджені з рештою сценарію.

У матеріалах, поданих Польщею (як до MTFSP, так і до щорічного APR), таблиці «Зовнішні припущення» позначені «Źródło: Ministerstwo Finansów» (наприклад, короткострокові/довгострокові ставки, USD/EUR, ВВП світу та ЄС, Brent). Іншими словами, Міністерство фінансів формулює ці припущення самостійно (звичайно, беручи до уваги публічні прогнози ЄК/ЄЦБ/МВФ, але без будь-якого юридичного зобов'язання приймати їх «як є»).

Стаття 142 Закону про державні фінанси вимагає порівняння макроекономічного сценарію уряду з останніми прогнозами Європейської комісії та інших незалежних інституцій, а також пояснення будь-яких розбіжностей. Іншими словами, закон забезпечує узгодженість і прозорість, але не вимагає використання єдиних зовнішніх припущень.

Хорватія

На даний момент не вдалося отримати підтверджену інформацію щодо наявності єдиного джерела зовнішніх припущень для всіх держав-членів ЄС, оскільки відповідні експерти, які могли б надати роз'яснення, не вийшли на зв'язок.

Нідерланди

Оскільки Нідерланди є державою-членом ОЕСР, а команда CPB, відповідальна за роботу з міжнародними даними, є відносно невеликою, для формування міжнародного блоку макроекономічного прогнозу використовується базовий сценарій ОЕСР. Для адаптації цього прогнозу до національно релевантних показників застосовується глобальна макроекономічна модель NiGEM, яка дозволяє оцінити вплив світових тенденцій на економіку Нідерландів, зокрема на зовнішній попит та умови торгівлі. Додатковим джерелом міжнародної статистики є система Macrobond, що використовується для верифікації даних та уточнення ключових зовнішніх індикаторів.

Латвія

Для національного прогнозу Міністерство фінансів може використати будь-які припущення, які вважає доцільними, однак для СФСП Латвія повинна використовувати методологію та припущення Європейської Комісії на середньострокову перспективу (наприклад, 2025-28 роки). Єдиним винятком стало те, що Латвії було дозволено використовувати власні, свіжіші на 6 місяців дані за початковий рік (2024), але для решти періоду СФСП мали використовуватись припущення ЄК.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №7
Швеція	Для MTFSP/EU-звітності перевага — технічні дані Комісії; внутрішній бюджетний прогноз поєднує Riksbank, ринки, МВФ/ОЕСР і власні оцінки. ЄК — еталон для сумісності, але не суворий монопольний джерело, тому зазвичай використовується великий набір різних джерел.
Німеччина	ЄК надсилає спільні припущення як орієнтир для середньострокових планів; для внутрішнього бюджету Німеччина використовує національні зовнішні припущення, погоджені між відомствами; відхилення від ЄК можливі з обґрунтуванням.
Польща	Немає вимоги використовувати єдине джерело; Мінфін формує власні зовнішні припущення (з урахуванням ЕК/МВФ), але порівнює їх із прогнозами ЄК і пояснює розбіжності — прозорість обов'язкова.
Хорватія	Немає підтвердженої інформації від експертів.
Латвія	Європейське законодавство встановлює для ЄК обов'язок надати державам технічну інформацію в рамках підготовки СФСР, яка міститиме зовнішні припущення.
Нідерланди	Прогноз ОЕСР та платформа Macrobond.

Питання 8: Альтернативні сценарії: практики і публічність

Чи розробляються альтернативні прогностичні сценарії розвитку в рамках підготовки бюджетного прогнозу, і чи ця інформація оприлюднюється? На відмінності яких припущень зазвичай будуються альтернативні прогнози – на внутрішніх (інвестиції та реформи) чи зовнішніх (світова економіка та геополітичні ризики)?

Підходи до розробки альтернативних сценаріїв у досліджуваних країнах суттєво відрізняються як за регулярністю, так і за ступенем інтеграції в бюджетний процес.

У Латвії альтернативні сценарії є усталеною та формалізованою практикою: Міністерство фінансів публікує базовий, оптимістичний і песимістичний сценарії для парламентських обговорень і звітності. У Швеції альтернативні сценарії також розробляються регулярно і оприлюднюються, але зазвичай у форматі цільових сценаріїв/стрес-тестів, що фокусуються на одному ключовому каналі шоку та обмеженому наборі макропоказників (наприклад, ВВП, інфляція, безробіття), часто з використанням модельних симуляцій. Натомість у Нідерландах альтернативні сценарії не є стандартною частиною офіційного бюджетного прогнозу, але можуть розроблятися ситуативно у відповідь на великі шоки або для потреб середньострокових планів за вимогами ЄС. Для Хорватії підтверджено наявність альтернативного сценарію в MTFSP як елементу відповідності вимогам Єврокомісії, тоді як інформація про регулярне сценарне прогнозування в межах підготовки бюджету є обмеженою. Польща, замість офіційних урядових альтернативних сценаріїв, значною мірою спирається на розвинену екосистему незалежних прогнозів (міжнародні організації, фінансові інституції, аналітичні центри), які виконують функцію зовнішньої верифікації та джерела альтернативних траєкторій. Німеччина, своєю чергою, здебільшого дотримується підходу “один офіційний базовий прогноз”, доповнюючи оцінку ризиків стрес-тестами в межах середньострокового планування.

За змістом припущень, “песимістичні” сценарії у більшості випадків будуються насамперед на зовнішніх ризиках (геополітика, ціни на енергоносії, уповільнення світової/європейської економіки, фінансові умови), оскільки саме вони є головними джерелами макрошоків для малих відкритих економік. “Оптимістичні” сценарії частіше включають внутрішні драйвери зростання (успішність реформ, інвестиційна активність, ефективність освоєння фондів ЄС, динаміка довіри бізнесу та споживачів), інколи у поєднанні із сприятливішою зовнішньою кон’юнктурою.

Швеція

Як зазначено на інтерв’ю, Швеція регулярно розробляє альтернативні сценарії (особливо у весняних та осінніх бюджетних документах); ці сценарії публікуються і, як правило, зосереджуються на обмеженій кількості ключових показників (ВВП, інфляція, безробіття, споживання та процентні ставки) та на обмеженому наборі ймовірних каналів шоків (зовнішні шоки попиту, зміни споживання домогосподарств, коливання обмінного курсу). Використовуються моделі DSGE та інші структурні моделі для аналізу сценаріїв. Додаткові сценарії (або навіть ревізії останнього випущеного прогнозу) публікуються лише у разі дуже великих шоків (яскравим прикладом є COVID).

Операційні особливості, які варто копіювати:

- Сценарії зазвичай зосереджуються на одній змінній/ризикі (наприклад, шок споживання домогосподарств, валютний шок, несподівано високі зарплати) і створюють невеликий кошик макроекономічних результатів, а не кожен окрему мікроекономічну серію. Тобто, альтернативними прогностичними результатами зазвичай виступають зміни в ВВП, інфляції, торгівлі, тобто - найважливіші макро індикатори, а не всі індикатори, що публікуються в прогнозах.

- Міністерство використовує повну модельну симуляцію (DSGE) для експериментів зі сценаріями, коли це доречно, і представляє результати для основних макроекономічних показників + короткий коментар щодо фінансових наслідків, коли сценарій має значення для державних фінансів.

Німеччина

Ні, у складі офіційного федерального прогнозу, що розробляється під керівництвом Федерального міністерства економіки та енергетики й використовується для бюджетного планування, не передбачено альтернативних прогнозних сценаріїв. Федеральний уряд випускає три типи прогнозів (Jahres-, Frühjahrs- та Herbstprojektion), але всі вони не містять альтернативних прогнозів. Тобто уряд публікує єдиний базовий сценарій, який вважається найбільш ймовірним, без подання варіантів розвитку за іншими припущеннями. Хоча під час пандемії COVID-19 розглядалися був підготовлений альтернативний сценарій, він не був опублікований офіційно, а використовувався лише для внутрішніх оцінок уряду.

Натомість сценарії містяться в середньостроковому фінансово-структурному плані (з та без урахування максимального обсягу витрат/NEC), що готується Федеральним міністерством фінансів: financial stress scenario, lower structural primary balance scenario та adverse r–g scenario. Однак вони мають характер стрес-тестів, а не повноцінних альтернативних макроекономічних прогнозів. Їхня мета полягає в тому, щоб продемонструвати стійкість боргової динаміки за різних несприятливих умов, а не представити альтернативні припущення щодо економічного розвитку.

Таким чином, уряд Німеччини не формує та не публікує альтернативних прогнозних сценаріїв у межах бюджетного процесу. Основний акцент робиться на єдиному базовому прогнозі, який використовується для планування бюджету, тоді як наявні сценарії у середньостроковому фінансово-структурному плані мають радше технічний, стрес-тестовий характер.

Польща

У випадку Польщі, динамічної та відкритої економіки в рамках Європейського Союзу, різні вітчизняні та міжнародні організації проводять власні незалежні аналізи та прогнози. Така практика альтернативного прогнозування є надзвичайно важливою для оцінки ризиків, розуміння методологічних відмінностей та отримання більш повного уявлення про потенційні економічні траєкторії.

Альтернативні прогнози для Польщі складаються різними установами, кожна з яких використовує різні моделі, припущення та перспективи.

Міжнародні організації:

- Європейська комісія: Як член ЄС, Польща регулярно фігурує в економічних прогнозах Європейської комісії. Ці прогнози надають зовнішню, рецензовану перспективу, часто підкреслюючи результати діяльності Польщі в контексті економічних тенденцій та політики в масштабах ЄС.
- Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): ОЕСР надає детальні економічні огляди та прогнози для Польщі, які широко використовуються завдяки їхньому всебічному аналізу структурних реформ, фінансової політики та зовнішніх факторів, що впливають на польську економіку.
- Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк: Обидві інституції складають власні незалежні прогнози щодо польської економіки, часто в рамках більш широких глобальних або регіональних звітів. Ці аналізи є цінними для розуміння економічного стану Польщі з глобальної перспективи.
- Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР): ЄБРР зосереджується на прогнозах, пов'язаних із зростанням та інвестиціями, особливо для ринків, що розвиваються в Європі. Його звіти часто містять інформацію про структурні проблеми та довгострокову економічну конвергенцію.

Вітчизняні фінансові установи та аналітичні центри:

- PKO Bank Polski: Як провідний польський банк, Центр економічного аналізу PKO Bank Polski публікує власні макроекономічні прогнози. Ці вітчизняні прогнози часто містять детальні дані по конкретних країнах та більш локалізовану перспективу щодо поведінки споживачів та впливу політики.
- Bank Pekao: Подібно до PKO, Bank Pekao також регулярно публікує економічні аналізи та прогнози, зосереджуючись на таких ключових змінних, як інфляція, промислове виробництво та динаміка ринку праці.
- Місцеві дослідницькі центри та конкурси: Академічні та професійні дослідження, такі як аналіз помилок у прогнозах польських професійних прогнозистів, опублікований у журналах, таких як Bank i Kredyt, надають інформацію про результати роботи та упередження вітчизняних експертів з прогнозування, особливо в періоди зовнішніх потрясінь.

Розбіжності між різними макроекономічними прогнозами не є випадковими, а впливають з ідентифікованих методологічних, інформаційних та теоретичних відмінностей.

Різні моделі та припущення:

Деякі прогнози базуються на традиційних економетричних моделях, тоді як інші можуть включати більш сучасні методи, такі як агентні моделі (ABM) або машинне навчання.

Припущення щодо фінансової та монетарної політики, майбутньої поведінки споживачів та еволюції глобальних економічних умов можуть значно відрізнятися між прогнозистами. Наприклад, один прогнозист може припускати швидшу фінансову консолідацію, а інший — прогнозувати більш стійкі державні видатки.

Різні перспективи та набори інформації:

Міжнародні організації можуть мати «макроекономічну» перспективу, спираючись на порівняння між широким колом країн. Внутрішні інституції володіють більш актуальними та детальними даними щодо конкретних країн, що забезпечує більш локалізовану перспективу.

Невизначеність та структурні зрушення:

Прогнозування є за своєю суттю невизначеним, особливо в умовах структурних зрушень або непередбачених подій, таких як геополітична напруга або значні зміни в політиці. Здатність різних моделей та прогнозистів справлятися з такою невизначеністю пояснює значну частину розбіжностей у прогнозах. Традиційні моделі можуть мати труднощі з адаптацією до змін в економічній поведінці, тоді як більш досконалі методи можуть забезпечити більшу надійність.

Хорватія

Альтернативний сценарій є складовою середньостроково бюджетно-фінансового плану згідно вимог ЄС (сценарій, що включає дотримання запобіжного заходу щодо стійкості до дефіциту, та сценарій без цього запобіжного заходу). На момент підготовки цього документу не вдалося отримати роз'яснення експертів щодо того, чи розробляються додаткові альтернативні сценарії під час макропрогнозування бюджету та які припущення при цьому використовуються — внутрішні (інвестиції, реформи) чи зовнішні (світова економіка, геополітичні ризики).

Латвія

Так, латвійський Мінфін розробляє базовий та альтернативні (песимістичний й оптимістичний) макро- і бюджетні сценарії під час підготовки щорічних звітів про виконання СФСР та обговорення у

парламенті стану державних фінансів та бюджетних пріоритетів на майбутній період, започаткованих Міністерством фінансів у 2023 році.

У латвійських документах альтернативні сценарії відрізняються за комбінацією зовнішніх і внутрішніх припущень. Серед найбільш вагомих зовнішніх шоків (які частіше переважають в «песимістичних» сценаріях) такі: швидкість росту світової та європейської економіки, попит у головних торговельних партнерах; енергетичні та товарні ціни; геополітичні ризики (наприклад ескалація війни в регіоні) та їхній вплив на торгівлю/ціни; монетарна політика ЄЦБ (ставки) і міжнародні фінансові умови. До внутрішніх факторів (займають місце як в оптимістичних, так і в помірних сценаріях) належать: інвестиційна динаміка (зокрема використання ЄС-фондів і великих проєктів); темп реформи/фіскальних заходів (податкові зміни, витратні рішення); виконання капітальних видатків та швидкість поглинання ЕУ-фінансування; внутрішня споживча і бізнес-конфіденційність.

Так, наприклад, в Програмі стабільності на 2024-2028 роки, в «оптимістичному» сценарії Мінфін прямо посилається на поліпшення внутрішніх умов — зростання інвестицій, швидке використання ЕУ-фондів та деескалацію геополітики, що дає відчутний приріст ВВП і податкових надходжень, натомість саме зовнішні ризики згадані як драйвер «песимістичного» шоку, що знижує податкові надходження й погіршує дефіцит.

Отже, переважно, в альтернативних сценаріях розглядаються зовнішні фактори, які впливають на макроекономічний прогноз. Такі фактори ідентифікуються експертними судженнями Мінфіну.

Нідерланди

У Нідерландах альтернативні прогнозні сценарії не є частиною офіційної бюджетної рамки. При підготовці бюджету використовується один офіційний прогноз СРВ: навесні СЕР та восени MEV. Альтернативні сценарії до MEV або СЕР не входять. Однак, альтернативні сценарії все ж розробляються СРВ, наприклад, коли трапляються серйозні шоки, як-от, пандемія, шок цін на енергоносії, торговельні мита, геополітичні ризики тощо. В такому разі, уряд потребує декількох оцінок різних варіантів розвитку подій, які б він зміг взяти до уваги і ймовірно використати для коригування програм підтримки бізнесу, зайнятості тощо. Хоча і в бюджеті ці альтернативні сценарії не використовуються безпосередньо. В контексті середньострокового фіскально-структурного плану СРВ готує лише стохастичні сценарії рівня державного боргу. Не самого співвідношення боргу до ВВП, а різноманітних індикаторів що на нього впливають, наприклад економічне зростання, процентна ставка, інфляція.

Різних сценаріїв у макропрогнозах (MEV і СЕР) за попереднім пошуком не знайдено. Проте у середньостроковому фіскально-структурному плані є альтернативний сценарій – оскільки це є вимогою ЄК.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №8
Швеція	Регулярно готують і публікують альтернативні сценарії (весна/осінь); фокус — ВВП, інфляція, безробіття, споживання, ставки; використовують DSGE/структурні моделі; сценарії зазвичай будуються навколо одного ключового ризику (зовнішній, споживчий або курсовий шок).
Німеччина	Німеччина не розробляє офіційних альтернативних макросценаріїв, окрім стрес-тестів, включених до середньострокового плану.
Польща	Офіційна практика альтернативного урядового прогнозування в тексті не деталізована, проте існує широка практика незалежних прогнозів від міжнародних (МВФ, ЄК, ОЕСР) та національних (PKO BP, Pekaو) установ. Це дозволяє оцінювати ризики через порівняння різних моделей та припущень (фіскальна політика, споживча поведінка).
Хорватія	Альтернативний сценарій є складовою середньостроково бюджетно-фіскального плану згідно вимог ЄС (сценарій, що включає дотримання запобіжного заходу щодо стійкості до дефіциту, та сценарій без цього запобіжного заходу). При підготовці цього документу не вдалося отримати роз'яснення експертів щодо того, чи розробляються додаткові альтернативні сценарії під час макропрогнозування бюджету
Латвія	Так, в рамках звітування про виконання СФСР та обговорень у Парламенті Міністерство фінансів розробляє альтернативні прогнозні сценарії розвитку (оптимістичний та песимістичний), які підлягають оприлюдненню. Вони різняться за комбінацією як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які Мінфін ідентифікує експертно (наприклад, тарифні війни, ризики війни тощо).
Нідерланди	У середньостроковому фіскально-структурному плані є альтернативний сценарій – оскільки це є вимогою ЄК. В решті СРВ готує альтернативні сценарії, які надає уряду для ухвалення якомога більш якісних рішень, зокрема, що стосується бюджету, однак уряд не зобов'язаних їх враховувати, хоча може це зробити повністю чи частково.

Питання 9: Потенційний vs фактичний ВВП — трактування і алгоритми

Чи правильно ми розуміємо, що при складанні середньострокового фінансово-структурного плану потенційний ВВП не враховує нових інвестицій та реформ, а фактичний, який так само міститься у таблицях – враховує. Якщо прогноз фактичного ВВП не враховує також майбутні інвестиції та реформи, то що це означає? Як розраховувати прогноз фактичного ВВП за використанням, де інвестиції є безпосередньою складовою? Надати роз'яснення щодо алгоритму розрахунку та основних складових потенційного ВВП та фактичного за складовими.

Досвід держав-членів ЄС свідчить, що в MTFSP фактичний (реальний) ВВП і потенційний ВВП мають різні функції та, певною мірою, концепцію формування. Прогноз фактичного ВВП зазвичай формується за витратним методом (агрегування прогнозів споживання, інвестицій/GFCF, державного споживання та чистого експорту) у консервативному сценарії “з існуючими заходами” (WEM / no-policy-change). Це означає, що до базового прогнозу включаються лише ті інвестиційні рішення та політики, які мають високу визначеність (ухвалені нормативно, забезпечені фінансуванням, включені до чинних бюджетних рішень або вже реалізуються). Якщо прогноз фактичного ВВП не враховує майбутні інвестиції чи реформи, це зазвичай означає, що вони ще не мають статусу “існуючих заходів”; їхній можливий вплив має показуватися окремо, у сценарії “з додатковими заходами” (policy scenario), альтернативних сценаріях або в аналітичному додатку з прозорими припущеннями щодо профілю інвестицій, лагів та каналів впливу.

Потенційний ВВП у MTFSP є технічним, але регуляторно значущим показником, який використовується для оцінки циклічної позиції (output gap), структурних показників і параметрів фіскальних правил. Він розраховується за узгодженою методологією ЄС (CAM/EUCAM) на основі виробничої функції типу Cobb-Douglas як комбінація трендових внесків праці, капіталу та TFP. Компонент капіталу оцінюється через модель постійного інвентарю (PIM) (накопичення інвестицій мінус амортизація), а праця через тренди участі, зайнятості, годин та оцінку структурного безробіття (NAWRU/NAIRU); TFP визначається як залишкова компонента та згладжується відповідно до спільних технічних процедур. Важливо, що потенційний ВВП не “додає вручну” очікувані ефекти майбутніх реформ чи інвестиційних програм поза baseline: такі ефекти можуть відображатися лише настільки, наскільки вони вже імпліцитно присутні в даних та погоджених припущеннях, або мають бути показані окремо в сценарному блоці.

Швеція

Згідно з методологією ЄС, потенційний ВВП не є простим статистичним трендом, а зазвичай оцінюється за допомогою підходу на основі функції виробництва, який поєднує оцінки тренду використання робочої сили (з поправкою на участь, робочий час та структурне безробіття), капітальних послуг (тренд капіталу) та загальної факторної продуктивності (TFP) або тренду багатофакторних компонентів; спільний інструментарій EUCAM/EU застосовує цей підхід для отримання узгоджених серій потенційного випуску та розриву для порівняння між країнами. Політики використовують розрив для циклічного коригування доходів і витрат та для обчислення структурних балансів і дозволеного верхнього рівня чистих видатків.

Алгоритмічно: загальноприйнята практика (та технічні рекомендації Комісії) передбачає (i) оцінку тенденцій у сфері використання робочої сили (населення, участь у робочій силі, співвідношення зайнятості до чисельності населення, середня тривалість робочого часу), (ii) оцінкою тенденції капіталу-послуг на основі згладжених інвестиційних рядів та амортизації, (iii) оцінкою тенденції TFP (часто за допомогою багатовимірних фільтрів або економетричного розкладання) та (iv)

агрегуванням цих тенденцій за допомогою виробничої функції типу Кобба-Дугласа для отримання тенденції реального потенційного випуску; розрив у випуску – це відсоткова різниця між фактичним реальним ВВП та цим потенційним рядом.

У плані та звіті про хід виконання чітко зазначено, що Швеція застосовує методологічну базу Комісії та подає таблиці складових (праця, капітал, продуктивність), щоб аудитори та Комісія могли простежити декомпозицію. При цьому в самостійному прогнозі Міністерства, та в інших документах можливі відхилення від рекомендованої методології.

Німеччина

Потенційний ВВП не враховує нових інвестицій та реформ. Він формується механічно на основі виробничої функції та згладжених тенденцій. Фактичний ВВП враховує інвестиції, що вже заплановані або затверджені, але не гіпотетичні майбутні реформи.

Фактичний ВВП розраховується детально лише до періоду $t+2$ (поточний, наступний та через один рік). Прогноз включає поточні очікування щодо інвестицій, споживання, експорту, імпорту та державних витрат. У короткостроковому періоді (до 2027 року) нові інвестиції та реформи враховуються, але в обмеженому вигляді, тобто лише якщо їх реалізація уже затверджена. Наприклад, якщо очікується зростання інвестицій, це безпосередньо відображається у прогнозі ВВП через компонент Gross Fixed Capital Formation. Однак можливості для врахування реформ обмежені, оскільки прогнозна модель Німеччини є досить формалізованою, а включення реформ можливе лише тоді, коли вони мають чіткі розрахункові ефекти. У більшості випадків прогноз базується на вже відомих тенденціях і не враховує гіпотетичні ефекти нових політик.

Потенційний ВВП у межах середньострокового фінансово-структурного плану визначається на основі спільної методології ЄС (Commonly Agreed Methodology/CAM), розробленої Європейською комісією. Розрахунок здійснюється механічно за допомогою виробничої функції типу Cobb-Douglas, де потенційний обсяг виробництва визначається як функція від трьох ключових компонентів: капіталу, праці та продуктивності (TFP). Капітал прогнозується за допомогою моделі постійного інвентарю (Perpetual Inventory Model). Тобто капітальний запас оновлюється на основі попередніх інвестицій, враховуючи амортизацію. Це механічна процедура, і коливання капітального запасу переважно незначні. Праця розраховується як добуток чотирьох елементів: чисельності населення працездатного віку, коефіцієнта участі у робочій силі, (1 – рівень безробіття) та середньої кількості годин, відпрацьованих однією особою. Таким чином отримується загальна кількість відпрацьованих годин у економіці. TFP визначається як залишкова складова після врахування праці та капіталу. Застосовується HP-фільтр (Hodrick–Prescott filter) для згладжування короткострокових коливань.

Особливістю потенційного ВВП є те, що він є “гладкою” траєкторією, що проходить між фактичними значеннями, усуваючи коливання. Його мета полягає в тому, щоб показати структурний рівень випуску, який може бути досягнутий без інфляційного тиску.

Таким чином, фактичний ВВП відображає коротко- та середньострокову динаміку економічної активності з урахуванням поточних тенденцій в інвестиціях, споживанні тощо (до періоду $t+2$). Потенційний ВВП показує структурну спроможність економіки без урахування коливань. Між ними існує механічний зв'язок: частина змін фактичного ВВП (приблизно 50%) перекладається у структурну складову (впливає на потенційний ВВП). Прогноз фактичного ВВП є більш динамічним і враховує поточну економічну активність, тоді як потенційний ВВП відображає структурний, згладжений тренд розвитку економіки, який використовується для оцінки стійкості державних фінансів у середньостроковій перспективі.

Польща

Виходячи з офіційної методології Міністерства фінансів Польщі для розробки Середньострокового фінансово-структурного плану (MTP/FSP), державні інвестиції, зокрема ті, що фінансуються коштами Європейського Союзу, як-от KPO/RRF, обов'язково включаються у прогноз Фактичного

ВВП як прямий компонент попиту, оскільки вони стимулюють економічну діяльність. Ці інвестиції також підвищують траєкторію Потенційного ВВП у середньостроковій перспективі, оскільки сприяють нарощуванню потенційного капітального стоку економіки.

Ключова ж відмінність, яку закладають в прогнози, стосується структурних реформ. Прогноз Фактичного ВВП, який використовується в MTP/FSP, ґрунтується на консервативному сценарії WEM (З Існуючими Заходами). Якщо цей прогноз не враховує позитивний вплив майбутніх, ще не імplementованих структурних реформ, це є свідомим кроком Міністерства фінансів на користь фіскальної обережності в умовах посиленого нагляду ЄС (особливо з огляду на Процедуру надмірного дефіциту), країна повинна демонструвати стійкість фіскальної траєкторії, що означає, що зростання не повинно залежати від гіпотетичних ефектів реформ, які можуть бути відкладені або не реалізовані. Таким чином, прогноз відображає зростання, забезпечене лише існуючими політиками та затвердженими бюджетними видатками.

Прогноз Фактичного ВВП у Польщі розраховується за Витратним Методом (методом попиту) за допомогою економетричних моделей, таких як NEMPF, які визначають реальний ВВП "знизу-вгору", агрегуючи прогнози окремих складових: приватне споживання, державне споживання, інвестиції (включаючи приватні та державні капітальні витрати, особливо фінансування ЄС) та чистий експорт. Кожна з цих складових моделюється відповідно до очікуваних доходів, інфляції та затверджених бюджетних лімітів.

Розрахунок Потенційного ВВП ґрунтується на Підході Виробничої Функції, який декомponує довгострокову стійку пропозицію економіки на внески від трьох структурних факторів: Потенційна Праця (визначається демографією та природним рівнем безробіття, NAIRU); Потенційний Капітал (формується довгостроковим трендом інвестицій); та Потенційна Загальна Факторна Продуктивність (TFP), яка відображає ефективність і технології. Саме через TFP успішно реалізовані структурні реформи (наприклад, у сфері управління чи освіти) здатні підвищити потенціал економіки, що моделюється як постійний шок у довгостроковій перспективі.

Хорватія

Згідно керівництва ЄС, дійсно, при розрахунку потенційного ВВП для середньострокового фіскально-структурного плану, інвестиції та реформи майбутніх періодів не враховуються. Водночас з великою ймовірністю прогноз ВВП враховує інвестиції та, можливо, реформи (бо крім власне прогнозу ВВП таблиці у документі включають і прогноз його компонент). На момент підготовки цього огляду не вдалося уточнити детальний алгоритм розрахунку та складові прогнозів фактичного ВВП через відсутність можливості консультуватися з експертами, які займаються підготовкою прогнозів.

Латвія

Потенційний ВВП розраховується Міністерством фінансів за методологією Європейської комісії, що не передбачає жодних методологічних відхилень. Європейська комісія надає для розрахунків Excel-файл, який Міністерство фінансів заповнює для автоматичного розрахунку потенційного ВВП.

Фактичний ВВП розраховується Міністерством фінансів самостійно. Публічні інвестиції враховуються у прогноз, оскільки їхній проспект легко виражається кількісно. Реформи переважно не враховуються, позаяк їхній кількісний ефект оцінити складно. Винятком є реформи з чітким фіскальним ефектом (наприклад, податкові зміни).

Нідерланди

Потенційний ВВП розраховується за EUCAM – єдиною та узгодженою методологією ЄС, що базується на структурному підході виробничої функції типу Cobb-Douglas. Методологія розроблена на основі робіт Havik et al. (2014) і схвалена державами-членами в межах Output Gaps Working

Group як спільний інструмент для уніфікованої оцінки циклічної позиції та виробничого потенціалу економік. EUCAM спирається на оцінки рівноважного безробіття (NAWRU) та детальне програмне моделювання, що забезпечує міжкрайнову порівнюваність результатів. Підхід дозволяє аналізувати вплив структурних факторів і політичних рішень на потенційний випуск, водночас методологія має як сильні сторони (стандартизація та координація політик), так і обмеження (залежність від неспостережуваних змінних, проциклічність, обмежена чутливість до нестандартних шоків, методологічна жорсткість), які необхідно враховувати при її практичному застосуванні та інтерпретації результатів.

Водночас ключовим правилом є те, що жодні майбутні реформи чи інвестиції не включаються до потенційного ВВП, якщо вони не враховані у короткостроковому дворічному прогнозі country desk. Оскільки EUCAM базується на припущенні “без зміни політики”, потенційний ВВП майже ніколи не містить ефектів реформ чи інвестицій, за винятком тих, що точно набудуть чинності та матимуть вплив уже протягом найближчих двох років.

Фактичний ВВП формується інакше. Він включає усі заходи політики, які вже офіційно затверджені й щодо реалізації яких немає сумнівів. Це насамперед стосується заходів, визначених у коаліційній угоді уряду або в інших рішеннях, що мають належне юридичне оформлення. Тому, наприклад, якщо інвестиційний проєкт запланований на третій рік і його реалізація вже погоджена, він буде врахований у прогнозі фактичного ВВП. Натомість потенційний ВВП залишиться незмінним, оскільки вплив таких заходів не входить до дворічного короткого горизонту, який визначає, що може бути враховано.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №9
Швеція	Згідно з методологією ЄС, потенційний ВВП оцінюється на основі виробничої функції, що поєднує згладжені тенденції праці, капіталу та TFP, а інструментарій EUCAM забезпечує узгоджені міжкрайові оцінки потенційного випуску та output gap, які використовуються для циклічного коригування та визначення допустимого рівня чистих видатків. Швеція у MTFSP і звітності прямо застосовує цю методологічну базу та розкриває декомпозицію складових.
Німеччина	Фактичний ВВП включає лише затверджені інвестиції в короткостроковому горизонті (до t+2). Потенційний ВВП розраховується механічно за спільною методологією ЄС на основі виробничої функції та згладжених трендів і не враховує нових реформ. Між ними існує механічний зв'язок: частина змін фактичного ВВП (приблизно 50%) перекладається у структурну складову (впливає на потенційний ВВП).
Польща	Фактичний ВВП розраховується за витратним методом у сценарії “з існуючими заходами” і включає затверджені інвестиції, зокрема фінансовані ЄС. Потенційний ВВП визначається через виробничу функцію, де довгостроковий вплив реформ можливий лише через TFP і моделюється консервативно.
Хорватія	Потенційний ВВП - не враховує реформи та інвестиції, фактичний ВВП - ймовірно, враховує. Співвідношення між ними не вдалося з'ясувати з експертами.
Латвія	Потенційний ВВП – не враховує реформи та інвестиції, розраховується за методологією Європейської комісії, відхилення від якої не відбувається. Фактичний ВВП враховує інвестиції, однак не враховує реформи (окрім тих, що мають чіткий передбачуваний фіскальний ефект, як-от податкові зміни).
Нідерланди	Прогноз потенційного та фактичного ВВП, як правило, не включає нових інвестицій чи реформ, за винятком тих, які закладено на найближчі два роки (або більше) коаліційним погодженням.

Питання 10: Інтеграція макропрогнозу в інші стратегії

Чи здійснюється експорт макропрогнозу до інших стратегічних документів (наприклад, до енергетичних або кліматичних планів)? Які є вимоги до узгодженості? Надати переклади відповідних окремих стратегічних документів ЄС та НПА або роз'яснень щодо процедур їх підготовки і врахування прогнозів в них).

Для інтеграції досвіду країн ЄС Україна повинна, перш за все, інституціоналізувати єдиний офіційний макроекономічний прогноз та узгоджений набір макроекономічних припущень, що використовуються як вхідні параметри в секторних моделях. Мінімальний набір таких “якірних” входів зазвичай включає траєкторії ВВП, інфляції/дефляторів, населення та ринку праці, а для енергетично-кліматичних документів також енергетичні ціни, імпорتنі припущення та зовнішнє середовище (залежно від вимог конкретного регламенту/формату звітності).

Вимоги до узгодженості забезпечуються через процедуру: (1) фіксацію “дати baseline” (який прогноз є чинним для циклу підготовки документів), (2) міжвідомче погодження макроприпущень або їх формальне доведення до відомств, (3) таблиці звірки між стратегічним документом і базовим прогнозом та (4) правило, що будь-які відхилення можливі лише як сценарії/чутливість із прозорим поясненням причин і наслідків.

Для України це означає доцільність інституціоналізувати єдиний офіційний baseline для урядових документів, механізм узгодження між міністерствами та стандарт документування: хто затверджує припущення, коли вони оновлюються, які змінні є обов'язковими, і як оформлюються відхилення (сценарій, чутливість, додаток). Німеччина демонструє приклад формалізованого використання урядового макросценарію в енергетичних/кліматичних та соціальних звітах, тоді як нідерландський підхід ілюструє роль незалежного інституту як загальноновизнаного “якоря” для очікувань та узгодженості в політичному процесі.

Швеція

Середньостроковий макроекономічний прогноз та середньостроковий фінансовий план мають бути основними макроекономічними даними уряду і використовуються у стратегічному плануванні (інвестиції, оборона, деякі міжгалузеві реформи); проте не існує законодавчо закріплених правил, які б зобов'язували інші державні суб'єкти (наприклад, муніципалітети або галузеві міністерства) використовувати дані міністерства — вони зазвичай приймають їх як стандарт (добровільна гармонізація). Правила ЄС вимагають узгодженості в тих випадках, коли середньостроковий план перетинається зі сферами звітності ЄС (наприклад, інвестиції в енергетику/безпеку), однак на інтерв'ю представники Міністерства Фінансів Швеції не зазначили, що напряду знають про використання їх прогнозів серед інших інституцій, так як це є добровільно та невідомо.

Деталі:

- Середньостроковий план чітко пов'язує макроекономічні припущення з планами державних інвестицій та пакетами реформ (перехід до зеленої/цифрової економіки, нарощування оборонної потужності) і вимагає від уряду описати, як реформи та інвестиції впливають на макрофінансовий шлях — таким чином, план слугує механічним мостом для міжгалузевих стратегій.
- Респонденти зазначили, що субнаціональні органи та інші установи не зобов'язані за законом використовувати прогнози міністерства, але багато хто з них робить це на практиці, оскільки прогнози міністерства є авторитетним базовим орієнтиром центрального уряду. Якщо потрібно досягти офіційної міжгалузевої узгодженості, вона може бути забезпечена за допомогою адміністративного правила або міжвідомчого меморандуму,

який вимагає використання центрального прогнозу в основних стратегічних документах, однак це не є політикою Швеції.

Німеччина

В Німеччині макроекономічний прогноз, який розробляється під керівництвом Федерального міністерства економіки та енергетики, використовується не лише для бюджетного планування, але й експортується до інших стратегічних документів уряду. Зокрема, прогноз ВВП передається іншим відомствам: фактичний ВВП на період до двох років, а потенційний ВВП на п'ятирічний період.

Ці дані офіційно надаються відповідним міністерствам і стають вихідною базою для підготовки інших стратегічних документів, зокрема:

- Національного енергетичного та кліматичного плану (Integrated National Energy and Climate Plan/NECP);
На ст. 271-272 Національного енергетичного та кліматичного плану за 2024 рік вказується, що макроекономічні прогнози, вказані в документі, базуються на прогнозах Європейської комісії та Федерального уряду. Тенденція зміни чисельності населення, яка враховується в прогнозах, базується на даних Європейської комісії. Для складання прогнозів відповідно до статті 18 Регламенту про управління (Governance Regulation) Європейська комісія двічі на рік надає оцінку тенденцій зміни чисельності населення та інших подій в окремих державах-членах (ЄК 2022). Щодо макроекономічного розвитку: для періоду з 2023 по 2028 рік прогнози базуються на темпах зростання, зазначених в осінньому прогнозі федерального уряду на 2023 рік, а для наступних років до 2050 року – на темпах зростання, наданих Європейською комісією (ЄК 2022).
- Звіту про фінансову стійкість (Report on the Sustainability of Public Finances)
На ст. 20 Звіту про фінансову стійкість за 2024 рік (3. Data and key assumptions for the long-term projection) вказується наступна інформація щодо врахування прогнозів. Базовим роком для моделювання є 2021 рік, для якого доступні фактичні дані за усіма відповідними параметрами. Для періоду з 2022 по 2027 рік використовуються базові показники з середньострокового прогнозу федерального уряду щодо макроекономічного розвитку (станом на осінь 2022 року) та державного бюджету, визначеного Маастрихтським договором (станом на осінь 2022 року).
- Звіту про систему соціального страхування (Rentenversicherungsbericht).
У Звіті про систему соціального страхування за 2024 рік вказано, що всі коротко- та середньострокові розрахунки побудовані на основі офіційного макроекономічного прогнозу федерального уряду, підготовленого міжвідомчою робочою групою “Gesamtwirtschaftliche Vorausschätzungen”.

Таким чином, макропрогноз інтегрується в урядову систему планування як офіційний базовий сценарій, що забезпечує узгодженість між фінансовими, енергетичними, кліматичними та соціальними стратегіями. Вимога до узгодженості полягає в тому, що всі зазначені документи повинні базуватися на єдиному урядовому макроекономічному прогнозі, оприлюдненому Міністерством економіки, щоб уникнути розбіжностей між стратегічними напрямками державної політики.

Польща

У Польщі офіційний макроекономічний прогноз, підготовлений у рамках бюджетного процесу Міністерством фінансів (Міністерство фінансів), експортується до інших ключових стратегічних документів, зокрема до Національного плану з енергетики та клімату (NECP). Середньострокова стратегія розвитку Польщі (МТР) встановлює узгоджені макроекономічні припущення, які мають бути використані всіма секторальними міністерствами як базова економічна рамка.

Вимоги до Узгодженості (Правова База ЄС)

Вимоги до узгодженості цих прогнозів встановлені, перш за все, Регламентом (ЄС) 2018/1999 про управління Енергетичним Союзом та кліматичними діями (Governance Regulation). Цей регламент зобов'язує держави-члени забезпечувати послідовність (когерентність) між національними планами (NECP) та довгостроковими цілями ЄС щодо скорочення викидів.

Регламент вимагає, щоб NECP включав моделювання у двох обов'язкових сценаріях, що забезпечують узгодженість макроекономічних припущень:

- Сценарій WEM (З Існуючими Заходами): Цей сценарій використовує експортовані макроекономічні припущення (ВВП, демографія тощо) з офіційного національного прогнозу як вхідні дані для моделювання прогнозів енергоспоживання та викидів на основі вже прийнятих політик.
- Сценарій WAM (З Додатковими Заходами): Цей сценарій вимагає обов'язкової кількісної оцінки макроекономічного впливу нових кліматичних та енергетичних політик, запропонованих у NECP, на ключові економічні змінні, такі як ВВП, зайнятість та конкурентоспроможність. Ця вимога є критичною, оскільки забезпечує зворотний зв'язок, доводячи, що кліматична трансформація є економічно обґрунтованою та узгодженою із загальною фінансовою стратегією.

Узгодженість в Польщі: Фактичний Стан

Незважаючи на формальні вимоги, у реалізації спостерігаються значні прогалини. Європейська Комісія (ЕК) у квітні 2024 року оцінила проект оновленого NECP Польщі, поданий 1 березня, і визнала його недостатнім саме через порушення вимог щодо узгодженості.

Критичні проблеми:

- Відсутність WAM-аналізу Проект NECP не містив необхідної кількісної оцінки макроекономічного впливу нових кліматичних політик (WAM), що є прямим порушенням вимог Регламенту ЄС і унеможливлює повну оцінку економічної доцільності плану.
- Інституційна Фрагментація Інституційна відповідальність за NECP та регулювання відновлювальної енергетики розділена між новим Міністерством Енергетики та Міністерством Клімату. Цей поділ функцій створює внутрішню неузгодженість та призводить до політичних пріоритетів, які можуть суперечити довгостроковим кліматичним цілям (наприклад, фокус на природному газі), навіть якщо базовий макропрогноз (WEM) є технічно присутнім.

Отже, хоча формально макропрогноз експортується, горизонтальна узгодженість між фінансовими, економічними та енергетичними відомствами є слабкою, що призводить до стратегічних документів, які не відповідають юридично обов'язковим вимогам ЄС щодо економічного обґрунтування кліматичних заходів.

Хорватія

На момент підготовки огляду не вдалося підтвердити, чи інтегрується макропрогноз до стратегічних документів (наприклад, енергетичних чи кліматичних планів), як це відбувається та які вимоги щодо їх узгодженості існують.

Латвія

Хоча Міністерство фінансів контролює видатки та обмежує бюджет, воно не має впливу на стратегії інших міністерств. Попри те, що формально такі стратегії мали б підкріплюватися фінансовим плануванням, зазвичай секторальні стратегії відірвані від нього (аналогічно до України), а інші міністерства рідко використовують плани Міністерства як базу розроблення стратегій.

Нідерланди

Прогнози CPB формують основу для підготовки Державного бюджету Нідерландів і є офіційним орієнтиром для всіх фіскальних рішень уряду. Документ Macro Economic Outlook (MEV) також відіграє ключову роль у політичному процесі: ним користуються політичні партії під час розроблення політичних програм та у переговорах щодо формування коаліції після загальних виборів, що безпосередньо відображається у Коаліційній угоді нового уряду. Крім того, макропрогнози CPB застосовуються в широкому спектрі суспільних процесів. Зокрема, представники роботодавців і працівників використовують їх у колективних переговорах щодо заробітної плати, особливо у періоди, коли новий уряд ще не визначив бюджетні орієнтири, а отже саме прогноз CPB виступає загальнодоступною та загальновизнаною базою для очікувань щодо економічної ситуації. Прогнози CPB застосовуються також у National System for Policies and Measures (PAMs) and projections, що використовується для звітності та моделювання політик у сфері клімату й енергетики.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №10
Швеція	Середньострокові макропрогнози й фінансовий план – базові дані для стратегічних документів; інші органи не зобов'язані їх використовувати, але часто беруть як орієнтир; офіційна міжвідомча гармонізація якщо і існує – то в стихійному прояві, а не адміністративному.
Німеччина	Єдиний офіційний макроекономічний прогноз федерального уряду використовується як обов'язкова базова рамка для фінансових, енергетичних, кліматичних та соціальних стратегій, що забезпечує високу міжвідомчу узгодженість політик.
Польща	Формально макропрогноз експортується до секторальних стратегій, однак на практиці спостерігається слабка міжвідомча координація та невиконання вимог ЄС щодо економічного обґрунтування кліматичних політик.
Хорватія	Не вдалося підтвердити, чи інтегрується макропрогноз до стратегічних документів (наприклад, енергетичних чи кліматичних планів), як це відбувається та які вимоги щодо їх узгодженості існують через неможливість провести інтерв'ю з експертами.
Латвія	Де-факто макропрогноз та фінансові плани Міністерства фінансів рідко слугують основою для секторальних стратегій, що розробляються інші міністерства.
Нідерланди	Макропрогнози CPB на яких базуються SEP та МЕО також складають основу й для формування бюджету Нідерландів, використовується політичними партіями у процесі формування політики та під час переговорів про створення коаліції після загальних виборів, що відображається в Коаліційній угоді Уряду тощо. Крім того, в Національному Енергетично-Кліматичному Плані використовується спеціальний прогноз, який також готує CPB.

Питання 11: Терміни подачі прогнозів до ЄК

Які строки подачі макропрогнозу, підготовленого країною в рамках бюджетного процесу, до ЄК і які строки подання середньострокового фінансово-структурного плану на розгляд до ЄК? Чи вони узгоджуються? Коли повинні проходити консультації з ЄК/технічні діалоги? Коли остаточне затвердження, як це кореспондується з проектом закону про бюджет?

У зв'язку з реформою бюджетних правил ЄС, частина розглянутих країн (Польща, Нідерланди) орієнтується на 15 жовтня як дедлайн подачі Середньострокового фінансово-структурного плану (MTFSP) до Єврокомісії. Цей термін дозволяє синхронізувати європейську звітність із національними бюджетними процесами, які зазвичай входять в активну фазу восени (публікація проектів бюджету у вересні). Водночас нормативний ритм нової рамки включає також щорічний APR до 30 квітня та подання чи оновлення MTFSP за графіком, визначеним регламентом і перехідними положеннями.

Технічні консультації з Комісією зазвичай стартують після отримання від ЄК технічної інформації та референтної траєкторії і тривають упродовж літа–осені; їхній інтенсивний етап припадає на період за кілька тижнів до подання плану, щоб узгодити параметри траєкторії чистих видатків і перевірити відповідність технічним вимогам. Після подання MTFSP Комісія готує оцінку та рекомендацію, а Рада ЄС затверджує траєкторію чистих видатків як оперативний орієнтир нагляду. Через це національні бюджети часто ухвалюються парламентами наприкінці року, тоді як формальне рішення Ради щодо траєкторії може ухвалюватися вже на початку наступного, що відображає послідовність процедур ЄС.

Для узгодження з проектом закону про бюджет ключовою є узгодженість цифр і припущень між проектом бюджету / бюджетним меморандумом, таблицями MTFSP (якщо подаються приблизно в той самий час) і APR. Практики окремих країн показують різні організаційні рішення: від “осінньої синхронізації” (подання MTFSP після бюджетної презентації) до “двокрокового прогнозу” (весняний прогноз для ЄС-звітності та літній — для фіналізації бюджету). Для України це означає потребу завчасно планувати технічний діалог з ЄК та вести внутрішню таблицю узгодженості між базовим макропрогнозом, проектом бюджету і показниками, що потрапляють до MTFSP/APR.

Швеція

Вимоги законодавства та керівних принципів (процес + терміни)

Законні терміни

- Середньострокові плани: Регламент (ЄС) 2024/1263 встановлює основне правило: держава-член «подає ... національний середньостроковий фінансово-структурний план до 30 квітня останнього року дії плану». Однак існує чітка перехідна домовленість щодо першого набору планів (державам-членам було запропоновано подати їх у 2024 році, а практичний термін подання цих перших планів – 20 вересня 2024 року, якщо держава-член та Комісія не домовилися про продовження терміну).
- APR (Annual Progress Report): Стаття 21 Регламенту зобов'язує держави-члени подавати APR до 30 квітня кожного року; APR документує виконання з моменту попереднього APR / з моменту подання МТР та повідомляє про хід виконання порівняно з траєкторією чистих видатків Ради.

Технічний діалог та внесок Комісії

- Технічний діалог (обов'язковий): Стаття 12 Регламенту вимагає, щоб перед поданням документа держава-член провела технічний діалог з Комісією, щоб переконатися, що МТП відповідає статтям 13 та 15 (сфера застосування та технічні вимоги). У інструкції пояснюється, що Комісія також надає технічну інформацію / еталонні траєкторії (Комісія передала еталонні траєкторії та технічну інформацію державам-членам у червні 2024 року в рамках першого циклу). Ці еталонні матеріали використовуються для формування діалогу.
- Коли цей діалог відбувається на практиці? Для першого циклу МТП Комісія надіслала еталонну технічну інформацію в червні, а держави-члени протягом наступних місяців проводили двосторонні переговори зі службами Комісії — практичний досвід (Фінляндія, Греція, Люксембург, Німеччина тощо) показує, що національні посадові особи брали участь у переговорах протягом червня–вересня / протягом осені перед офіційним поданням.

Остаточне затвердження та роль Ради

- Оцінка Комісії призводить до Рекомендації Ради: після подання Комісія оцінює відповідність та рекомендує траєкторію чистих видатків; Рада приймає рекомендацію і, якщо вона схвалює план, рекомендація Ради стає єдиним оперативним орієнтиром для фінансового нагляду під час виконання (тобто траєкторія чистих видатків, схвалена Радою, є тією, якої держави-члени повинні дотримуватися на практиці). Якщо план визнається таким, що не відповідає вимогам, Рада може вимагати його перегляду.

Як ритм МТП/APR відповідає циклу державного бюджету

- Вимога щодо узгодженості: у керівництві чітко зазначено, що коли МТП подається «приблизно в той самий час, що й проект річного бюджету», наведені цифри повинні узгоджуватися з даними, викладеними в проекті річного бюджету. На практиці це означає, що країни повинні узгодити макроекономічні та фінансові показники в: (i) проекті бюджету або бюджетній пропозиції, (ii) МТП(якщо він подається на той момент) та (iii) APR, де це доречно. Комісія перевірятиме цю узгодженість під час оцінки плану.
- Практична послідовність у Швеції: національна практика Швеції, проілюстрована у lagesrapport / щорічному звіті про хід виконання за 2025 рік, демонструє координацію між APR та весняною бюджетною пропозицією. Швеція додає витяги з CeSaR та інші додатки ЄС до APR під час його подання. Власне, APR і є офіційним інструментом для узгодження бюджетних показників уряду з середньостроковою бюджетною програмою/траєкторією чистих видатків Ради.

Рекомендації для України щодо діалогу з Комісією:

- Планувати потрібно заздалегідь і запрошувати технічну інформацію: до Комісії варто звертатись за технічною інформацією (довідковою траєкторією) одразу після її оприлюднення — це істотно зменшує ризик виникнення розбіжностей на пізньому етапі та дозволяє провести конструктивний технічний діалог задовго до політичного затвердження. Зазвичай Комісія оприлюднює таку довідкову інформацію в червні під час циклу.
- Узгодження проект бюджету та таблиці МТП/APR: варто створити внутрішню таблицю узгодження, що пов'язує прогноз бюджету міністерства, траєкторію чистих видатків МТП та будь-які дані, що використовуються для звітності APR. Керівництво чітко вимагає узгодженості, якщо подання відбуваються «приблизно в один і той же час». APR Швеції показує, як таке узгодження та додавання (резюме CeSaR, FENIX) представлено публічно.
- Планування взаємодії з парламентом та МФО перед поданням: керівні принципи заохочують держави-члени консультуватися з соціальними партнерами та, за можливості, отримувати думку МФО перед поданням; додавання думки МФО до МТП підвищує надійність подання.

Німеччина

Урядовий макропрогноз, який готується Федеральним міністерством економіки та енергетики, складається трічі на рік: у січні, квітні та жовтні відповідно до Закону про прогнозування (Vorausschätzungsgesetz). Для Європейської Комісії релевантним є осінній прогноз (Herbstprojektion), який використовується при формуванні проекту федерального бюджету та проекту середньострокового фінансового плану (Finanzplan des Bundes). Цей прогноз експортується до ЄК у межах підготовки Проекту бюджетного плану (Draft Budgetary Plan/DBP).

Відповідно до Регламенту (ЄС) № 473/2013 Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 року про спільні положення щодо моніторингу та оцінки проектів бюджетних планів та забезпечення корекції надмірного дефіциту держав-членів єврозони, проект бюджету центрального уряду на наступний рік та основні параметри проектів бюджетів усіх інших підсекторів загального уряду оприлюднюються щорічно не пізніше 15 жовтня.

Бюджет центрального уряду приймається або затверджується та оприлюднюється щорічно не пізніше 31 грудня разом з оновленими основними бюджетними параметрами для інших підсекторів загального уряду. Держави-члени повинні мати в наявності процедури перегляду бюджету, які застосовуються, якщо з об'єктивних причин, що не залежать від уряду, бюджет не прийнятий або не затверджений та не оприлюднений до 31 грудня.

Регламент (ЄС) 2024/1263 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2024 року про ефективну координацію економічної політики та багатосторонній бюджетний нагляд і скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1466/97 подає наступні вказівки щодо процесу підготовки та подання середньострокового фінансово-структурного до ЄК.

Протягом місяця до закінчення строку, протягом якого Комісія має надіслати державі-члену попередні рекомендації, держава-член може звернутися до Комісії з проханням про проведення технічного обміну інформацією. Такий технічний обмін інформацією надає можливість обговорити останні доступні статистичні дані та економічні та фінансові перспективи відповідної держави-члена.

За рекомендацією Комісії, Рада приймає рекомендацію, в якій встановлює траєкторію чистих витрат відповідної держави-члена та, у разі необхідності, схвалює комплекс зобов'язань щодо реформ та інвестицій, що лежать в основі продовження періоду коригування, включеного до національного середньострокового фінансово-структурного плану. Ця рекомендація Ради, як правило, приймається протягом шести тижнів після прийняття рекомендації Комісії.

До 15 січня року, в якому держави-члени повинні подати свої національні середньострокові фінансово-структурні плани, або протягом трьох тижнів з моменту подання державою-членом запиту про подання переглянутого плану, Комісія надсилає відповідний державі-члену та Економічному та фінансовому комітету:

- базові середньострокові прогнози щодо державного боргу та їх результати;
- свій макроекономічний прогноз та припущення;
- орієнтовну траєкторію або технічну інформацію, якщо про це просить держава-член, та відповідний структурний первинний баланс, включаючи шаблони електронних таблиць та іншу відповідну інформацію, необхідну для забезпечення його повної відтворюваності.

До перших національних середньострокових фінансово-структурних планів застосовуються такі положення:

- як виняток, Комісія надсилає відповідним державам-членам попередні рекомендації до 21 червня 2024 року на основі останнього прогнозу Комісії, а держави-члени подають свої національні середньострокові фінансово-структурні плани до 20 вересня 2024 року, якщо держава-член та Комісія не домовляться про продовження цього строку на прийнятний період;
- як виняток, держави-члени можуть запросити технічний обмін з Комісією протягом місяця до 21 червня 2024 року.

Варто зазначити, що подання середньострокових фінансово-структурних планів до 15 жовтня вважаються прийнятними (щоб узгодити подання середньострокових фінансово-структурних планів з поданням проектів бюджетних планів). Комісія оцінює кожен національний середньостроковий фінансово-структурний план протягом шести тижнів після його подання. За необхідності відповідна держава-член та Комісія можуть домовитися про продовження цього строку, як правило, на строк до двох тижнів.

У разі призначення нового уряду держава-член повинна мати можливість подати до Комісії переглянутий національний середньостроковий фінансово-структурний план. Якщо існують об'єктивні обставини, що перешкоджають виконанню національного середньострокового фінансово-структурного плану, держава-член повинна мати можливість подати до Комісії переглянутий план не пізніше ніж за 12 місяців до закінчення терміну дії поточного плану.

У 2024–2025 рр. подання фінансово-структурного плану Німеччини змістилося на рік пізніше через зміну уряду. У таких випадках, якщо план не було подано вчасно, Комісія встановлює оновлену орієнтовну траєкторію, і при складанні фінансово-структурного плану країна має враховувати вже її, а не попередню орієнтовну траєкторію.

Польща

Польща, як держава-член ЄС, яка не входить до зони євро і наразі перебуває під процедурою надмірного дефіциту (EDP), з 2024 року перейшла до нового формату багатостороннього бюджетного нагляду. Замість щорічної Програми конвергенції країна тепер зобов'язана подавати Середньостроковий фінансово-структурний план (MTP/FSP), який є основним інструментом фінансової стратегії, що охоплює чотирирічний період і визначає обов'язковий шлях чистих видатків.

Строки Подачі Макропрогнозу та MTP/FSP

Макроекономічний прогноз, підготовлений країною в рамках бюджетного процесу, не подається до Європейської Комісії (ЄК) як окремий документ, а є невід'ємною складовою MTP/FSP.

Згідно з новим регулюванням, офіційний термін подання Середньострокового фінансово-структурного плану до ЄК та Ради ЄС встановлено на 15 жовтня. Фактично, внутрішній процес вимагає від Міністерства фінансів Польщі використовувати проект Закону про бюджет та інформацію, доступну до 30 вересня, для остаточного формування макроекономічних припущень. Це забезпечує повну узгодженість між граничною датою фіксації макроекономічних даних та терміном подачі самого MTP/FSP. Рада Міністрів Польщі офіційно ухвалює цей План на початку жовтня, як це було зроблено 8 жовтня, щоб встигнути до зовнішнього терміну.

Коли проходять Консультації (Технічні Діалоги)

Консультації з Європейською Комісією, відомі як технічні діалоги, є обов'язковими для держав-членів, особливо для тих, що перебувають під EDP. Ці діалоги найбільш інтенсивно проходять у вересні – на початку жовтня, напередодні подання MTP. Мета діалогів — забезпечити надійність шляху консолідації та узгодити фінансову траєкторію. Для Польщі центральним елементом таких діалогів є виправдання об'ґрунтованих відхилень від референтної траєкторії ЄК, наприклад, через значні витрати на оборону.

Остаточне Затвердження та Кореспонденція з Проектом Закону про Бюджет

MTP/FSP виступає як обов'язкове фінансове обмеження (стеження видатків) для національного Проекту Закону про бюджет (Projekt ustawy budżetowej).

Існує критичний часовий розрив між графіком нагляду ЄС та національним бюджетним процесом:

- Подання МТР (15 жовтня): Уряд Польщі подає стратегію, яка ґрунтується на вже підготовленому Проекті Закону про бюджет.
- Національне Затвердження (IV квартал – I квартал): Протягом четвертого кварталу DBL розглядається і, як правило, остаточно ухвалюється Сеймом та підписується Президентом до кінця поточного року або на початку наступного.
- Схвалення ЄС (Січень): Формальне політичне схвалення обов'язкової траєкторії видатків МТР Радою ЄС (ЕКОФІН) відбувається лише у Січні.

Щорічний Моніторинг

Після прийняття МТР, його виконання моніториться через Щорічний звіт про прогрес (Annual Progress Report, APR), який уряд Польщі зобов'язаний подавати до ЄК до 30 квітня наступного року. Цей звіт оцінює фактичне дотримання встановленого шляху видатків МТР/FSP.

Хорватія

Подання ФСП регламентується нормами ЄС, а розробка макропрогнозу та бюджету – національним законодавством. Згідно першого, подання ФСП має відбутися до 30 квітня, а попередні консультації відбуватися з січня по квітень. Водночас розробка макропрогнозу для бюджету відбувається влітку, а бюджетний процес зміщений на осінь.

У 2024 році Хорватія подала середньостроковий фінансово-структурний план до ЄК 14 листопада та отримала висновок ЄК 26 листопада. Парламент ухвалив Державний бюджет на 2025 рік та прогнози на 2026 та 2027 роки 06 грудня 2024 року.

На момент підготовки цього огляду не вдалося уточнити детальний порядок та строки узгодження бюджету, макропрогнозу та середньострокового ФСП через відсутність можливості зв'язку з експертами, які могли б надати роз'яснення щодо практичної взаємодії з ЄК.

Латвія

Макропрогноз для бюджету оновлюється двічі на рік: навесні та влітку. Весняний прогноз (лютий-березень) використовується для Звіту про прогрес для ЄК та для початку національного бюджетного процесу. Літній прогноз (червень-серпень) використовується для підготовки безпосередньо Проекту бюджету, який затверджується парламентом у грудні. Строки їх подачі узгоджені, адже весняний прогноз одночасно служить і для національного планування, і для звітності перед ЄК. Літній прогноз є основою для фінального бюджету.

Нідерланди

У рамках бюджетного процесу CPB публікує Macro Economic Outlook (MEV) в той же день, коли представляється Бюджетний меморандум - «Бюджетний день» (третій вівторок вересня).

У 2024 році Нідерланди подали національний середньостроковий фінансово-структурний план до ЄК 15 жовтня 2024, який містив прогнозні дані необхідних макропоказників, після чого отримали загальний висновок ЄК 26 листопада та рекомендації в частині видатків 21 січня 2025 року.

До цього СФСП був поданий до Парламенту Нідерландів 17 вересня 2024 року одночасно з бюджетним Меморандумом, що дозволило врахувати останні зміни політики з Бюджетного Меморандуму та дало можливість Парламенту для внесення змін.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №11
Швеція	APR подається до Комісії до 30 квітня; МТР – до 30 квітня останнього року дії плану (перехідні терміни були у 2024). Обов'язковий технічний діалог перед поданням; Комісія оцінює, відбувається Рекомендація Ради; якщо МТР й проєкт бюджету одночасні – показники мають узгоджуватись.
Німеччина	Офіційний строк подачі макропрогнозу (у складі Проєкту бюджетного плану / DBP) – 15 жовтня. Він базується на осінньому урядовому прогнозі (<i>Herbstprojektion</i>). Строк подання Середньострокового фінансово-структурного плану (MTFSP) також орієнтований на 20 вересня – 15 жовтня для забезпечення синхронізації. Технічні діалоги з ЄК проводяться за місяць до отримання керівних настанов. Національний бюджет має бути затверджений до 31 грудня. Важливо: через зміну уряду подання німецького MTFSP у 2024-2025 роках змістилося у часі.
Польща	Строк подачі MTFSP до ЄК – 15 жовтня. Процес синхронізований: план базується на проєкті бюджету (дані станом на 30 вересня). Технічні діалоги проходять у вересні. Формальне затвердження Радою ЄС – у січні, вже після прийняття національного бюджету. Щорічний звіт про прогрес подається до 30 квітня.
Хорватія	Макропрогноз в рамках бюджетного процесу готується не пізніше листопада. ФСП – згідно норм ЄС.
Латвія	Макропрогноз для бюджету оновлюється двічі на рік: навесні та влітку. Ці строки узгоджуються.
Нідерланди	Макропрогноз CPB публікує тричі на рік. Згідно з даними останнього оновлюється бюджет. ФСП – згідно норм ЄС.

Питання 12: Доступ до платформ (CeSaR, FENIX)

Хто має доступ до платформ (CeSaR, FENIX)?

Доступ до CeSaR і FENIX є функціонально обмеженим і централізованим. Обидві системи є робочими інструментами взаємодії “держава–Комісія”, а не публічними порталами.

CeSaR використовується для обліку та моніторингу прогресу у виконанні **country-specific recommendations (CSR)** в межах Європейського семестру. Повний доступ мають служби Європейської Комісії, а на національному рівні — **невелике коло уповноважених посадових осіб** (зазвичай координатор Семестру та профільні підрозділи Мінфіну/Мінекономіки). Практика більшості країн — **централізувати внесення/оновлення даних** (1–кілька відповідальних осіб), щоб уникати розбіжностей між версіями та забезпечити узгодженість APR/MTP.

FENIX (у контексті RRF) — технічна платформа для звітності щодо **milestones/targets** і супровідних документів, а також (у багатьох країнах) для підготовки матеріалів, необхідних для запитів на виплати. Доступ мають служби Комісії та **національний координатор RRP**, а також визначені виконавці реформ/інвестицій у відповідних міністерствах. Публічність зазвичай забезпечується **не через відкритий доступ до платформи**, а через публічні додатки/витяги та звіти.

Практичний висновок для України: доцільно вже зараз створити національні механізми, побудовані за аналогічною логікою: із чітким розмежуванням функцій між стратегічним моніторингом виконання рекомендацій та операційною звітністю за інвестиційними проєктами. Наявність такого моніторингу на етапі кандидата дозволить не лише підвищити якість управління реформами сьогодні, але й забезпечить технічну готовність до швидкої інтеграції в інформаційні системи ЄС.

Швеція

CeSaR (Система звітності щодо рекомендацій для конкретних країн) — це база даних ЄК, яку використовують служби Комісії та уповноважені національні посадові особи (зазвичай у міністерствах, таких як міністерства фінансів, економіки або призначені підрозділи з питань політики) для завантаження, реєстрації та моніторингу прогресу у виконанні рекомендацій для конкретних країн. APR Швеції містить витяги з CeSaR.

FENIX (у контексті управління ЄС, на який посилаються рекомендації Комісії) оперативно посилається на стандартний витяг із зведеного звіту з інтерфейсу FENIX, який використовується для моніторингу Механізму відновлення та стійкості (RRF) — доступ надається службам Комісії та національним координаторам RRP / відповідальним посадовим особам міністерств; це в першу чергу технічний інструмент звітності (етапи / цілі / супровідні документи). У рекомендаціях державам-членам пропонується додавати стандартний зведений звіт FENIX до APR, коли реформи/інвестиції RRP є актуальними.

CeSaR: хто і як

Комісія управляє базою даних CeSaR як канонічним інструментом моніторингу для CSR; служби Комісії підтримують основний набір даних, а уповноважені національні представники (зазвичай одна особа або невелика група в міністерстві) мають права завантажувати національні звіти / оновлювати рядки прогресу. Національна практика полягає в централізації доступу (часто один фахівець або невелика група відповідають за завантаження та оновлення статусу CSR). Це зменшує ризик виникнення різних версій та забезпечує узгодженість опису в APR та MTP.

FENIX: хто і як

FENIX використовується в контексті RRF як технічний інтерфейс для звітності про реформи/інвестиції (етапи та цілі). Основними користувачами є національний координатор RRP (або призначені посадові особи в міністерствах, відповідальних за реалізацію RRP) та служби Комісії. У рекомендаціях Комісії чітко зазначено, що стандартний зведений звіт, витягнутий з FENIX, повинен бути доданий до APR при звітуванні про заходи, пов'язані з RRP. Платформа є технічним обміном, а не в першу чергу порталом публічної прозорості.

Практичний аспект для України: найкраща практика (Швеція + рекомендації Комісії) полягає у призначенні одного «куратора CeSaR/FENIX» у міністерстві для координації завантаження даних та ведення аудиторського сліду. Шведська APR демонструє підхід, за якого витяги з CeSaR включаються як додатки, що свідчить про те, що національна звітність та моніторинг Комісії є інтегрованими результатами з інших активних процесів підготовки звітів по стрімам взаємодії з ЄК.

Німеччина

CeSaR (Country-Specific Recommendations Reporting System) є базою даних рекомендацій для конкретних країн (country-specific recommendations/CSR) та основним інструментом для реєстрації та моніторингу прогресу у впровадженні рекомендацій для конкретних країн. Усі рекомендації для конкретних країн, прийняті в контексті Європейського семестру з 2011 року, зареєстровані в базі даних, як і оцінка служб Комісії щодо прогресу у їх впровадженні. Вона має форму таблиці, подібної до Excel, де для кожної країни фіксується прогрес за кожною рекомендацією, тобто як саме країна виконала відповідні реформи чи політичні заходи. Доступ до системи CeSaR мають представники Європейської комісії та уповноважені співробітники національних міністерств, зокрема Федерального міністерства економіки та енергетики і Міністерства фінансів. З боку держави зазвичай працює обмежене коло осіб (часто лише один фахівець), який відповідає за завантаження інформації та оновлення даних про прогрес виконання рекомендацій.

Система **FENIX** була створена для супроводу реалізації Планів відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility/RRF), запроваджених після пандемії COVID-19. Через цю платформу держави-члени завантажують інформацію про проєкти, профінансовані за рахунок коштів ЄС, а також документи, що підтверджують виконання цілей і завдань (milestones and targets). Доступ до FENIX мають представники Європейської комісії та національні координатори Плану відновлення, тобто відповідальні посадові особи у відповідних міністерствах. FENIX використовується переважно для внутрішньої комунікації та звітності між державами-членами та Європейською комісією. Ця платформа використовується менш активно, ніж CeSaR та є скоріше інструментом технічного моніторингу використання коштів у межах механізму відновлення та стійкості.

Польща

Доступ до ключових польських національних інформаційних систем, таких як FENIX та центральних реєстрів, що перебувають під управлінням Міністерства фінансів (умовно позначених як CeSaR), суворо регулюється та розподіляється залежно від функціонального призначення системи:

I. Платформа FENIX (Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027)

FENIX є головним інструментом для управління європейськими фондами політики згуртування, спрямованими на інфраструктуру, клімат та енергетичну трансформацію. Доступ тут є ієрархічним:

- Адміністративний доступ: Найвищий рівень контролю належить Міністерству фондів та регіональної політики (MFIPR), яке є Керівною Інституцією (Instytucja Zarządzająca). MFIPR відповідає за стратегічне управління програмою, сертифікацію фінансів та загальну відповідність вимогам ЄС.

- **Операційний доступ:** Надається Посередницьким Інституціям (Instytucje Pośredniczące). Ключовим посередником є Національний фонд охорони навколишнього середовища та управління водними ресурсами (NFOŚiGW). Його співробітники мають доступ для вибору проєктів, технічного моніторингу, перевірки досягнення екологічних цілей та обробки платіжних запитів.
- **Доступ бенефіціарів:** Надається суб'єктам, які безпосередньо реалізують проєкти, включаючи органи місцевого самоврядування, підрозділи сектору державних фінансів та малі/середні підприємства. Цей доступ використовується для подання заявок, звітування про прогрес та виставлення фінансових вимог.

II. Центральні Реєстри Міністерства фінансів (Компоненти CeSaR)

Міністерство фінансів (Ministerstwo Finansów) контролює регуляторні реєстри, які забезпечують фінансову прозорість та боротьбу з фінансовими злочинами:

- **Центральний реєстр бенефіціарів (CRBR):** Цей реєстр є обов'язковим механізмом AML.
- **Доступ для подання даних:** Надається представникам юридичних осіб (певних типів компаній), які зобов'язані реєструвати інформацію про своїх кінцевих власників.
- **Адміністративний доступ:** Належить Міністерству фінансів (як адміністратору) та правоохоронним органам (зокрема, Генеральному інспектору фінансової інформації) для аудиту та розслідування.
- **Публічний доступ:** Будь-яка особа може здійснювати пошук у реєстрі без необхідності реєстрації чи обґрунтування запиту, що забезпечує необмежену публічну прозорість щодо кінцевих власників.
- **Центральний реєстр контрактів JSFP (CRU JSFP):** Ця система забезпечує прозорість державних закупівель.
- **Доступ для подання даних:** Надається всім підрозділам Сектору державних фінансів (Jednostki Sektora Finansów Publicznych), які зобов'язані вносити деталі укладених ними контрактів.

Публічний доступ: Будь-яка особа має необмежений пошуковий доступ для перегляду інформації про контракти державного сектору, що є ключовим інструментом громадського нагляду за державними витратами.

Хорватія

На момент підготовки звіту не вдалося отримати підтверджену інформацію щодо категорій користувачів та умов доступу до платформ CeSaR та FENIX через відсутність контакту з експертами, які могли б це роз'яснити.

Латвія

Обидві платформи CeSaR і FENIX використовуються Латвією, хоча вони мають різні функції та різні кола користувачів. Платформа CeSaR (Country-Specific Recommendations platform) призначена для щорічного інформування Єврокомісії про виконання рекомендацій, які країна отримує в межах Європейського семестру. Щороку влітку Комісія публікує Country-Specific Recommendations, а відповідальні підрозділи Міністерства економіки Латвії заповнюють у CeSaR дані щодо прогресу їх реалізації. Це технічна система, яку використовують виключно для звітування ЄС. Доступ до неї має саме Міністерство економіки, а точніше – окремі спеціалізовані департаменти, що відповідають за координацію Європейського семестру. Тому платформа фактично є одностороннім каналом інформування Єврокомісії.

Натомість платформа FENIX використовується в рамках реалізації Плану відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Plan, RRP). Ця система має не лише звітну, але й операційну функцію, оскільки через неї Латвія подає запити на отримання виплат з фонду RRP. За адміністрування FENIX відповідає Міністерство фінансів, і саме його спеціальні департаменти мають технічний

доступ до платформи. Вони вносять дані про виконання етапів і цілей RRP, забезпечують комунікацію з Єврокомісією та готують запити на перерахування коштів.

Для довідки: Повний доступ до платформ мають ЄК та держави-члени. Платформа CeSaR на відміну від FENIX також доступна до перегляду і публічно.

База даних Fenix зберігає дані щодо виконання зобов'язань RRF. Механізм відновлення та стійкості (RRF) – це тимчасовий інструмент, який є центральним елементом NextGenerationEU – плану ЄС, спрямованого на подолання поточної кризи. Через цей механізм Комісія залучає кошти шляхом запозичень на ринках капіталу (випуску облігацій від імені ЄС). Потім ці кошти надаються державам-членам для реалізації амбітних реформ. Оскільки в кінці СФСП держави повинні звітувати про вплив реформ на дефіцит бюджету та борг, то ця частина також мусить звітувати і про реформи за кошти цього механізму (вони можуть надаватись у формі грантів або кредитів).

Отже, RRF – це інформаційна система що дозволяє Виконавчому органу виконувати свої зобов'язання щодо моніторингу та звітності в рамках Національного плану відновлення та стійкості. А FENIX – це інструмент звітності щодо таких зобов'язань. Він пов'язаний з інструментом оцінки ризиків ARACHNE. В процесі розробки та впровадження реформ, пов'язаних з механізмом відновлення та стійкості, держави-члени ЄС можуть звернутись до ЄК для отримання технічної підтримки, яка може мати форму кабінетних досліджень, зустрічей та семінарів для розгляду процесів та процедур моніторингу, контролю, аудиту та звітності.

База даних CeSaR – містить інформацію про надані ЄК та Ради країнам рекомендації та стан їх виконання. Вона містить рекомендації, що витікають з даних про дефіцит, борг тощо і стосується різноманітних сфер, як-от транспорт, відновлювана енергетика, охорона здоров'я, освіта, бюджетна рамка та фінансове управління.

Нідерланди

База даних рекомендацій для окремих країн (CSR) CeSaR є основним інструментом для реєстрації та моніторингу прогресу у впровадженні конкретних рекомендацій, адресованих державам-членам, зокрема щодо формування середньострокових фінансово-структурних планів.

В контексті підготовки СФСП ключовою видається роль саме FASTOP (Financial Administration and Reporting System). Це електронний інструмент, що використовується для підготовки та подання середньострокових фінансово-структурних планів державами-членами ЄС. Система автоматично коригує щорічні траєкторії видатків з урахуванням запобіжних механізмів та забезпечує дотримання фінансової дисципліни, обчислюючи необхідні показники структурного первинного балансу (SPB) для підтримки дефіциту нижче 3% ВВП і державного боргу нижче 60% ВВП відповідно до правил ЄС. У Нідерландах за взаємодію з цією платформою відповідає Міністерство фінансів, яке подає таблиці та дані, необхідні для бюджетних документів.

FENIX – це платформа, що використовується для моніторингу та відстеження реалізації реформ і інвестицій держав-членів ЄС, зокрема тих, які стосуються цифрових компонентів їхніх Планів відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Plans, RRP). Платформа дозволяє збирати, аналізувати та узгоджувати інформацію щодо прогресу впровадження реформ і інвестицій у контексті виконання зобов'язань перед ЄС. У Нідерландах до FENIX має доступ Міністерство економіки, що відповідає за підготовку даних про реформи та інвестиції.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №12
Швеція	CeSaR: доступ служб Комісії і уповноважених нац. посадових осіб (зазв. 1-невелика група в Мінфіні) для завантаження/моніторингу CSR. FENIX: доступ служб Комісії та нац. координаторів RRP / відповідальних посадових осіб; технічний інструмент звітності, не публічний портал.
Німеччина	CeSaR використовується як основний інструмент моніторингу виконання country-specific recommendations у межах Європейського семестру з обмеженим колом відповідальних користувачів у ключових міністерствах. Платформа FENIX застосовується окремо для технічного моніторингу реалізації Плану відновлення та звітності перед Європейською комісією.
Польща	У Польщі моніторинг виконання рекомендацій ЄС у межах Європейського семестру здійснюється через національні реєстри та звітні системи, які є компонентами CeSaR. Система FENIX є ключовим інструментом управління та моніторингу використання коштів ЄС із чітко вибудованою ієрархією доступу між керівною інституцією, посередницькими органами та бенефіціарами.
Хорватія	На момент підготовки звіту не вдалося отримати підтверджену інформацію щодо категорій користувачів та умов доступу до платформ CeSaR та FENIX через відсутність контакту з експертами, які могли б це роз'яснити.
Латвія	Повний доступ до платформ мають ЄК та держави-члени. Платформа CeSaR на відмінну від FENIX також доступна до перегляду і публічно.
Нідерланди	Міністерство фінансів відповідальне за взаємодію з платформою FASTOP, що використовується для підготовки та подання середньострокових фінансово-структурних планів державами-членами ЄС. До платформи FENIX має доступ Міністерство економіки, що відповідає за підготовку даних про реформи та інвестиції.

Питання 13: Припущення та еластичності податкових баз (приклади)

Навести приклади базових припущень, еластичності або динаміки податкової бази (з показниками).

Приклади базових припущень та еластичностей для прогнозу податкових доходів у практиці ЄС зазвичай зводяться до трьох блоків: **(1) прогноз податкових баз** (фонд оплати праці, споживання, прибутки, обсяги підакцизних товарів, вартість активів), **(2) правила перетворення баз у доходи** через еластичності / функції доходів, і **(3) аналіз чутливості** (діапазони “низька–середня–висока” еластичність або шоки до ключових баз).

Швеція (підхід “база → еластичність → ризик”): макропрогноз деталізується до податкових баз, після чого доходи оцінюються через набір коротко- і довгострокових еластичностей або функцій доходів. Для складних змін політики застосовують комбінацію механічних розрахунків, вибірових мікрооцінок (поведінкові реакції) та сценаріїв чутливості. **Німеччина (ілюстрація наближених “проху-еластичностей” на основі темпів)**: для окремих податків можна показати чутливість надходжень до макродинаміки як співвідношення річної зміни податку до річної зміни **номінального ВВП** (це не “чиста еластичність бази”, а практичний індикатор для грубої валідації прогнозу). **Польща (ієрархія циклічності податків як припущення ризику)**: при моделюванні доходів різні податки мають різну чутливість до циклу. **Нідерланди/Латвія/інші**: фіскальні органи використовують еластичності та мікродані для прогнозу доходів, але конкретні параметри не завжди є публічними; у таких випадках в документах доцільно принаймні фіксувати типи баз, джерела, та робити аналіз чутливості за стандартними шоками.

Рекомендація для України: запровадити регулярне оновлення “матриці еластичностей” для ключових податків (PIT, SSC, VAT, CIT, excises) з прозорим описом баз та лагів, і подавати прогноз доходів разом із діапазонами чутливості (наприклад, альтернативні сценарії для зарплат/споживання/прибутків). Це зменшить ризик надмірно оптимістичних доходів у фазі уповільнення та підвищить відтворюваність прогнозу. Ба більше, це дозволить посилити аналіз ефекту зміни податкової політики, критично необхідно в умовах реформ та трансформації політики України, наближення до стандартів ЄС.

Швеція

Під час підготовки бюджетних прогнозів міністерства повинні перетворити макроекономічні прогнози на прогнози доходів. Для цього необхідні два складові елементи:

- Припущення щодо податкових баз (наприклад, фонд оплати праці, споживання, прибутки підприємств, споживання домогосподарств за категоріями, вартість нерухомості). Вони базуються на макроекономічних прогнозах (компоненти ВВП, номінальна заробітна плата, ціни, ціни на активи). Керівні принципи Комісії / ОЕСР та національна практика вимагають чіткого документування цих припущень.
- Еластичність або динамічність: на етапі моделювання зміни в базах перетворюються на зміни доходів за допомогою оціненої еластичності (короткострокової та довгострокової) або оцінених функцій доходів. Комісія та ОЕСР надають еталонні оцінки еластичності, які використовуються для циклічного коригування та розрахунків структурного балансу.

Примітки щодо джерел та практики

- ОЕСР/ЄК розробляють стандартні матриці еластичності, які багато податкових органів використовують як відправну точку для циклічного коригування та перевірки чутливості (документи ОЕСР/ЄК щодо еластичності є стандартними довідковими матеріалами). Зазвичай країни калібрують їх за допомогою національних мікродосліджень, якщо такі є (Швеція має літературу щодо ЕТІ та місцевих податкових заходів).
- Для розрахунку вартості реформ політики міністерства зазвичай поєднують: (i) механічний (арифметичний) підхід з використанням еластичності на базі, (ii) короткострокові мультиплікатори для ефектів попиту та (iii) середньострокові поведінкові реакції (ЕТІ, інвестиційні реакції).
- Інтерв'ю зі шведськими інституціями (Riksbank / NIER / Міністерство Фінансів) показують, що Швеція використовує поєднання механічних базових правил та вибіркової більш глибокої роботи (а не загальне моделювання кожної реформи у стилі СРВ). В інтерв'ю було зазначено, що інституції не завжди надають вартість кожної реформи у стилі СРВ — всі роблять це вибірково і покладаються на спеціалізовані підрозділи для складних податкових змін. При чому, представники Міністерства Фінансів зазначили, що мають більше 7-ми різних мультиплікаторів та еластичностей які використовуються відповідно до потреби, і є розрахованими експертами всередині самого Міністерства, а не взятими у ЄК.

Для покращення моделювання в Україні варто почати з матриць еластичності ОЕСР/ЄК для основних видів податків, а потім, де це можливо, відкалібрувати їх за допомогою місцевих мікрооцінок (наприклад, еластичність оподатковуваного доходу, поведінка муніципалітетів). Варто провести аналіз діапазонів чутливості (±низька/середня/висока еластичність) і представити прогнози доходів у вигляді діапазонів, а не точкових оцінок для основних реформ.

Німеччина

У середньостроковому фінансово-структурному плані Німеччини, так само як і в документі German Stability Programme, не подається жодної інформації щодо припущень або еластичностей податкової бази. Водночас у документі Федерального міністерства фінансів “Ergebnisse der Steuerschätzung” (Податкова оцінка) містяться дані про зміну фактичних податкових надходжень порівняно з попереднім роком. На основі цих показників розраховано еластичність податкових надходжень як відношення річної зміни конкретного податку до зміни номінального ВВП.

Загальна еластичність податкової бази у 2023–2030 роках становить близько 1, тобто сукупні податкові надходження змінюються пропорційно до динаміки номінального ВВП. Найвищу чутливість до змін економічної активності демонструють податки із заробітної плати (1.6) та податок на електроенергію (1.2), що відповідає їхній високій циклічності. Корпоративний податок є волатильним, а податки на тютюн та алкоголь мають низьку або від’ємну еластичність. Дані за 2023-2024 роки є фактичними, а показники за 2025-2030 роки відображають прогнозні оцінки Міністерства фінансів Німеччини.

	Фактично		Оцінка						
% порівняно з попереднім роком	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Податки (сукупно)	2,2	3,5	4,5	2,6	3,4	2,7	3,3	3,5	
Номінальний ВВП	5,8	2,6	3,0	3,9	3,7	2,9	2,9	2,9	
Податок із заробітної плати	4,0	5,4	5,3	5,2	5,9	4,5	5,5	5,6	
Нарахований податок на прибуток	-5,2	2,0	6,1	3,2	4,0	4,2	5,1	5,7	

Корпоративний податок	-3,2	-11,4	-1,9	4,5	1,0	-7,9	-4,7	-4,0	
Мінімальний податок з продажу	2,3	3,7	3,0	3,7	3,6	3,2	2,7	2,9	
Енергетичний податок	8,9	-4,3	8,3	-3,9	-0,7	-2,1	-3,2	-4,1	
Податок на тютюнові вироби	3,1	6,6	14,1	-4,1	0,2	-1,2	-1,4	-1,3	
Податок на алкогольні вироби	-1,5	-8,3	-3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Податок на електроенергію	0,0	-24,6	19,3	11,4	15,0	11,8	2,2	2,2	
									Середнє значення
Загальна еластичність податкової бази	0,4	1,3	1,5	0,7	0,9	0,9	1,1	1,2	1,0
Еластичність податку із заробітної плати	0,7	2,1	1,8	1,3	1,6	1,6	1,9	1,9	1,6
Еластичність нарахованого податку на прибуток	-0,9	0,8	2,0	0,8	1,1	1,4	1,8	2,0	1,1
Еластичність корпоративного податку	-0,6	-4,4	-0,6	1,2	0,3	-2,7	-1,6	-1,4	-1,2
Еластичність мінімального податку з продажу	0,4	1,4	1,0	0,9	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0
Еластичність енергетичного податку	1,5	-1,7	2,8	-1,0	-0,2	-0,7	-1,1	-1,4	-0,2
Еластичність податку на тютюнові вироби	0,5	2,5	4,7	-1,1	0,1	-0,4	-0,5	-0,4	0,7
Еластичність податку на алкогольні вироби	-0,3	-3,2	-1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,6
Еластичність податку на електроенергію	0,0	-9,5	6,4	2,9	4,1	4,1	0,8	0,8	1,2

Польща

У Міністерстві фінансів Польщі прогнозування податкових надходжень для Середньострокового фінансового плану (МТП) залежить від трьох ключових елементів: амбітних базових припущень щодо видатків, еластичності податкової бази до економічного циклу та структурної динаміки.

Базові Припущення Консолідації

Основне стратегічне припущення, закладене у МТП Польщі на період до 2028 року, полягає у різкому та стійкому скороченні зростання чистих видатків, які фінансуються на національному рівні. Це є необхідною умовою для виходу з процедури надмірного дефіциту. Міністерство фінансів припускає, що річні темпи зростання цих видатків знизяться з 12.5% у 2024 році до 3.5% у 2028 році. Це уповільнення є настільки ж критичним для досягнення цілей консолідації (середньорічне покращення структурного балансу на 0.82% ВВП), як і будь-яке збільшення доходів.

З точки зору макроекономіки, базове припущення включає сильне зростання приватного споживання, яке залишається ключовим драйвером ВВП, підтримане зростанням реальних доходів домогосподарств завдяки міцному ринку праці та соціальним виплатам. Проте, на середньостроковому горизонті прогнозується структурне уповільнення потенційного зростання ВВП, що ускладнює зниження боргового навантаження.

Еластичність та Динаміка Податкової Бази

Для прогнозування податків Міністерство фінансів використовує економетричні моделі, такі як eMPF, які оцінюють чутливість різних податкових категорій до макроекономічних змін (еластичність). Еластичність податкових надходжень Польщі не є єдиною і має чітку ієрархію чутливості до бізнес-циклу

- Податок на Корпоративний Дохід (KIT): Надходження від KIT є найбільш циклічно залежними від ВВП, оскільки прибутки підприємств є надзвичайно волатильними. Це створює найбільший ризик для прогнозування доходів, оскільки при будь-якому уповільненні зростання ВВП надходження від KIT можуть падати непропорційно швидко.
- Податок на Доходи Фізичних Осіб (ПІТ): ПІТ має високу еластичність завдяки прогресивній структурі ставок у Польщі та стійкому зростанню компенсації працівників. Компенсація працівників, яка є основною базою ПІТ, є надійною і досягла високого рівня, наприклад, EUR 95633.50 мільйонів у червні 2025 року. Цей потік є важливим стабілізуючим елементом фіскальної бази.
- Податок на Додану Вартість (ПДВ): ПДВ має найменшу специфічну циклічну еластичність, але його динаміка була значно покращена завдяки структурним заходам (боротьба з шахрайством та адміністративний контроль), а не лише циклічному зростанню споживання. Проте, у міру вичерпання резервів структурних покращень, зростання надходжень від ПДВ ставатиме все більш залежним від базового зростання приватного споживання.

Загалом, фіскальна консолідація Польщі критично залежить від того, чи може Міністерство фінансів виконати своє базове припущення щодо обмеження видатків, оскільки хоча податкова база зростає, її еластичність до циклу залишається ризикованою, особливо у найбільш волатильних категоріях, таких як KIT.

Хорватія

На основі відкритих джерел неможливо надати конкретні приклади базових припущень, еластичностей або динаміки податкової бази з показниками для Хорватії. Встановити зв'язок із компетентними експертами, які могли б надати уточнення, не вдалося.

Латвія

При розробці макроекономічного прогнозу використовується витратний підхід. Потенційний ВВП оцінюється за допомогою виробничої функції Кобба-Дугласа. Дані отримані таким чином, а також детальна демографічна інформація, така як, рівень участі в робочій силі та демографічні показники у поєднанні з використанням моделі NAWRU дозволяють прогнозувати інфляцію.

Для прогнозування фіскальних змінних використовується кілька методів. Для цього використовуються і мікродані від податкової служби і показники еластичності, щоб перевірити, чи ці прогнози досить точно відповідають загальноприйнятому підходу в Європейському Союзі. Конкретні значення показників не доступні у публічному доступі.

Що стосується методології, яка повинна використовуватись Латвією при розробці СФСР, то тут країна повинна використовувати розрахунок Європейської Комісії щодо потенційного ВВП, адже комісія не допускає жодних відхилень від цього.

Нідерланди

У Нідерландах при формуванні макропрогнозів і середньострокових фіскальних планів використовуються оцінки еластичностей податкових баз, які відображають чутливість податкових надходжень до змін бази оподаткування. Так, за даними De Nederlandsche Bank (DNB), загальна еластичність податкових надходжень (tax-to-base elasticity) становить приблизно 2.1–2.18, для

доходів від праці – близько 2.47, а для доходів від капіталу – 1.45, що вказує на те, що зростання бази оподаткування, наприклад заробітків або споживання, призводить до більш ніж пропорційного зростання податкових надходжень. Аналогічні оцінки наводяться СРВ: еластичність доходів від праці у короткостроковому горизонті оцінюється приблизно на 0.10, а у середньо- та довгостроковому – близько 0.24; для VAT у довгостроковій перспективі еластичність близька до 1, що дозволяє прогнозувати зростання надходжень без зміни ставок. Такі оцінки враховуються при формуванні бюджетних прогнозів та сценаріїв доходів, однак переконатися у цій інформації зі слів експертів під час підготовки документу не вдалося.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №13
Швеція	Бюджетні прогнози прогнозують макродані доходів і видатків через припущення щодо податкових баз і еластичності. ОЕСР/ЄК надають еталони, які країни калібрують локально. Швеція застосовує вибіркове моделювання. Україні доцільно стартувати з матриць ОЕСР/ЄК, локальної калібрації та прогнозів у діапазонах.
Німеччина	Еластичності податкових надходжень не розкриваються у середньостроковому фінансово-структурному плані, але фактично оцінюються на основі даних податкових надходжень і номінального ВВП. Корпоративний податок є найбільш волатильним.
Польща	Прогнозування податкових надходжень ґрунтується на економетричних моделях із диференційованими еластичностями за видами податків; фіскальна стратегія значною мірою спирається на жорстке обмеження зростання видатків, оскільки висока циклічність корпоративного податку створює суттєві ризики для доходної частини бюджету.
Хорватія	На основі відкритих джерел неможливо надати конкретні приклади базових припущень, еластичностей або динаміки податкової бази з показниками для Хорватії.
Латвія	Потенційний ВВП оцінюється за допомогою виробничої функції Кобба-Дугласа. Використовуючи детальні демографічні дані та використовуючи модель NAWRU прогнозується інфляція. Для прогнозування фіскальних змінних використовується кілька методів. Також використовуються мікродані від податкової служби і показники еластичності.
Нідерланди	Так, за даними De Nederlandsche Bank (DNB), загальна еластичність податкових надходжень (tax-to-base elasticity) становить приблизно 2,1–2,18, для доходів від праці — близько 2,47, а для доходів від капіталу — 1,45, що вказує на те, що зростання бази оподаткування, наприклад заробітків або споживання, призводить до більш ніж пропорційного зростання податкових надходжень. Однак переконатися у цій інформації зі слів експертів під час підготовки документу не виявилось можливим.

Питання 14: Оцінка впливу реформ та інвестицій (методики і приклади)

Надати приклади представлення оцінки впливу комплексу реформ та інвестицій (розділ 2.6), якщо є - методичні рекомендації, опис моделей.

Приклади представлення оцінки впливу пакета реформ та інвестицій (розділ 2.6) у практиці ЄС показують багаторівневий стандарт: великі пакети змін обґрунтовуються одночасно мікрооцінкою проєктів (CBA, графік поглинання, CAPEX/OPEX, ризики реалізації) та макрооцінкою сукупного ефекту (мультиплікатори / input–output / CGE/DSGE / макроеконометричні платформи), з обов'язковою перевіркою фінансової стійкості та сценаріями ризиків. Для цілей продовження періоду коригування країни мають показати, що пакет реформ дає стійке поліпшення потенціалу зростання/резильєнтності та/або структурне поліпшення державних фінансів на основі надійних і обережних припущень.

Німеччина (приклад оформлення “overall package assessment”): вплив реформ/інвестицій подається як опис механізмів і узагальнена кількісна оцінка пакета (а не розрахунок кожної реформи), з явною прив'язкою до логіки продовження періоду коригування та до таблиць реформ/інвестицій у плані. Швеція (приклад “мікро + вибіркового макроаналізу”): на рівні проєктів застосовується CBA та фінансова оцінка; на макрорівні використовуються сценарні підходи та моделі (зокрема для пояснення каналів і ризиків), а мультиплікатори застосовуються вибірково для масштабних заходів, коли потрібна оцінка впливу на попит чи видатки. Польща описує як поєднання фінансово-деталізованого прогнозування та структурної макромоделі для оцінки довгострокового ефекту реформ (часто через продуктивність/TFP та інвестпрофіль). Нідерланди роблять акцент на консервативності базового сценарію: структурні реформи не “вшиваються” автоматично в потенціал, доки не ухвалені/не запущені, але можуть враховуватися у фактичному ВВП та в окремих сценаріях впливу.

Рекомендація для України: запровадити стандарт “двох інструментів” для великих пакетів: (1) обов'язкова мікрооцінка для кожного значного проєкту (CBA + профіль поглинання + ризики); (2) агреговане макромоделювання з фінансовим модулем і консервативними припущеннями, плюс DSA/стрес-тести. Для порогових пакетів (за масштабом витрат/ефектом на net expenditure path) вимагати незалежний рев'ю та подавати результати в уніфікованій формі (таблиці + короткий “overall impact statement” у 2.6). Встановити поріг масштабності (наприклад, будь-який проєкт >0.25% ВВП або пакет, що змінює чисті витрати більш ніж на 0.5% ВВП), при якому застосовується повний пакет оцінок і незалежне рев'ю фінансовою радою. Також вимагати у планах таблиць типу MTP Table 8/9 (реформи й інвестиції) з очікуваним матричним впливом на ВВП і баланс, а для розширення періоду коригування — кількісного DSA із консервативними допущеннями по ризиках.

Швеція

Два рівні оцінки впливу

- Рівень проєкту (мікро) — аналіз витрат і вигод (CBA), фінансова оцінка, аналіз розподілу впливу. Стандарт для окремих інвестиційних проєктів або адміністративних реформ (транспортні проєкти, інфраструктура).
- На рівні економіки в цілому (макро) — аналіз вхідних і вихідних даних (Input-Output) та мультиплікаторний аналіз, CGE (обчислювальна загальна рівновага), макроеконометричні моделі (VAR, VECM), структурні моделі DSGE та фінансові мультиплікатори, вбудовані в макромоделі. Швеція та ЄС рекомендують поєднувати мікрооцінки проєктів з макромоделюванням, коли інвестиції/реформи є достатньо великими, щоб мати сукупний ефект.

Що насправді робить Швеція (докази з документів + інтерв'ю)

- NIER & Riksbank: використовують DSGE та структурні моделі для експериментів зі сценаріями та для розуміння поширення шоків і довгострокових ефектів; Riksbank публікує звіти про монетарну політику, що містять аналіз на основі сценаріїв та моделей; інтерв'ю підтверджують, що DSGE використовується більше для «розповіді історій» та розкладання сценаріїв, ніж як механічний інструмент прогнозування.
- Міністерство фінансів: готує MTP/APR та пояснює, як заплановані реформи та інвестиції впливають на траєкторію чистих витрат. Шведський APR містить розділи про те, як реформи та інвестиції сприяють цьому (див. розділ 3 в APR: «Reformer och investeringar»), та додає підтверджуючі додатки.
- Використання мультиплікаторів та часткового макроекономічного аналізу: матеріали інтерв'ю показують, що шведські органи влади вибірково використовують фіскальні мультиплікатори, публікуючи оцінки мультиплікаторів для різних категорій податків/доходів та видатків, які використовуються за потреби; вони не застосовують мультиплікатори механічно до кожної політики, а використовують їх, коли заходи є масштабними або суттєво змінюють попит. При цьому є велика вибірка різних підвидів мультиплікаторів для різних потреб.

Німеччина

Стаття 2 (6) Регламенту (ЄС) 2024/1263 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2024 року про ефективну координацію економічної політики та багатосторонній бюджетний нагляд і скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1466/97 визначає «національний середньостроковий фіскально-структурний план» як документ, що містить зобов'язання держави-члена у сфері фіскальної політики, реформ та інвестицій, який охоплює період у чотири або п'ять років залежно від звичайної тривалості законодавчого терміну повноважень цієї держави-члена.

У Німецькому середньостроковому фінансово-структурному плані (German Medium-Term Fiscal-Structural Plan 2025–2029) вплив реформ та інвестицій викладено у розділі 5 “Medium-term economic policy: Structural reforms and investment” (ст. 37-49), а також у таблицях 6 “Реформи та інвестиції, що лежать в основі продовження періоду коригування” та 7 “Подальші реформи та інвестиції у відповідь на рекомендації для конкретної країни та для досягнення спільних пріоритетів ЄС” (71-75). Період коригування (adjustment period) позначає часовий проміжок, протягом якого держава-член ЄС повинна поступово скоригувати свої чисті видатки та фіскальний баланс, щоб забезпечити сталість державного боргу згідно з Регламентом (ЄС) 2024/1263. Базово він триває 4 роки, але може бути продовжений до 7 років, якщо країна представить переконливий пакет реформ та інвестицій, які покращують потенціал зростання й стійкість фінансів (саме це зробила Німеччина у своєму плані).

Вплив інвестицій та реформ інтегровано в середньостроковий фінансово-структурний план наступним чином:

- Вплив інвестицій та реформ включено в макроекономічний прогноз через прогноз фактичного ВВП. Прогноз фактичного ВВП розраховується детально лише до періоду $t+2$ (поточний, наступний та через один рік) та включає поточні очікування щодо інвестицій, споживання, експорту, імпорту та державних витрат. У короткостроковому періоді (до 2027 року) нові інвестиції та реформи враховуються в обмеженому вигляді, тобто лише якщо їх реалізація уже затверджена. Наприклад, якщо очікується зростання інвестицій, це безпосередньо відображається у прогнозі ВВП через компонент Gross Fixed Capital Formation. Однак можливості для врахування реформ обмежені, оскільки прогнозна модель Німеччини є досить формалізованою, а включення реформ можливе лише тоді, коли вони мають чіткі розрахункові ефекти.
- Вплив інвестицій та реформ входить в фіскально-структурну оцінку: розширення періоду коригування (7 років) ґрунтується на представленому комплексі реформ та інвестицій, що мають вагомий вплив на економічний ріст та резильєнтність, тобто оцінюються за критеріями стійкого впливу на потенціал зростання та стійкість фінансів.

Загалом документ не містить окремих кількісних розрахунків для кожної реформи, лише узагальнену оцінку сукупного ефекту: очікується, що реальний ВВП у 2029 році буде приблизно на

1 п.п. вищий (у порівнянні зі сценарієм без реформ та інвестицій), а внесок у бюджетне сальдо становитиме +0,2 п.п. ВВП на рік. Тобто моделей чи числових оцінок впливу кожної реформи чи інвестиції окремо немає, але є опис причинно-наслідкових механізмів (як захід підсилює потенціал зростання, зайнятості або ефективності фінансів) і сумарна макроекономічна оцінка пакета реформ та інвестицій в цілому.

На ст. 43-44 Німецького середньострокового фінансово-структурного плану представлено наступну оцінку макроекономічного та фінансового впливу пакета реформ та інвестицій (Overall assessment of the macroeconomic and fiscal impacts of the reform and investment package, подано переклад з англійської):

Макроекономічні наслідки пакета реформ та інвестицій діють через виробничий, витратний та дохідний канали. На стороні витрат очікується, що пакет забезпечить стимул насамперед для державних і приватних інвестицій, а меншою мірою через другорядні ефекти для приватного споживання. На стороні виробництва заходи впливають на потенційний обсяг виробництва в усіх його компонентах.

Пріоритизація інвестицій у межах пакета реформ та інвестицій як через державні витрати, так і через податкові стимули очікувано матиме не лише позитивний короткостроковий ефект, а й у середньостроковій перспективі призведе до розширення виробничих потужностей і, серед іншого, через покращення капітального фонду до підвищення продуктивності.

Заходи зі зниження бюрократичних витрат, своєю чергою, сприятимуть більш продуктивному розподілу ресурсів, таких як робочий час, а також підтримуватимуть інвестиційну активність. Зменшення адміністративних витрат очікувано знизить бар'єри для входу на ринки досліджень і високотехнологічних секторів, зменшить витрати на планування та строки реалізації проєктів, що стимулюватиме інвестиції й інновації.

Консолідаційні заходи мають обмежувальний фінансовий характер, проте їхній потенційно негативний макроекономічний вплив очікується незначним у коротко- та середньостроковій перспективі. Загалом зазначається, що короткострокові обмеження пропозиції та дефіцити потужностей можуть зменшити очікуваний позитивний макроекономічний ефект від зростання інвестицій. Саме тому окремі заходи пакета, зокрема ті, що спрямовані на прискорення процедур планування та скорочення адміністративних витрат, мають не лише загальний позитивний ефект, а й компенсують потенційні труднощі у сфері планування та постачання матеріалів внаслідок реалізації фінансового пакета.

Заходи щодо посилення стимулів до праці також протидіють дефіциту потужностей, підвищуючи пропозицію робочої сили у середньо- та довгостроковій перспективі як за чисельністю зайнятих, так і за відпрацьованими годинами.

Загалом очікується, що реальний ВВП у 2029 році буде приблизно на один відсотковий пункт вищим, ніж без цих заходів. Чистий фінансовий ефект пакета реформ та інвестицій є позитивним, головним чином тому, що, окрім заходів фінансової консолідації, він включає законодавчі та регуляторні змін, які позитивно впливають на ВВП, але здебільшого не передбачають значних прямих витрат у вигляді вищих видатків чи нижчих доходів. У цілому пакет реформ та інвестицій, як очікується, забезпечить середньорічні профіцити сектору державного управління на рівні близько 0,2 відсоткового пункту номінального ВВП 2024 року до 2029 року. Кумулятивно це становитиме близько одного відсоткового пункту за весь період 2025-2029 років, що відображає збалансований внесок з огляду на ризики для середньо- та довгострокової стійкості державних фінансів, які Європейська Комісія оцінює як "низькі" у короткостроковій і "помірні" у середньо- та довгостроковій перспективі.

Регламент (ЄС) 2024/1263 передбачає, що розширення періоду коригування можливе лише за наявності кількісної оцінки впливу реформ і інвестицій. У статті 13 вказується:

Національний середньостроковий фінансово-структурний план повинен пояснювати, як відповідна держава-член забезпечить проведення реформ та інвестицій, що відповідають основним викликам, визначеним у контексті Європейського семестру, зокрема в рекомендаціях для конкретної країни, та як ця держава-член буде вирішувати такі спільні пріоритети Союзу:

(і) справедливий перехід до зеленої та цифрової економіки, включаючи кліматичні цілі, визначені в Регламенті (ЄС) 2021/1119;

- (ii) соціальна та економічна стійкість, включаючи Європейський стовп соціальних прав;
- (iii) енергетична безпека; та
- (iv) за необхідності, нарощування оборонного потенціалу;

У Повідомленні C/2024/3975 “Вказівки для держав-членів щодо вимог до інформації для середньострокових фінансово-структурних планів та щорічних звітів про хід виконання” встановлює наступні вимоги щодо представлення впливу реформ та інвестицій.

У разі необхідності план повинен містити додаткові деталі щодо ключових реформ та інвестицій, що лежать в основі продовження періоду коригування, включаючи структурні фінансові заходи (стаття 13) (26). Вони можуть бути додатковими до реформ та інвестицій, представлених відповідно до статті 13, або їхньою частиною. Вони також повинні відповідати конкретним додатковим критеріям для продовження, викладеним у статті 14. Наприклад, до них можуть бути включені заходи у сфері охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, ринку праці та професійної підготовки, реформи, спрямовані на посилення конкуренції, зміни в оподаткуванні або заходи, що покращують дотримання податкового законодавства, дослідження та розробки, сприяння політиці або інвестиціям у перехід до зеленої та цифрової економіки. Текст плану повинен містити такі елементи, щоб продемонструвати відповідність статті 14:

- i. оцінку впливу комплексу реформ та інвестицій, що лежать в основі запиту про продовження, (a) на поліпшення потенціалу зростання та стійкості економіки відповідної держави-члена на стійкій основі, виходячи з надійних та обережних припущень; (b) на підтримку фінансової стійкості, із структурним поліпшенням державних фінансів у середньостроковій перспективі, таким як зменшення співвідношення державних видатків до ВВП або збільшення співвідношення державних доходів до ВВП; та (c) забезпечення того, щоб запланований загальний рівень державних інвестицій, що фінансуються з національного бюджету, протягом терміну дії середньострокового плану не був нижчим за середньостроковий рівень до періоду дії цього плану, з урахуванням обсягу та масштабу викликів, що стоять перед конкретною країною, включаючи, за необхідності, дані та прогнози;
- ii. пояснення того, як запланований комплекс реформ та інвестицій сприятиме вирішенню спільних пріоритетних завдань Союзу та рекомендацій для конкретної країни (включно, де це доречно, з рекомендаціями, виданими в рамках процедури макроекономічного дисбалансу);
- iii. інформацію про головну мету кожного заходу, ключові кроки, які слід зробити для досягнення мети, відповідні терміни та, де це доречно, показники або інші елементи, які можуть допомогти в оцінці виконання;
- iv. пояснення того, як комплекс реформ та інвестицій, що лежать в основі продовження, відповідає зобов'язанням, включеним до програм відповідно до узгоджених Угод про партнерство в Багаторічній фінансовій рамці.

Відповідні реформи та інвестиції слід відображати в одній із двох таблиць. Реформи та інвестиції, що лежать в основі продовження періоду коригування відповідно до статті 14, слід відображати в таблиці 8 середньострокової програми (МТР). Будь-які інші реформи та інвестиції, представлені відповідно до статті 13, слід відображати в таблиці 9 МТР. Таблиця 8 МТР та таблиця 9 МТР повинні містити окремий стовпець, який вказує, чи підтримується реформа або інвестиція в рамках Угод про партнерство.

План повинен описувати дії, які держава-член вживає для виконання рекомендацій щодо кожної країни, виданих відповідно до Процедури макроекономічного дисбалансу (стаття 13(d)). Якщо це можливо, план повинен чітко, комплексно та легко ідентифікувати дії, які держава-член вживає або планує вжити для усунення своїх дисбалансів або надмірних дисбалансів.

План повинен містити інформацію про зв'язки між запланованими реформами та інвестиціями, а також тими, що вже включені до Планів відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Plans/RRP). Для забезпечення узгодженості та взаємодоповнюваності з Планом відновлення та стійкості, план повинен пояснювати зв'язки між запланованими реформами та інвестиціями, а також тими, що вже включені до національних Планів відновлення та стійкості.

Протягом терміну дії Фонду відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility/RRF) зобов'язання, включені до Планів відновлення та стійкості, враховуються для продовження періоду

адаптації за певних умов (стаття 36(1)(d)). Зокрема, план також повинен пояснювати, як набір реформ та інвестицій, що лежать в основі продовження, відповідає зобов'язанням, включеним до затвердженого Плану відновлення та стійкості (стаття 14(4)). Середньострокові плани також можуть бути можливістю для подальшого посилення зобов'язань щодо реформ та інвестицій у Плані відновлення та стійкості. Протягом терміну дії Фонду відновлення та стійкості, у Таблиці 8 МТР та Таблиці 9 МТР слід додатково повідомляти, чи включено реформу або інвестицію до Плану відновлення та стійкості (як частину спеціальної колонки про Угоди про партнерство).

Польща

Оцінка впливу комплексу реформ та інвестицій Національного плану відновлення Польщі (КПО/RRF) здійснюється за допомогою складної багатомодельної архітектури, яка поєднує можливості Міністерства фінансів та Національного банку Польщі (NBP) для забезпечення як фіскальної точності, так і структурної динаміки.

Опис Моделей та Методичні Рекомендації

Для кількісної оцінки впливу використовуються дві ключові моделі. Міністерство фінансів використовує квартальні макро-економетричні моделі, такі як eMPF та NEMPF, які орієнтовані на фіскальну деталізацію та прогнозування бюджету, забезпечуючи, що фінансові потоки КПО відстежуються відповідно до стандартів ЄС. Національний банк Польщі, зі свого боку, використовує структурну модель загальної рівноваги NECMOD для оцінки структурних ефектів та впливу фіскальної політики на інфляцію та потенційний випуск.

Методологічна настанова для оцінки структурних реформ (Milestones/Targets, M/T) полягає в тому, що їхній довгостроковий позитивний ефект моделюється як постійний екзогенний шок, що підвищує Загальну Факторну Продуктивність (TFP) Польщі. TFP є мірою технологічного та організаційного прогресу. Економетричне моделювання має кількісно представити, як завершення інституційних реформ, наприклад, у сфері конкуренції чи охорони здоров'я, конвертується у стійке підвищення ефективності економіки.

Приклади Представлення Оцінки Впливу

Інвестиційна Складова: Вплив інвестицій RRF моделюється шляхом безпосереднього включення запланованих графіків поглинання коштів у профіль державних інвестицій, що є прямим драйвером попиту. Презентація результатів, як правило, показує, що економічне зростання Польщі (наприклад, прискорення ВВП до понад 3% у 2025-2026 роках) значною мірою залежить від сильного припливу інвестицій, фінансованих ЄС.

Фіскальна Стійкість та Реформи: Оцінка впливу комплексу реформ завжди представлена як баланс між короткостроковими витратами та довгостроковими вигодами. У таблицях фіскальних прогнозів Польщі одночасно відображається значне зростання валового державного боргу (наприклад, до 65.3% ВВП до 2026 року) через фінансування RRF та високі витрати на оборону. Необхідність обґрунтування цього зростання боргу через TFP-генеруючі реформи є ключовою вимогою, оскільки успіх КПО вимірюється не лише короткостроковим стимулом, а й забезпеченням довгострокової фіскальної стійкості, підтриманої структурним зростанням.

Хорватія

В явному вигляді в макропрогнозі оцінка запланованих реформ чи інвестицій відсутня. Водночас в оцінці доходів та витрат бюджету враховано заплановані реформи, зокрема продовження реформи освіти та передбачаються інвестиційні вкладення за рахунок бюджетних коштів. Однак підтвердити наявність цих допущень та їхній точний обсяг зі слів експертів на момент підготовки огляду не вдалося.

Латвія

Нова система економічного управління ЄС базується на передумові, що фінансова стійкість, реформи та інвестиції взаємно підсилюють один одного та повинні сприяти їхньому розвитку в рамках комплексного підходу. В СФСП та щорічних звітах щодо його виконання країни зазначають суть реформ, необхідні кроки та фінансування необхідні для їх реалізації та додаткову інформацію щодо відповідальних органів та фондів (наприклад, RRF), за рахунок яких планується фінансування. Лише Іспанія та Італія (використано модель QUEST-III) у своїх СФСП надали моделі з оцінками впливу на потенційне зростання, базовані на сценарному/модельному аналізі. Існують дослідження, які містять методологію оцінки впливу реформ на економічне зростання.

Найбільша проблема бюджетного планування на національному рівні полягає як раз в тому, що відсутня узгодженість між стратегічними документами та бюджетом. Так, державні стратегії часто містять занадто високі обсяги необхідного фінансування на заплановані заходи. Кілька років тому була пропозиція реформи щоб це виправити, втім вона обернулася провалом. З іншого боку, останнє слово за Міністерством фінансів, оскільки саме воно вирішує яка ініціатива буде включена до проекту бюджету.

Нідерланди

У макроекономічному аналізі вплив структурних реформ та інвестицій зазвичай не включається автоматично в базовий прогноз економіки. Якщо заплановані політичні рішення або інвестиційні проекти не враховані в короткостроковому прогнозі країнової команди, то вони, як правило, не закладаються і в розрахунок потенційного ВВП. Такий підхід дозволяє уникнути завищених очікувань та зберігає консервативність базового сценарію.

Потенційний ВВП зазвичай відображає інерційну траєкторію економіки, тобто ту динаміку, яка формується без урахування нових масштабних реформ або інвестицій, ефект яких ще не є гарантованим. Винятки можливі лише у випадках, коли реформа або інвестиція вже ухвалена й реалізовується або коли очікується, що її вплив стане відчутним протягом короткого горизонту прогнозування (приблизно двох років). Натомість, при розрахунку фактичного ВВП до уваги беруться всі заплановані заходи.

Таблиця з результатами

Країна	Питання №14
Швеція	Два рівні: мікро (CBA, фінанси проекту) та макро (IO, мультиплікатори, CGE, DSGE, VAR). Поєднання проектних мікрооцінок із макромодельованням для великих пакетів; вибіркова структура мультиплікаторів.
Німеччина	Вплив інвестицій та реформ включено в макроекономічний прогноз через прогноз фактичного ВВП. Вплив інвестицій та реформ входить в фіскально-структурну оцінку: розширення періоду коригування (7 років) ґрунтується на представленому комплексі реформ та інвестицій, що мають вагомий вплив на економічний ріст та резильєнтність, тобто оцінюються за критеріями стійкого впливу на потенціал зростання та стійкість фінансів.
Польща	Багатомодельна архітектура: міністерські квартальні макро-моделі (eMPF/NEMPF) + НБП NECMOD (CGE-подібна) для TFP-ефектів; RRF — пряме включення графіків поглинання; результати показують баланс короткострокових витрат і довгострокових вигод (TFP).
Хорватія	В оцінці доходів та витрат бюджету враховано заплановані реформи, зокрема продовження реформи освіти та передбачаються інвестиційні вкладення за рахунок бюджетних коштів. Однак підтвердити наявність цих допущень та їхній точний обсяг зі слів експертів на момент підготовки огляду не вдалося.
Латвія	В публічних документах вплив реформ поки що оцінюється якісно (описовим способом), бо конкретні параметри впровадження реформ ще не визначені. Лише Італія та Іспанія надали моделі з оцінками впливу на потенційне зростання, базовані на сценарному/модельному аналізі в їх СФСР. На національному рівні існує проблема узгодження стратегічних документів з бюджетним прогнозом.
Нідерланди	Потенційний ВВП відображає траєкторію економіки без урахування нових масштабних реформ або інвестицій за винятком короткострокових чітко запланованих заходів. Натомість, при розрахунку фактичного ВВП до уваги беруться всі заплановані заходи.

Питання 15: Висновки незалежних фіскальних установ

Навести приклад висновку Незалежної фіскальної установи щодо макропрогнозу. Як проходить процедура узгодження/опрацювання зауважень.

Роль незалежних фіскальних установ (НФУ) у процесі макропрогнозування варіюється від прямого делегування та затвердження до м'якого консультативного впливу. Найбільш жорсткі моделі діють у Латвії, де Рада з фіскальної дисципліни безпосередньо ендорсує прогнози, та в Нідерландах, де уряд безальтернативно використовує розрахунки незалежного бюро. До цієї групи тяжіє Німеччина, де реалізовано модель «сертифікації»: консорціум інститутів перевіряє урядовий прогноз на правдоподібність, і без цього позитивного висновку прогноз не набуває офіційного статусу згідно з регламентом ЄС.

В інших країнах вплив НФУ реалізується переважно через репутаційний тиск або постфактумний контроль. У Швеції, попри відсутність формального права вето, публічна критика з боку Фіскальної ради створює потужний медійний та експертний тиск, змушуючи уряд пояснювати розбіжності. У Хорватії механізм обов'язкового реагування запускається лише ретроспективно — у разі виявлення систематичних помилок прогнозування протягом чотирьох років. Натомість у Польщі вплив є найбільш обмеженим: висновки (наприклад, від Нацбанку) мають суто рекомендаційний характер і не зобов'язують Міністерство фінансів до внесення змін.

Практичний урок для України: зробити висновок НФУ видимою частиною пакета документів, а опрацювання зауважень — стандартизувати через "таблицю узгодження + чутливість ключових припущень". Це одночасно підвищує довіру Комісії та знижує ризики публічних конфліктів після подання.

Швеція

Конкретний приклад Швеції

- Шведська рада з питань фіскальної політики (Finanspolitiska rådet) щорічно готує оцінки фіскальної політики уряду та якості прогнозів. У звіті за 2025 рік критикуються деякі аспекти застосування урядом фіскальної рамки (наприклад: недостатня прозорість у поясненні урядом повернення до цільового профіциту; спосіб представлення підвищення верхніх меж видатків; та спосіб розподілу коригувань структурного балансу). Ці критичні зауваження є публічними, конкретними і часто впливають на суспільну дискусію — вони є канонічним прикладом того, як МФО робить висновки щодо прогнозів уряду та супутніх фіскальних планів.
- Шведське національне аудиторське управління (Riksrevisionen) також перевіряє застосування фіскальної політики і опублікувало критичні висновки щодо прозорості та представлення бюджетних резервів у весняному законопроекті про фіскальну політику — це ще одна форма публічного, незалежного контролю.
- В інтерв'ю було зазначено, що хоча Міністерство Фінансів робить свій незалежний прогноз паралельно до державної агенції National Institute of Economic Research, журналісти та експерти створюють тиск та просять пояснювати відмінності, якщо прогнози починають сильно відрізнятися. Тому, хоч прогнози і незалежні, NIER існує як деякий бенчмарк якості офіційного державного планування.

Процедура узгодження/обробки коментарів різних інституцій (включно з МФО)

- Перед поданням середньо-строкового плану: держава-член може запросити думку МФО щодо проекту МТР; за наявності думка МФО повинна бути додана до подання

(Керівництво/Регламент чітко згадують про додавання думок МФО). Технічний діалог з Комісією враховуватиме внесок МФО, якщо такий буде надано.

- Після публікації МФО: МФО публікують свою думку; уряд зазвичай відповідає у текстовій формі (наприклад, у щорічному звіті про виконання бюджету або в додатках), пояснюючи розбіжності в поглядах, надаючи додаткову документацію або переглядаючи припущення, якщо критика МФО прийнята. Комісія також може посилатися на думки МФО при оцінці правдоподібності припущень. Відповіді в інтерв'ю показують, що практика Швеції є неформальною, але надійною: міністерства та МФО проводять переговори, МФО публікують свої висновки, а уряд може розглянути ці питання у своїх публічних документах, в особливості в бюджетному плані та середньостроковому бюджетному структурному плані.

Практичні уроки для України:

- Варто запрошувати МФО на ранній стадії: МФО мають надати свою думку до офіційного подання — це підвищить довіру та зменшить ймовірність публічних суперечок. Регламент чітко дозволяє та рекомендує це.
- Варто робити думку МФО видимою в поданні: варто включати думку МФО до МТР/APR, щоб Комісія та Рада могли її побачити — це підвищить прозорість діалогу.
- Варто готувати структуровану відповідь уряду на критику МФО (таблиця узгодження, аналіз чутливості), щоб Комісія та громадськість могли побачити, як були вирішені ці питання. Шведська практика (задокументована в APR та звітах МФО) показує, що це є здійсненням і конструктивним.

Німеччина

Незалежні фінансові інституції (Independent Fiscal Institutions, IFIs), які іноді також називають фінансовими радами, є важливою складовою будь-якої національної фінансової системи. В результаті перегляду економічного управління на рівні ЄС роль НФУ в законодавстві ЄС була посилена. Зокрема, до зміненої Директиви про національні бюджетні рамки (Directive on national budgetary frameworks), прийнятої 29 квітня 2024 року, включено положення щодо їх незалежності, обов'язкових завдань, а також положення про принцип «comply-or-explain» стосовно оцінок НФУ.

У Німеччині оцінку макроекономічних прогнозів уряду здійснює група незалежних фінансових установ під назвою “Gemeinschaftsdiagnose” («Спільна діагностика»). Це консорціум із п'яти провідних економічних дослідницьких інститутів, які виконують роль незалежного аналітичного механізму перевірки макропрогнозів уряду. Щороку проводиться тендер щодо участі в проектній групі «Спільна діагностика». Практика показує, що переважно виграють тендер та належать до «Спільної діагностики» наступні 5 дослідницьких інститутів (саме вони були членами у 2025 році):

- Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW Berlin);
- ifo Institut – Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München у співпраці з Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung (Wifo);
- Kiel Institut für Weltwirtschaft;
- Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung Halle e.V. (IWH);
- RWI – Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung e.V., Essen у співпраці з Institut für Höhere Studien Wien.

Група належить до мережі незалежних фінансових інституцій, які координуються відповідно до Європейського кодексу поведінки щодо незалежних макроекономічних прогнозів. Згідно з цим кодексом, кожна держава-член ЄС повинна або аутсорсити розроблення прогнозу, або забезпечити його офіційне схвалення незалежною установою. У Німеччині реалізована саме друга модель у формі сертифікації макропрогнозу незалежними установами.

Процедура розроблення та узгодження

- Двічі на рік (весною та восени) група «Спільна діагностика» публікує власний спільний макроекономічний прогноз. Робота групи «Спільна діагностика» фінансується порівну: 50% за рахунок федерального бюджету та 50% на муніципальному рівні.
- Розроблений групою прогноз формується переважно за місяць до публікації урядових весняного та осіннього прогнозів (Frühjahrsprojektion або Herbstprojektion).
- Після оприлюднення незалежного прогнозу Федеральне міністерство економіки та енергетики (BMWE) готує власний урядовий макропрогноз.
- Протягом підготовки міністерство проводить постійні технічні консультації з інститутами «Спільної діагностики».
- Коли урядовий прогноз готовий, група «Спільна діагностика» перевіряє його на правдоподібність.
- Результати перевірки оформлюють як офіційний висновок у вигляді короткого описового звіту на 2-4 сторінки (з додатковими порівняльними таблицями), який публікується на офіційному сайті «Спільної діагностики». У цьому звіті зазначається, чи прогноз є правдоподібним або чи містить завищені/занижені припущення щодо зростання ВВП, інфляції, ринку праці тощо.

Якщо у процесі перевірки виникають розбіжності або зауваження, вони обговорюються безпосередньо між експертами «Спільної діагностики» та аналітиками Федерального міністерства економіки та енергетики (BMWE) у форматі технічного обговорення. За потреби Міністерство коригує окремі параметри прогнозу, але остаточне рішення залишається за урядом. Висновок незалежних фіскальних установ має вагоме значення, адже без їх сертифікації урядовий прогноз не вважається офіційним відповідно до вимог Регламенту (ЄС) №473/2013.

Кожного разу після весняного чи осіннього прогнозу на сайті www.gemeinschaftsdiagnose.de публікується короткий висновок про правдоподібність прогнозу (останній доступний за осінь 2025).

Приклад висновку Незалежної фіскальної установи (переклад з німецької)

Заява проектної групи «Спільна діагностика» щодо осіннього прогнозу уряду Німеччини на 2025 рік

Відповідно до § 2(2) Постанови про прогнозування (Vorausschätzungsverordnung, EgVV) проектна група «Спільна діагностика» як незалежна установа представляє свою оцінку осіннього прогнозу уряду Німеччини на 2025 рік.

Результат перевірки

Прогноз уряду Німеччини видається правдоподібним на тлі наявних на цей момент даних. Проектна група «Спільна діагностика» підтримує цей прогноз.

Обґрунтування результату

Осінній прогноз уряду Німеччини та зміни порівняно з весняним прогнозом від квітня 2025 року

Федеральний уряд прогнозує на поточний рік невелике зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) з урахуванням інфляції на 0,2 %, а на наступні два роки – зростання на 1,3 % і 1,4 % (таблиця 1). У своєму весняному прогнозі від квітня 2025 року він передбачав стагнацію в цьому році та темпи зростання на рівні 1,0 % у 2026 році. Таким чином, уряд дещо підвищив прогноз на цей та наступний рік. Прогноз щодо зростання виробничого потенціалу також вищий на 0,1 відсоткового пункту, ніж навесні, і становить в середньому 0,6 % на період з 2025 по 2030 рік.

Прогноз споживчих цін майже не змінився порівняно з весняною проекцією. Натомість зростання загального економічного дефлятора оцінюється як вище: 2,8 % цього року та 2,5 % наступного року, що зумовлено насамперед значно сильнішим зростанням цін на державне споживання та валові інвестиції в основний капітал.

Класифікація осіннього прогнозу федерального уряду в спектрі наявних прогнозів та оцінок

Оцінювана тут прогнозна оцінка федерального уряду була складена на початку жовтня 2025 року. Прогнози інститутів, що використовувалися для порівняння, були опубліковані на початку вересня 2025 року, а осінній звіт про спільну діагностику датований 25 вересня 2025 року. У проміжку часу між цими прогнозами не відбулося жодних істотних змін в економічних умовах.

Прогноз ВВП з урахуванням інфляції в цьому та двох наступних роках точно відповідає оцінці «Спільної діагностики», а прогноз номінального ВВП знаходиться в діапазоні прогнозів інституту (таблиця 2). У порівнянні із прогнозом «Спільної діагностики», номінальний ВВП цього року зростає на 0,2 процентних пункти менше, а в наступних двох роках – на 0,2 процентних пункти більше.

Істотні відмінності між прогнозом уряду та порівняльними прогнозами спостерігаються у світовій економічній діяльності та світовій торгівлі, розширенні державного споживання та валових інвестицій в основні засоби, а також у динаміці цін на приватне та державне споживання. Крім того, відмінності існують у динаміці обсягу праці та продуктивності праці. Всі інші відмінності є незначними.

За оцінками федерального уряду, економічна продуктивність німецьких ринків збуту в цьому та наступному році зростає менш інтенсивно, ніж передбачалося в осінньому звіті «Спільної діагностики». Це може бути пов'язано з використанням різних груп країн при розрахунку світового ВВП. Тим не менш, урядові прогнози також передбачають поступове прискорення ринків збуту, як і прогноз «Спільної діагностики». У прогнозі федерального уряду світовий торговельний оборот у наступному році оцінюється на 1,4, а в 2027 році на 0,9 процентних пункти вище, ніж в осінньому звіті «Спільної діагностики», і таким чином виходить за межі діапазону оцінок інститутів. Головною причиною цих розбіжностей, ймовірно, є те, що в осінньому звіті «Спільної діагностики» прогнозується глобальна торгівля товарами, яка, ймовірно, буде обтяжена митами більше, ніж загальна світова торгівля. Крім того, «Спільна діагностика» передбачає, що можливості перенаправлення торгівлі товарами з Китаю до США зникнуть, оскільки США тепер також ввели вищі мита для країн Південно-Східної Європи.

Реальне державне споживання та реальні валові інвестиції в основні засоби, зокрема інвестиції в обладнання, згідно з прогнозом уряду Німеччини, цього року та наступного року зростуть більше, ніж передбачалося в прогнозі «Спільної діагностики», і в поточному році також виходять за межі діапазону прогнозів інститутів. Натомість розвиток приватного споживання та зовнішнього попиту дещо слабший, ніж очікується у Спільній діагностиці, так що в цілому по економіці будуть досягнуті однакові темпи зростання. Крім того, федеральний уряд очікує більш значне зростання дефлятора державного споживання в поточному році, яке у 2027 році помітно ослабне і вийде за межі діапазону інститутів. Натомість інфляція цін на приватне споживання в поточному році оцінюється як дещо слабша, ніж очікують інститути.

Різна динаміка цін та реальні зміни у державному споживанні та інвестиціях в обладнання, ймовірно, обумовлені припущеннями щодо фінансово-політичних імпульсів, викладених у заяві проектної групи «Спільна діагностика» щодо осіннього прогнозу 2025 року федерального уряду З(8). Прогноз уряду базується на проектах бюджету на 2025 та 2026 роки та відповідних базових показниках на наступні роки. Вони передбачають швидке вичерпання спеціального фонду інфраструктури та захисту клімату в першій половині терміну дії та припускають значні витрати на оборону, починаючи з поточного року. «Спільна діагностика» припускає, що фінансові імпульси будуть значно меншими. При цьому в кількісній оцінці осіннього звіту «Спільної діагностики» враховуються насамперед два фактори. По-перше, планування та розподіл державних проектів займає багато часу і уповільнює витік коштів. По-друге, незважаючи на розширені можливості кредитування, у 2027 році виникне значна потреба в консолідації. Ця потреба в консолідації, зрештою, також закладена в бюджетному прогнозі Федерального міністерства фінансів і, відповідно, має відобразитися в прогнозі уряду Німеччини у вигляді скорочень державного споживання та/або інвестицій.

У порівнянні з прогнозом «Спільної діагностики», прогноз уряду також демонструє дещо іншу оцінку розвитку ситуації на ринку праці, хоча вона і знаходиться в межах діапазону інститутів. Так, зростання обсягу праці оцінюється як менш значне в порівнянні з прогнозом «Спільної

діагностики», незважаючи на однаковий темп загального економічного зростання. Відповідно, зростання продуктивності праці на одну робочу годину є значно сильнішим. Однак це значне зростання продуктивності у фазі відновлення, ймовірно, буде відповідати вищій тенденції продуктивності, передбаченій урядом, яка впливає з оцінки потенціалу за методом ЕС і є більш оптимістичною, ніж оцінки потенціалу інститутів.

В цілому проектна група «Спільна діагностика» вважає зазначені відхилення прийнятними з огляду на існуючі невизначеності та підтримує представлений прогноз.

Передумови

Європейський Союз у Регламенті (ЄС) № 473/2013, серед іншого, визначив, що середньострокові національні фінансові плани та державні бюджетні плани, які мають бути подані до ЄС, повинні базуватися на макроекономічних прогнозах, які були складені або схвалені незалежною установою. Для виконання цього регламенту Бундестаг прийняв «Закон про складання макроекономічних прогнозів федерального уряду» (Закон про прогнозування – EgVG) (Федеральний закон, 2017 рік, частина I, № 43, опублікований 4 липня 2017 року, с. 2080-2081). У § 3 цього закону Федеральне міністерство економіки та енергетики уповноважується за погодженням з Федеральним міністром фінансів призначити незалежну установу, яка «має необхідні знання, досвід та засоби для перевірки прогнозів», з метою перевірки прогнозів федерального уряду. У «Постанові про складання макроекономічних прогнозів федерального уряду» (Постанова про прогнози – EgVV) проектна група «Спільна діагностика» визначається як незалежна установа в розумінні § 3 речення 1 EgVG.

Відповідно до § 2(2) EgVV, інститути «Спільної діагностики» повинні перевірити, чи прогноз федерального уряду «[...] є правдоподібним з урахуванням інформації, яка могла бути включена до прогнозу. При цьому слід враховувати невизначеність при складанні прогнозів. Останні макроекономічні прогнози можуть слугувати орієнтиром при оцінці прогнозів федерального уряду».

Польща

Ситуація з незалежною фінансовою установою в Польщі є унікальною, оскільки вона фактично не має однієї інституції з повними повноваженнями Незалежної фінансової установи у сенсі, прийнятому в ЄС, яка б надавала обов'язкові висновки щодо макропрогнозу уряду.

У Польщі існує інституційна фрагментація, коли різні органи оцінюють макропрогноз Міністерства фінансів, але ці оцінки мають обмежену дію, а процедура опрацювання зауважень є консультативною, а не обов'язковою.

Приклад Висновку Незалежної Фінансової Установи

Роль, найбільш схожу на оцінку НФУ щодо макропрогнозу, виконує Рада з монетарної політики (РМП) при Національному банку Польщі (NBP).

Згідно із Законом про NBP (стаття 23), Голова NBP від імені РМП щорічно подає до Ради Міністрів та Міністерства фінансів Офіційний Висновок щодо Проекту Закону про бюджет.

Зміст Висновку: У своєму висновку РМП приділяє особливу увагу макроекономічним припущенням проекту бюджету, які встановлює Міністерство фінансів, а також очікуваному впливу фінансової політики на економіку, зокрема на зростання попиту та фінансову стійкість. Наприклад, у висновках можуть вказуватися застереження, якщо РМП вважає, що прогноз зростання ВВП, прийнятий урядом, є надмірно оптимістичним, або якщо заплановані фінансові заходи можуть спричинити інфляційний тиск, що вимагатиме жорсткішої монетарної політики.

Процедура Узгодження/Опрацювання Зауважень

Процедура опрацювання зауважень між NBP та Міністерством фінансів є консультативною, а не обов'язковою для виконання.

- Подання Висновку: Висновок РМП надається до ухвалення остаточного Закону про бюджет.
- Юридичний Статус: Оцінка макроекономічних припущень, яку проводить РМП, є не обов'язковою для Міністерства фінансів. Хоча РМП оцінює відповідність прогнозу Міністерства фінансів (який фокусується на суміші фіскальної та монетарної політики), Міністерство фінансів не зобов'язане вживати заходів чи вносити корективи на основі критики NBP.
- Інші Оцінювачі: Окрім РМП, оцінку фіскальних правил здійснює також Верховна контрольна палата (NIK). Однак, міжнародні оцінки вказують на те, що ці органи часто використовують різні методології, що призводить до "суперечливих висновків" щодо фіскальної стійкості, посилюючи проблему відсутності єдиного, авторитетного голосу.

Таким чином, у Польщі відсутність потужної, незалежної інституції, яка б надавала обов'язкову оцінку макропрогнозу, призводить до того, що Міністерство фінансів зберігає значну автономію, а процедура опрацювання зауважень з NBP обмежується лише формальною консультацією. Це посилює інституційні прогалини, особливо з огляду на необхідність суворої відповідності фіскальним вимогам ЄС в рамках Середньострокового фінансово-структурного плану.

Хорватія

До повноважень Незалежної фіскальної установи (Комісія з фіскальної політики, далі - Комісія) в Хорватії відносяться:

- розгляд та порівняння макроекономічних та бюджетних прогнозів з фактичними показниками, що має здійснюватися не рідше одного разу на два роки;
- підтвердження макроекономічних прогнозів, на яких базуються стратегічні плани та проєкти економічної та фіскальної політики на трирічний період.

Якщо Комісія за результатами аналізу прогнозів визначить, що існує суттєве відхилення протягом щонайменш чотирьох послідовних років, вона готує Звіт про відхилення та подає його Уряду. Уряд за пропозицією Міністерства фінансів зобов'язаний пояснити відхилення або вжити заходів для покращення якості прогнозів.

Умови та методи співпраці щодо підтвердження прогнозів регулюються угодою між Міністерством фінансів та Комісією. Повну інформацію про зміст угоди неможливо навести в цьому документі через відсутність публічного доступу до неї та неможливість зв'язатися з експертом.

Приклад висновку - у додатках (перекладений документ "Оцінка макроекономічних прогнозів Уряду Хорватії у 2011-2023 роках").

Латвія

У Латвії роль незалежного фіскального органу виконує Рада з питань фіскальної дисципліни. Вона створена для контролю за дотриманням правил фіскальної дисципліни. До її завдань належить двічі на рік (лютому-березні та червні) затверджувати макроекономічні прогнози розроблені Міністерством фінансів – під час підготовки Програми стабільності, річного державного бюджету та під час підготовки середньострокової бюджетної програми.

Нідерланди

У Нідерландах незалежною фіскальною установою є Centraal Planbureau (CPB) - Bureau for Economic Policy Analysis, який публікує макропрогнози. Консультативний відділ Державної ради Нідерландів (The Advisory Division of the Dutch Council of State) перевіряє відповідність прогнозів

CPB до Європейських фінансових правил відповідно до своїх робочих домовленостей щодо ролей і співпраці.

CPB є незалежною та надійною установою, що надає макропрогнози дотримуючись найвищих стандартів якості, тому підготовлені ними звіти не повинні проходити додаткових затверджень чи погоджень. Не існує інституції, яка б була уповноважена здійснювати зовнішній аудит прогнозів CPB, однак CPB має консультативний комітет заснований у 1947 році, який називається Central Planning Committee (CPC). Члени якого призначаються за поданням Кабінету міністрів. Хоча CPC формально є лише консультативним комітетом, CPB використовує комітет як наглядову раду, для забезпечення належного контролю та протипаузи для ради директорів CPB та для уникнення ситуації, коли міністр економіки має виконувати цю роль. Візитаційний комітет цього органу приблизно кожні три-п'ять років оцінює як актуальність політики, так і наукову якість роботи CPB. Така комісія призначається CPC і звітує перед CPC. Усі члени комітету з актуальності політики є нідерландцями, але цей комітет з наукової якості прогнозів складається переважно з міжнародних експертів і лише один її член є нідерландцем¹.

1

<https://www.parliament.nsw.gov.au/ladocs/submissions/39753/Submission%20No%203%20-%20CPB%20Netherlands%20Bureau%20for%20Economic%20Policy%20Analysis.pdf>

Таблиця з результатами

Країна	Питання №15
Швеція	Finanspolitiska rådet публічно критикує якість урядових прогнозів (приклад 2025). МФО публікує зауваження; NIER виступає як бенчмаркінг всередині системи Міністерства Фінансів; уряд відповідає письмово (APR/додатки) — або коригує припущення; рекомендовано запрошувати МФО до раннього етапу і додавати їхню думку до подань.
Німеччина	Група провідних інститутів «Спільна діагностика» випускає заяву про правдоподібність (наприклад, підтверджуючи реалістичність зростання ВВП), що є формою обов'язкової сертифікації. Після технічних консультацій інститути перевіряють розрахунки уряду, і без їхнього позитивного висновку прогноз не може отримати офіційний статус згідно з регламентом ЄС.
Польща	Прикладом є Офіційний Висновок Ради з монетарної політики (при NBP) до Проекту Закону про бюджет, що оцінює реалістичність ВВП та інфляційний тиск. Процедура є суто консультативною: Мінфін не зобов'язаний враховувати зауваження, оскільки в країні відсутня єдина НФУ з правом вето чи обов'язкового висновку.
Хорватія	Комісія з фіскальної політики подає Уряду звіт у випадку існування суттєвого відхилення прогнозів від фактичних показників упродовж щонайменше чотирьох послідовних років. Уряд зобов'язаний пояснити відхилення або вжити заходів по покращенню якості прогнозів.
Латвія	У Латвії роль незалежного фіскального органу виконує Рада з питань фіскальної дисципліни. Вона затверджує макроекономічний прогноз розроблений Міністерством фінансів.
Нідерланди	Складає прогноз CPB, перевіряє відповідність прогнозів CPB до Європейських фіскальних правил Консультативний відділ Державної ради Нідерландів.